

Omslag: Advocate Lydia Plantenga voor de P.I. Breda.

Foto: Eric van der Burgt

240 Vanaf vandaag, 1 april, kunnen rechters actief doorverwijzen naar **mediators**. Om cliënten te kunnen informeren en eventueel te begeleiden, zullen advocaten zich erin moeten verdiepen. In dit nummer de praktische kanten van de rol die de advocaat in verschillende fasen van mediation kan spelen; in het tweede stuk enkele juridische vragen, onder andere over de aansprakelijkheid van de adviserende advocaat.

216 Had de Maastrichtse advocaat Fernand Tripels moeten nagaan of degene die namens een beleggingsmaatschappij ruim een ton naar zijn **derden-geldenrekening** overmaakte, wel bevoegd was? De rechtbank vindt van wel, maar volgens Tripels is er geen beginnen aan.

252 De Utrechtse advocaat Lydia Plantenga zat drie dagen in de Bredase **penitentiaire inrichting voor vrouwen**. Een verhaal over inkomsten-uctjes, luchten, verplichte douches, abortussen en keiharde matrassen. 'Ik had een eigen koelkast gecreëerd door alles wat koel moest blijven in de kleine raamopening te plaatsen.'

In de volgende nummers:

- ▶ Nieuwe regels strafvorderlijk getuigenverhoor
- ▶ Fundamentele wijzigingen Awb
- ▶ Confraternele correspondentie
- ▶ Kroniek aansprakelijkheidsrecht
- ▶ Kroniek pensioenrecht
- ▶ Wrongful Life voor advocaten
- ▶ HIV uit het strafrecht en... erin?

DIGITAAL ARCHIEF ADVOCATENBLAD

Advocaten die beschikken over het (gratie) BalieNet-certificaat, kunnen op BalieNet het digitaal archief raadplegen, met daarin alle teksten die sinds 1996 in het Advocatenblad zijn verschenen. In het archief kunnen artikelen worden gezocht op trefwoord, en op datum en auteur.

ARTIKELEN

226 Kroniek burgerlijk procesrecht 2004 *deel II*
W. Heemskerk, mr. T.F.E. Tjong Tjin Tai,
mw. mr. W.I. Wisman

240 MEDIATION

- ▶ Nieuwe rol voor advocaat
Monique van de Griendt en Eva Schutte
- ▶ Mediation, advisering en het nieuwe civiele procesrecht
Richard Verkijk

252 Utrechtse advocaat drie dagen vast
Lydia W. Plantenga

VASTE RUBRIEKEN

214 ACTUALITEITEN

- ▶ Dossier no cure no pay nog altijd open
- ▶ De taal van de vastgoedbranche, *Joost Beversluis*
- ▶ Maastrichtse deken buigt zich over dossier-Tripels
- ▶ Justitie profiteert van soepeler schuldsanering
- ▶ Grote kantoren en alloctonen weten elkaar niet te vinden
- ▶ Rechtsfilosoof Herman van Gunsteren over terrorismebeleid
- ▶ Magistrale overwegingen (slot)

246 DE CULTUUR VAN
Paul Sliepenbeek
Jan Pieter Nepveu

262 DISCIPLINAIRE BESLISSINGEN

VAN DE ORDE

- 213** ▶ Van de deken: Mijne dames en heeren, hier zijn wij
- 255** ▶ Voortgezette Stagiaire Opleiding en Permanente Opleiding
- 258** ▶ Personalia

HEEFT U TE MAKEN MET EEN TE HOGE DEBITEURENPOST?

Dan wordt het tijd voor ons!

Heeft u een achterstand in uw debiteurenpost, loopt de liquiditeit van uw kantoor achteruit, fungeert u meer als bank dan advocaat, u wilt een vlottere betaling?

Nog niet zo heel lang geleden leek het een contradictio in terminis. Uw cliënt betaalde immers graag. Die tijd is voorbij, uw cliënten laten declaraties langer liggen en doen sneller hun beklag. Wij zijn geen incassobureau, onze werkzaamheden beperken zich tot het klantvriendelijk beheren van uw debiteurenadministratie.

De meeste vragen en/of klachten van uw cliënten weten wij door ervaring op de juiste manier te beantwoorden. Zeker weten dat uw declaraties op deze wijze sneller voldaan worden.

KIES VOOR PROFESSIONEEL CREDITMANAGEMENT EN ERVAAR DE RESULTATEN:

- Terugdringen van de betalingstermijn
- Aanzienlijke verhoging van uw liquiditeit
- Besparing op uw rentekosten
- Inschakelen deurwaarder en incassobureau overbodig
- Sterk verbeterde relatie met uw cliënten

WIJ ZIJN GESPECIALISEERD IN HET INNEN VAN ADVOCATENDECLARATIES

www.debigroep.nl

Kantoor Zwolle
Hanzelaan 276

Postbus 40197, 8004 DD Zwolle
tel.: 038 4670860, fax: 038 4670770
e-mail: zwolle@debigroep.nl

debigroep
creditmanagement en financiële dienstverlening
Binnenkort ook in Rotterdam en Utrecht

Kantoor Emmen
Nijbracht 120

Postbus 2200, 7801 CE Emmen
tel.: 0591 645297, fax: 0591 653877
e-mail: emmen@debigroep.nl

Jeroen Brouwer

Mijne dames en heeren, hier zijn wij

‘Op de zevenenvijftigste seconde werd de deur geopend en de slinger had de zestigste seconde nog niet aangegeven, toen Phileas Fogg verscheen, gevolgd door een opgewonden menigte, die den ingang der club was binnengedrongen. Op zijn kalmen toon, zeide hij: “Mijne heeren, hier ben ik”’. Dit is de beroemde en spannende ontknopning van Jules Vernes *Een reis om de wereld in tachtig dagen*. De excentrieke Engelsman, lid van de Reformclub, houdt de lezer tot de laatste pagina in spanning met zijn race tegen de klok.

Ik verstout mij de gedachte dat de minister van Justitie op de gedenkwaardige 4e maart jongstleden zo het kabinet begroette, om vervolgens politieke steun te verkrijgen voor zijn besluit om het no cure no pay-besluit van de Orde voor vernietiging bij de Kroon voor te dragen. Dezelfde gedenkwaardige 4e maart waarop de Nederlandse Mededingingsautoriteit rapport opmaakte tegen de Orde op grond van het vermoeden dat met het algeheel verbod op no cure no pay de Mededingingswet is overtreden.

Mede gelet op het – kritische – advies van de Raad van State, laat de minister nog dezelfde dag weten dat hij een wettelijke regeling van het verbod op no cure no pay voorbereidt. Wel houdt hij voor wenselijk het advies af te wachten van de in te stellen Commissie advocatuur. Misschien blijkt dat ook wel een soort Reformclub.

Jules Verne overleed precies honderd jaar geleden op 24 maart te Amiens. Aardig om te lezen dat Verne in 1853 promoveerde in de rechten, maar geen zin had om de procureurspraktijk van zijn vader over te nemen. Mogelijk voorzag hij het einde van het procuraat.

Twintigduizend mijlen onder zee. *Tienduizend uitspraken achter ons*. De laatste zou ook zo maar een titel hebben kunnen zijn van één van Vernes wonderreizen. Minder prozaïsch kan ik u melden dat deze mijlpaal werd gepasseerd door de Commissie disciplinaire rechtspraak. U bent vertrouwd met de veel gelezen en gewaardeerde rubriek in dit blad, waarin de commissie een selectie van de uitspraken verzorgt. Bij wijze van permanente educatie, en misschien wel bij wijze van intercollegiale consultatie. Bij lezing zult u vast wel eens het gevoel hebben gehad: dit had mij ook kunnen overkomen.

Het tuchtrechtstelsel treedt alleen in werking bij klachten. Met een majeure inspanning slagen de dekenen er in negentig procent in der minne te schikken. En in der minne betekent in der minne. De Raden van

Discipline en het Hof van Discipline dragen vervolgens adequaat en in onafhankelijkheid zorg voor tuchtrechtelijke toetsing van de niet-geschikte klachten. Raadpleeg de uitgebreide databank van de Orde!

De minister heeft geheel juist opgemerkt dat het tuchtrecht niet de mogelijkheid kent maatregelen te treffen richting het bestuur van een kantoor en geeft dat mee aan de Commissie advocatuur, net als de vraag welk systeem van toezicht en tuchtrecht het best past bij een gedifferentieerde balie.

In het land van Phileas Fogg gaan de gedachten in het Clementi-rapport uit naar een *complaints board* van twaalf personen, met een leken-meerderheid en een niet-advocaat als voorzitter. Met andere woorden, de klachtenafhandeling is sterk op het belang van de consument gericht.

De Engelse *Law Society* denkt zelf dat een onderscheid tussen echte tuchtklachten en serviceklachten een aparte afhandeling rechtvaardigt. Dat hadden wij hier ook al bedacht met de installatie van een Geschillencommissie door de Consumentenbond, de Stichting Geschillencommissies voor Consumentenzaken en die voor Beroep en Bedrijf. Deze commissie kan oordelen over klachten over de kwaliteit van een dienstverlening, schadevergoeding met een maximum van € 10.000, de hoogte van alle soorten declaraties en ten slotte door u ter incasso aangeboden declaraties zonder beperking.

Deze regeling verdient het vertrouwen van het publiek en moet een succes worden. *Uw naam wordt genoemd, maar in welke context?* Dat zijn de advertentieregels waarmee u wordt opgewekt om gratis het pakket Relatiemanagement bij de Orde aan te vragen. Ik beveel dat van harte aan als u hulpmiddelen *ter voorkoming* van klachten handig bij elkaar wilt hebben, inclusief software met onder meer een offerte- en klachtenmodule.

Phileas Fogg voltooide zijn reis net op tijd door in de juiste richting te reizen. Nabij de 180° meridiaan verspringt immers de datum. Oostelijk van deze grens is de datum één dag eerder dan westelijk ervan.

Wij allen doen er goed aan de onkreukbare en flegmatieke Fogg te volgen, en een voorsprong op te bouwen. Door de Commissie advocatuur te voeden met antwoorden op vragen die ons zijn gesteld, bijvoorbeeld in relatie tot klacht- en tuchtrecht. Opdat wij op kalme toon kunnen zeggen: ‘Mijne dames en heeren, hier zijn wij.’

85e jaargang – 1 april 2005 – nr. 5
Verschijnt elke drie weken.

Het Advocatenblad is het officiële orgaan van de Nederlandse Orde van Advocaten en wordt uitgegeven door Reed Business Information bv.

De inhoud wordt samengesteld door de van de Orde onafhankelijke redactie, behalve de rubrieken Van de Orde en Disciplinaire beslissingen.

Redactie

mr. drs. G.C. van Daal
mr. Y. van Gemerden
mr. A. Groenewoud
mr. W. Heemskerck
dr. L. Hesslink
mr. P.T.C. van Kampen
mr. P.F.P. Nabben
mr. G.J. van Oosten
mr. L.N.J.B. van Osch
mr. M. Perfors
mr. A.P. Ploeger
mr. E. Unger
dr. mr. L.W.M. Wopereis

Uitgever
drs. J.W. van der Weele

Eindredactie
Linus Hesslink

Bureau redactie
Charlotte Helmer

Redactionele bijdragen

t.a.v. L. Hesslink
Reed Business Information bv
Postbus 16500, 2500 BM Den Haag
tel. 070-4415226
fax 070-4415919
e-mail: linus.hesslink@reedbusiness.nl
Bezoekadres: Benoordenhoutseweg 46, Den Haag
Zie www.elsevierjuridisch.nl

Juridische Vacaturebank
www.jbb.nl

Vormgeving

VILLA Y, Andre Klijns
Unit-1, Dmitry de Bruin

Correctie
Sandra Braakmann

Druk
Drukkerij Groen bv, Leiden

Advertenties

Brouwer's Direct Marketing bv
Steekterweg 80 G, 2407 BH Alphen a/d Rijn
tel. 0172-234460, fax 0172-233017
e-mail: dbmbv@euronet.nl
Advertentietarieven op aanvraag
Personelsadvertenties: € 2,05 per mm bij een kolombreedte van 40 mm
Inzendtermijn afl. 5: 18 maart 2005
afl. 6: 8 april 2005

Abonnementen

Alle advocaten, leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, ontvangen het blad gratis. Voor adreswijzigingen kunnen zij terecht bij de Nederlandse Orde van Advocaten, Postbus 30851, 2500 GW Den Haag (Neuhuyskade 94, 2596 XM Den Haag), tel. 070-3353535, fax 070-3353531.
Niet-leden betalen € 150 per jaarabonnement (incl. BTW en verzendkosten) en voor de jaarband € 15. Studenten 50% korting.

Abonnementen kunnen schriftelijk worden opgezegd tot uiterlijk twee maanden voor beëindiging van het lopende abonnement. Reed Business Information Klantenservice verzorgt de abonnementsadministratie voor niet-leden: Reed Business Information bv, afdeling Klantenadministratie, postbus 808, 7000 AV Doetinchem. Tel. 0314-358358, fax 0314-349048, e-mail: klantenservice@reedbusiness.nl
Losse nummers: € 8,50

Reed Business Information bv legt gegevens vast voor de uitvoering van de (abonnements)overeenkomst. Deze gegevens kunnen worden gebruikt om u te informeren over voor u relevante producten en diensten van Reed Business Information bv, haar groepsmaatschappijen en zorgvuldig geselecteerde derden. Uw e-mailadres wordt alleen gebruikt om u te informeren over gelijksoortige producten en diensten van Reed Business Information bv en haar groepsmaatschappijen.
Als u geen prijs stelt op deze informatie, per post of via e-mail, dan kunt u dit schriftelijk doorgeven aan: Reed Business Information bv, t.a.v. Adresregistratie, Postbus 808, 7000 AV Doetinchem.

ISSN 0165-1331

Uitgeveroverbond
Groep uitgevers voor
vak en wetenschap

Dossier no cure no pay nog altijd open

Het debat over no cure no pay verscherpt zich. Minister Donner van Justitie bereidt een wetsvoorstel voor dat no cure no pay verbiedt. Een Kamermeerderheid lijkt zich tegen hem te keren. Ook advocaten, onder wie tegenstanders van no cure no pay, zijn het niet eens met de ingreep van de minister.

Michel Knapen, journalist

‘Overspel’. Daarmee vergelijkt Donner no cure no pay, zegt Kamerlid Lousewies van de Laan (D66). Zij is één van de ondertekenaars van de motie die de bewindsman oproept het experiment met no cure no pay te laten doorgaan. ‘Als je principieel tegen overspel bent, dan ga je ook niet voor een nacht een experiment aan, zo redeneert hij. Een bizarre vergelijking. Donner steekt zijn hoofd in het zand door zo principieel te zijn. Ik zie geen rationele redenen om af te zien van een experiment. Nu creëert Donner een tegenstelling tussen Amerikaanse toestanden die hij verwacht, en een totaalverbod. Een tegenstelling die er helemaal niet is.’

De minister van Justitie is nog niet klaar met het no cure no pay-experiment dat de Orde wil aangaan. De verordening die dat mogelijk moet maken, ziet Donner het liefst vernietigd – waarover de Raad van State weer negatief heeft geadviseerd. Kamerlid Frans Weekers (VVD), samen met Van der Laan en Aleid Wolfsen (PvdA) indiener van de motie: ‘Donner heeft nu eenmaal de eigenstandige bevoegdheid om verordeningen van de Orde voor vernietiging voor te dragen aan de Kroon. Maar hij moet niet zo aartsconservatief zijn. Wat Donner vervolgens niet regelt, is de toegang tot het recht voor de middengroepen. Mensen dus die te veel verdienen voor toevoeging en een te kleine beurs hebben om alle risico’s te dragen die gepaard gaan met letselschadezaken. Daar heb je altijd te maken met grote partijen, zoals verzekeraars. Het lijkt alsof de minister de verzekeraars wil beschermen.’

Ook de Amsterdamse letselschade-advocaat John Beer noemt het ‘jammer’ dat het experiment vooralsnog niet door lijkt te gaan: ‘Pas als het experiment doorgang vindt, kun je zien welke

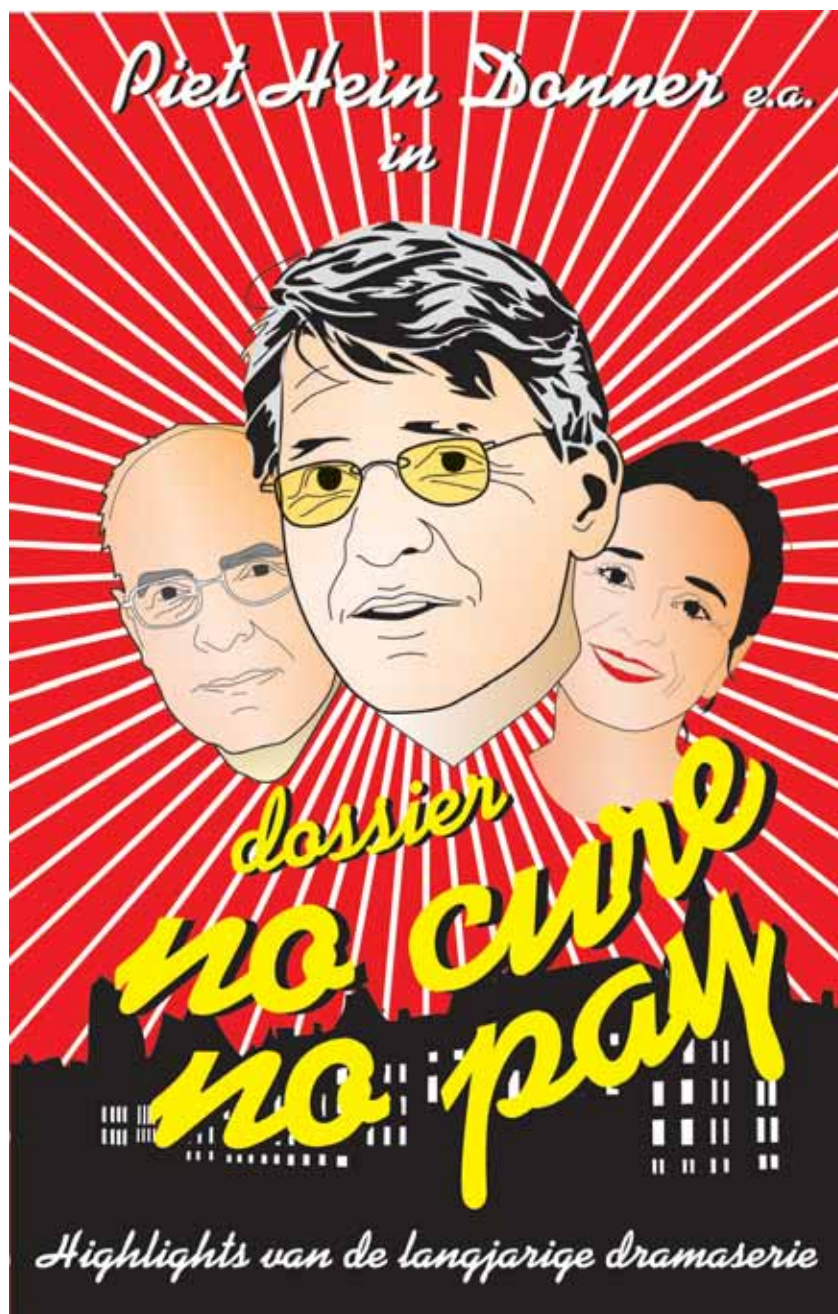
voordelen het oplevert. Ik ben verbaasd dat eerst Donner, en nu het hele kabinet niet geïnteresseerd is in een experiment, dat bovendien gecontroleerd plaatsvindt. Ik beschouw het als koudwatervrees.’

IMPASSE

Kamerlid Weekers toont zich ook boos over de wijze waarop Donner heeft geopereerd. ‘Hij heeft vliegensvlug het vernietigingsbesluit door het kabinet gejaast en uitgevoerd. Nu zullen we de oorspronkelijke motie wat moeten aanpassen, want deze is achterhaald. De strekking blijft echter hetzelfde: Donner moet met de Orde om tafel gaan zitten om voorwaarden te bespreken waarvoor het experiment kan doorgaan.’

Weekers realiseert zich dat Donner dat niet wil. ‘Maar hij kan een wens van de Kamer ook niet naast zich neerleggen. Donner komt met een wetsvoorstel om no cure no pay te verbieden, waarvoor hij geen Kamermeerderheid zal krijgen. De motie wordt dus uitgebreid: we roepen hem op niet aan dit wetsvoorstel te beginnen. Hij haalt het toch niet. Onze steun krijgt hij niet.’ De indieners van de motie, VVD, PvdA en D66 hebben samen 75 zetels.

Naast de ‘eigenstandige bevoegdheid’ van de minister om verordeningen te vernietigen, plaatst Weekers de ‘eigenstandige bevoegdheid’ van de Orde om een nieuwe verordening op te stellen. ‘Maar om te voorkomen dat men in een impasse komt, wil de Kamer graag richting geven.’

‘Ik zie geen rationele redenen om af te zien van een experiment’

Ook Van der Laan erkent dat er een grote afstand is tussen Donner en de Kamer, die volgens haar ‘in meerderheid’ het experiment wil toestaan. ‘We weten echter niet wat het standpunt is van het kabinet. Onze motie kan veel verduidelijken, want die moet in het kabinet worden besproken.’ Ook het Algemeen Overleg van de vaste-Kamercommissie voor Justitie (woensdag 30 maart) kan veel verduidelijken. Het resultaat daarvan was bij het perse gaan van dit nummer nog niet bekend. Van der Laan: ‘Ik hoop dat er dan schot in de zaak komt. Ook verwacht ik dan inhoudelijke argumenten van Donner te horen, want pas als we ze kennen, kunnen we ze onderuit halen. Donner heeft het tot nu toe alleen over principes – daar kun je moeilijk over praten. Het lijkt wel een geloof voor Donner, terwijl wij het liever over de inhoud hebben.’

Niet alleen Donner maar de hele CDA-fractie hanteert het argument ‘principiële tegen’, laat CDA-Kamerlid Nicolien van Vroonhoven weten. ‘No cure no pay staat een goede beroepsuitoefening door de advocaat in de weg. Hij zal zijn eigen financiële belang gaan najagen. Deze weg willen we niet inslaan en daarom zijn we ook tegen een experiment.’ Ze zegt de tekst van de motie nog niet te hebben gezien, ‘maar ik kan me nu al voorstellen deze niet te steunen.’ ‘Een experiment zou een verkeerd signaal zijn. Dan zet je toch de deur op een kier. Wij zullen ons, op principiële gronden, met hand en tand verzetten tegen no cure no pay.’ Om dezelfde reden zal de CDA-fractie wel het wetsvoorstel van Donner steunen, zegt Van Vroonhoven. Dat een Kamermeerderheid de motie wel zal steunen, ‘betreurt’ zij.

Pijnlijk

Advocaat Rinke Dulack (Van Benthem & Keulen) noemt het verrassend – ‘en ook wel pijnlijk’ – dat Donner de verordening van de Orde naast zich neer legt. ‘Ik ging ervan uit dat de Orde dat had afgetast met het ministerie.’

Volgens Dulack, deken te Utrecht (‘maar ik praat op persoonlijke titel’), biedt de praktijk al ruimte om afspraken te maken die dicht tegen no cure no pay aanliggen. ‘In het College van Afgevaardigden vonden we al dat het beter was om eerst deze weg te verkennen. De praktijk laat meer toe dan veel advocaten denken. Het is best mogelijk om resultaatafhankelijke afspraken met cliënten te maken, het Hof van Discipline heeft dit in haar jurisprudentie ook toegestaan. Wel moet er een basisvergoeding worden afgesproken, die kostendekkend moet zijn. Deze mogelijkheid laat zien dat de scherpste die nu in het debat heerst, onjuist is.’

De Rotterdamse advocaat Jan Kneppelhout (Kneppelhout & Korthals) denkt dat een absoluut verbod op no cure no pay, zoals Donner dat voor ogen heeft, er niet zal komen. Hij was lid van de commissie die de Algemene Raad adviseerde no cure no pay alleen toe te staan ‘in schrijnende gevallen’. De verordening gaat echter verder, ‘en daar ben ik minder gelukkig mee’. Dat neemt niet weg dat Kneppelhout ook niet achter het wetsvoorstel kan staan. ‘Donner is bang voor het ontstaan van een claimcultuur, maar ik geloof daar niet in. Daarnaast moeten onderdelen van de deontologie van de Orde, als publiekrechtelijke beroepsorganisatie niet worden overgeheveld naar de wetgever. Die moet zich hiermee niet bemoeien, dat is voorbehouden aan de Orde. Je weet niet wat de volgende stap van de wetgever zal zijn.’

column

JOOST BEVERSLUIS

De taal van de vastgoedbranche

Mijn oog viel op een advertentie in *NRC Handelsblad* van 5 maart jl. AKD Prinsen Van Wijmen vroeg een advocaat-medewerker die, naast meer standaard voor-treffelijkheden, beschikt over deze kwaliteit: spreekt de taal van de vastgoed-brancher. Vastgoeds dus.

Laat ik meteen zeggen dat ik die taal niet beheers. Ik doe geen vastgoedpraktijk en slechts één keer kocht ik tot dusver een onroerende zaak. Ik weet dat er een bepaald fabrikaat auto bestaat dat als ‘typisch vastgoeds’ wordt aangemerkt. Daarin reed ook de makelaar van de verkoper toen voor. De aangeboden functie gaat mijn krachten duidelijk te boven.

Ofschoon geen vastgoeds-speaker dus, heb ik wel een redelijk beeld van de taal der vastgoedbrancher.

Uit de kranten weet ik, mét heel Nederland, dat binnen de vastgoedbranche een eigen taalschat bestaat met begrippen als ‘vooroverleg’, ‘marktconform’, ‘reken-vergoeding’ et tutti quanti, waarschijnlijk goed samen te vatten als ‘vals’ (de taal dus van lui die je in de val laten lopen en/of uiteindelijk zelf in de val lopen). Ik denk echter niet dat AKD dát bedoelde in de advertentie, al weet je het nooit.

En er is inderdaad meer.

Een studiegenoot, tot voor een paar jaar tot over de oren in het vastgoed, deed ooit een boekje open. Van hem weet ik dat vastgoeds erg lijkt op twee andere brancher talen, namelijk kroegs en bordeels. In de wereld van het vastgoed wordt namelijk veelvuldig en langdurig gepraat over drank en vrouwen en alle denkbare combinaties van deze, en ook niet zelden de daad bij het woord gevoegd. Het lidmaatschap van de Groningse studenten weerbaarheid TYR bleek voor het eerst van nut, zo vertelde hij.

Behalve eigen idioom heeft de taal van de vastgoedbrancher, nog altijd volgens mijn studiemaat, ook een eigen afwijkend – zelfs van kroegs en bordeels afwijkend – gemiddeld volume van spreken, te weten: heel luid. Dat is omdat men zich anders niet verstaanbaar kan maken boven het knallen van de kroonkurken waarmee het mondeling sluiten van vastgoedovereenkomsten gepaard gaat (respectievelijk champagnekurken in wat omvangrijker projecten, en dan vaak omlijst met veel onversneden kroegs en bordeels). Ook hier wierp de training bij TYR bepaald vruchten af, zo begreep ik.

Als laatste wees mijn zegsman op het belang van non-verbale uitingen in het vastgoeds. Op zekere nacht, in een ‘tent’ waar gesproken werd over een omvangrijke deal, op weg terug naar het vastgoedgezelschap na een plaspauze, hoorde hij hoe het openen van flessen een nieuwe frequentie bereikte onder een ware uitbarsting van bordeels. Vrezend de echte pret of het afmaken te missen, haastte hij zich. Maar wat hij had geduid als de apotheose van vastgoed-verbroedering bleek het geluid geweest van pistoolschoten, fraai gericht net over de hoofden der aanwezigen heen met de kennelijke strekking hen de beoogde transactie te ontraden.

Hij had zich daarna teruggetrokken in de toegevoegde echtscheidingen. De taal van de scheidingsbrancher is ook vergeven van drank en vrouwen, en zo nu en dan moest hij bepaald een keel opzetten om verstaan te worden boven het tumult van echtelijke grieven. Dat geschillen met ‘blanke sabel’ beslecht worden – iets waar men bij TYR destijds op gezonde afstand tot de werkelijkheid van droomde en over zong, maar nauwelijks in oefende – komt in die praktijk evenwel niet voor. Aldus mijn maat.

Hij sprak mij uiteindelijk niet tegen toen ik opperde dat ‘TYRs’ wel een passende aanduiding is voor ‘algemeen beschaafd vastgoeds’.

Maastrichtse deken buigt zich over dossier-Tripels

Lex van Almelo, journalist

Had de Maastrichtse advocaat Fernand Tripels moeten nagaan of degene die namens beleggingsmaatschappij Transmontaro ruim een ton naar zijn derdengeldenrekening overmaakte, wel bevoegd was? De rechtbank vindt van wel, maar volgens Tripels is er geen beginnen aan. Deken Anneke Odekerken-Holtkamp kijkt intussen of de zaak een tuchtrechtelijk vervolg moet krijgen.

Je moet haast wel denken dat er ongebruikelijke dingen zijn gebeurd, voordat de Rechtbank Maastricht op 16 februari jongstleden bepaalde dat de Stichting Beheer Derdengelden Maatschap Tripels Advocaten het bedrag van € 103.211 exclusief wettelijke rente moet terugbetalen aan Fortis c.q. Transmontaro.¹ Maar het gaat er nu even niet om dat Tripels inging op het verzoek van een buitenlandse cliënt om voor hem meerdere offshore-maatschappijen te kopen. En het gaat er ook niet om dat de advocaat er genoeg mee nam dat zijn nota van € 18.750,05 een jaar lang onbetaald bleef, en het hem daarom niet slecht uitkwam dat deze cliënt hem opnieuw benaderde om 'één of meer offshore maatschappijen te verwerven'. Het gaat om de manier waarop Tripels de nota liet voldoen.

Tripels: 'Mijn cliënt zei: ik heb net een grote transactie afgerond. Ik zal die partij vragen het geld daarvan naar uw derdengeldrekening over te maken ten behoeve van de aankoop van de vennootschappen en ter voldoening van uw declaraties.' En zo ontvangt de Stichting ruim een ton van Transmontaro op haar rekening. Tripels neemt er het zijne van, maakt desgevraagd ongeveer € 65.000 over naar de vaste raadsman van zijn cliënt in Duitsland en keert zijn cliënt op diens verzoek € 14.800 in contanten uit.

Op 26 juli 2004 schrikt Tripels. Dan ontvangt hij per fax een afschrift van de aangifte, die Transmontaro bij de politie heeft gedaan wegens het vermoeden van onbevoegde overschrijving met vervalste handtekeningen. Tripels weet het naar Duitsland overgemaakte bedrag 'te recupereren', maar de Stichting wil Transmontaro en Fortis pas terugbetalen als hij stukken ontvangt waaruit blijkt wie recht heeft op de gelden. Fernand Tripels: 'Ik had geen enkele reden om aan de goede trouw van mijn cliënt te twijfelen en wilde niet

het risico lopen van een claim van mijn cliënt, omdat de Stichting ten onrechte het geld zou hebben terugbetaald.'

Namens de beleggingsmaatschappij en bank stapte advocaat Jan Willem IJsseldijk naar de rechter. De rechtbank Maastricht is er niet van overtuigd dat de Stichting c.q. Tripels het bedrag te goeder trouw heeft ontvangen. De identiteit van de cliënt blijft duister, Tripels ziet zich genoodzaakt zich tijdens de procedure op zijn geheimhoudingsplicht te beroepen.

BRUYNINCKX-RICHTLIJNEN

Om te voorkomen dat advocaten betrokken raken bij criminele handelingen en cliënten misbruik maken van het verschoningsrecht zijn tien jaar geleden de zogenoemde Bruyninckx-richtlijnen ingevoerd. De rechtbank vindt dat Tripels in strijd heeft gehandeld met art. 5 lid 2 van de richtlijnen. Daarin staat dat het de advocaat slechts is toegestaan geld of goederen aan te nemen of bewaren van zijn cliënt of een tussenpersoon als hij zich ervan heeft vergewist welke gelden en goederen het betreft. Ook moet de advocaat zich ervan overtuigen dat de zaak die hij in dit kader behandelt, een redelijk doel dient. De rechtbank vindt, kort gezegd, dat Tripels onderzoek had moeten instellen en dat de Stichting, nu hij dat niet gedaan heeft, het geld moet terugbetalen.

Volgens Tripels is dat onbegonnen werk. De Stichting gaat dan ook in hoger beroep. 'Als dit vonnis in stand blijft, betekent dit dat een advocaat voortaan alle onbekende partijen moet gaan opbellen die via de derdenrekening geld hebben overgemaakt aan zijn cliënten.' Dit soort betalingen komt volgens Tripels in de praktijk namelijk vaak voor. Tripels wijst op de toelichting bij het genoemde artikel. Daarin wordt gerept over 'het verzoek van een cliënt of tussenpersoon een gesloten enveloppe met inhoud voor korte of langere tijd te bewaren c.q. onder zich te houden'.

Daar heeft Tripels wellicht een punt, ook al lijkt het er op dat hij de richtlijnen en de toelichting pas achteraf heeft bestudeerd. Die staan immers bol van signalen en vragen die al in een eerder stadium argwaan hadden kunnen wekken. Vlak na de omstreden bepaling staat bijvoorbeeld art. 6, dat bepaalt dat de advocaat contant betalingsverkeer zoveel mogelijk en contante bedragen boven de € 11.345 helemaal moet vermijden. De con-

Fernand Tripels

tante betaling van € 14.800 valt weliswaar € 200 onder de MOT-grens, maar ruim boven de Bruyninckx-norm. Tripels heeft de hele zaak aan het Meldpunt Ongebruikelijke Transacties gemeld, nadat hij een kopie van de aangifte ontving. Volgens Gerard Bruyninckx moeten advocaten de MOT-grens aanhouden in plaats van de inmiddels verouderde norm uit de naar hem vernoemde richtlijnen.

ONGEBRUIKELIJK BETALINGSVERKEER

Blijft de vraag of Tripels inderdaad nader onderzoek had moeten instellen naar de betaling. Bruyninckx vindt van wel, maar niet op grond van art. 5 lid 2: 'Bij dit artikel gaat het erom dat je als advocaat geen gelden of goederen onder gesloten couvert moet aannemen en bewaren, zodat je niet kunt nagaan welke gelden of goederen het betreft. Ik vind dat mr. T. een onderzoek had moeten instellen naar de herkomst van de betaling op basis van art. 4 sub c. Daarin staat onder meer dat de advocaat bij het uitvoeren van financiële transacties een onderzoek instelt naar de juistheid van de gegevens die cliënt verstrekt.'

Het handelen van Tripels lijkt volgens Bruyninckx meer te vallen onder 'ongebruikelijk betalingsverkeer' (zie toelichting op art. 2 sub c). Bruyninckx: 'Of dat civielrechtelijk als ontbreken van goede trouw moet worden gekwalificeerd, laat ik uitdrukkelijk in het midden.'

Jan Willem IJsseldijk heeft geen twijfels meer over de goede trouw van Tripels. 'Je kunt een keer iets over het hoofd zien, maar niet vijf keer de plank mis slaan. Ik heb de deken in Maastricht gevraagd eens naar de zaak te kijken.' Deken Anneke Odekerken-Holtkamp: 'Ik heb het dossier op mijn kantoor liggen. Of ik een klacht indien bij de tuchtrechter weet ik nog niet. Ik ga eerst met de heer Tripels praten.'

1 LJN AS6762

Grote kantoren en allochtonen weten elkaar niet te vinden

Foto's: Memory Productions

Linus Hesselink, eindredacteur

Als de kantoren eisen dat de nieuwe aanwas naast de studie leuke dingen heeft gedaan, zoals op studiereis gaan en zitting nemen in het bestuur van een studentenvereniging, dan sluiten ze allochtonen bij voorbaat uit. Want die hebben daar de tijd of het geld niet voor.' Deze hartekreet kon op veel instemming rekenen bij het publiek van de workshop 'Allochtonen in de advocatuur', die op 11 maart jl. werd gehouden in het kader van het Nationaal Juristencongres in de Amsterdamse RAI. Zo'n honderdvijftig rechtenstudenten en pas afgestudeerden, zo te zien bijna allemaal allochtoon, kwamen praten met het panel, bestaande uit Gülsen Alkan (ex-advocaat), Klaas Bisschop (partner bij Lovells) en Marnix Aarts (notaris bij Houthoff).

In Engeland en de VS wordt er door grotere advocatenkantoren speciaal beleid gevoerd voor allochtonen, in Nederland niet. Klaas Bisschop wist van speciale entreedagen voor allochtonen in Engeland. Dwingende wetgeving en commerciële druk – grote cliënten vragen wat het kantoor doet aan *minorities* en diversity – brengen Angelsaksische kantoren tot een veel actievere opstelling dan de Neder-

landse. Bisschop verbaasde zich erover dat er van de beëdigde advocaten die hij onlangs meemaakte, niemand naar de grotere kantoren ging.

Cijfers zijn er niet, al helemaal niet sinds de Wet samen per 2004 werd afgeschaft. Niettemin waren zaal en panel het erover eens dat te weinig allochtone advocaten de grotere advocatenkantoren weten te bereiken. Marnix Aarts: 'Onze staf is wel een afspiegeling van de bevolking, maar onze juridische functies zijn dat niet.' Toen gespreksleider Doeko Bosscher vroeg wie van de aanwezigen het ging proberen bij de grotere kantoren, staken niet meer dan tien mensen hun hand op.

Gülsen Alkan was zeven jaar advocaat, bij twee grote kantoren. In juni 2001 sierde haar foto nog de omslag van dit blad. 'Voor de grote kantoren moet je aan een bepaald plaatje voldoen, waaraan de meeste allochtonen niet denken te voldoen, dus denken ze dat ze niet veel kans maken. Maar een allochtoon die afstudeert, gééft er al blijk van eruit te springen, doorzettingsvermogen te hebben. Daar zou een kantoor ook naar moeten kijken, en niet alleen naar "leuke dingen ernaast".'

Een jongeman in de zaal: 'Ik pas niet in een grote-kantoorcultuur. Vrijdags verplicht borre-

len, meedoen aan de lunch en etentjes, verplicht ellebogenwerk, verplicht golfen, grapjes over allochtonen: niks voor mij.' Hij kan zich misschien later melden bij de advocaat uit de Bijlmer die blijkbaar gekomen was om de aanwezige jongeren een hart onder de riem te steken. 'Grote kantoren nemen advocaten van allochtone herkomst niet serieus. Ons advocatenkantoor bestaat uit zes allochtonen. Wij willen heel groot worden – solliciteer bij ons.'

Even later merkte dezelfde man op wat de aanwezige allochtonen te doen stond wilden ze succesvol worden. 'Allochtonen moeten zich bundelen, samen kantoren oprichten en dan cliënten afpakken van de grote kantoren. Dan zullen die wel veranderen. Overigens kun je ook op een klein kantoor heel goed voelen hoor!' Zijn enthousiasme stak anderen aan: 'We moeten ons richten op de meerwaarde die we hebben. Wij zijn beter in staat om contact te maken met bepaalde delen van de maatschappij, en van het bedrijfsleven. "Ethno-marketing" is een fenomeen dat nog maar net is ontdekt.'

Waarom is Gülsen Alkan eigenlijk geen advocaat meer? 'Ik moest er even uit, ik was ziek geworden. Dat had niet met de advocatuur te maken, niet met mijn positie daar. Dat geloof ik niet echt, tenminste.'

Justitie profiteert van soepeler schuldsanering

Lex van Almelo, journalist

De versoepeling van de schuldsaneringsregeling voor natuurlijke personen, waarvoor minister Donner van Justitie in december vorig jaar een wetsvoorstel heeft ingediend, zal zeker effect hebben. Maar waarom blijven strafrechtelijke boetes wel op de ‘schone lei’ staan, terwijl particuliere crediteuren, zoals de slachtoffers van misdrijven, een veer moeten laten? Dat vraagt rechter-commissaris Berend Engberts zich af.

Omdat de uitvoering van de Wet schuldsanering natuurlijke personen (WSNP) in de praktijk veel bewerklijker is dan voorzien, wil Donner de regeling vereenvoudigen en de toegang beperken tot kansrijke debiteuren. Schuldenaren die in aanmerking willen komen voor sanering moeten voortaan zelf schriftelijk verklaren waarom zij hun schulden niet kunnen betalen. Ook moeten ze verklaren dat zij bereid zijn zich aan de verplichtingen van de regeling te houden.

Om de administratieve rompslomp te beperken, wordt het verplichte saneringsplan afgeschaft. Bovendien kan de rechter schuldeisers dwingen akkoord te gaan met een minnelijke schikking wanneer zij daaraan ten onrechte weigeren mee te werken. Als zo'n schikking uitblijft en ook de daaropvolgende sanering mislukt, is de saniet niet langer van rechtswege failliet, maar blijft deze zitten met een volle in plaats van schone lei. De schuldenaar krijgt, als het wetsvoorstel wordt aangenomen, nog een steuntje in de rug: zolang de regeling loopt en de schuldenaar zijn huur tijdig betaalt, worden ontruimingsvonnissen wegens oude huurschulden niet uitgevoerd. De vraag is of deze maatregelen genoeg zoden aan de dijk zetten.

ALLE BEETJES HELPEN

De Amsterdamse rechter-commissaris Han Jongeneel is gematigd enthousiast. 'De voorgestelde maatregelen helpen allemaal wel om de werklast te verlichten. De wet was ingewikkeld.

Dat het saneringsplan verdwijnt, scheelt vrijwel geen tijd, omdat wij het saneringsplan sinds kort ambtshalve vaststellen.'

Bij de Rechtbank Arnhem valt daarvan geen besparing te verwachten. 'Hier zijn de procedures al gestroomlijnd en werken wij in de praktijk al zonder saneringsplan,' zegt de Arnhemse rechter-commissaris Berend Engberts.

In plaats van het saneringsplan komt de schriftelijke verklaring van de saniet, die de minder gemotiveerde schuldenaren eruit moet filteren. Ruben Koe, die als bewindvoerder verbonden is aan De Vos & Partners, heeft zijn twijfels over de effectiviteit. 'Misschien wordt het een standaardverhaal en laat een junk zijn verhaal schrijven door de hulpverlener of zijn broer,

'Misschien laat een junk zijn verhaal schrijven door zijn broer en komt hij fris voor den dag bij de rechter'

terwijl hij ervoor zorgt dat hij redelijk fris voor den dag komt bij de rechter die beslist over de toelating tot de regeling.'

Koe en Jongeneel verwachten dat het minnelijke dwangakkoord de instroom in de meer bewerkelijke saneringsregeling zal beperken. Maar Engberts is daarvan niet overtuigd. De rechter-commissaris, die het akkoord moet afzeggen, wil zeker weten dat zich naderhand niet toch nog een crediteur meldt en de zaak weer van voren af aan moet beginnen. 'Uit onderzoek in Rotterdam is gebleken dat in alle lijsten met crediteuren fouten zaten. Dus ik vrees dat deze maatregel niet veel effect zal sorteren. Om te zorgen dat de lijsten betrouwbaarder worden, zou de schuldhulpverlener in het minnelijk traject, net als de bewindvoerder in de saneringsregeling, post moeten kunnen laten blokkeren en crediteuren kunnen oproepen via krantenadvertenties.'

HONORARIUM HOGER

Dat een vastgelopen saniet niet meer automatisch failliet wordt verklaard, zal naar verwachting veel werk besparen. In Amsterdam slaagt 65 à 70% van de sanieten erin de afspraken na te komen.

In de praktijk is dat niet altijd een doorstart met een schone lei. Resterende studieschulden moeten ook volgens het wetsvoorstel gewoon worden afgelost, net als boetes voor misdrijven. Engberts is niet gelukkig met deze voorkeurspositie voor Justitie. 'Het komt erop neer dat je als slachtoffer van een misdrijf moet zorgen dat het tot een strafzaak komt, als je tenminste een schadevergoeding wilt. Anders wordt jouw schuld weggesaneerd.'

Op langere termijn zijn nog wel meer verbeteringen denkbaar. Ruben Koe denkt dat crediteuren eerder zullen instemmen met een minnelijke regeling als de eigen bijdrage van de saniet in het honorarium van de bewindvoerders omhoog gaat. 'Dat is niet alleen een *oratio pro domo*. Het betekent dat er uiteindelijk minder overblijft voor de schuldeisers, zodat zij vergeleken met een minnelijke regeling niet beter af zijn met een saneringsregeling.'

Han Jongeneel zou graag zien dat de grondslag van de schuldsaneringsregeling nog eens kritisch wordt bekeken. De regeling is opgezet vanuit de faillissementsdogmatiek, maar de nadruk in de regeling zou misschien niet moeten liggen op het beslagkarakter, maar op het kwijtscheldingskarakter. Waarom niet gewoon alleen die schulden saneren, die de schuldenaar zelf op zijn schuldenlijst heeft gezet?

En Berend Engberts denkt aan een procedure waarbij de wettelijke regels gaan gelden voor het minnelijke traject, zodat de rechter alleen nog maar hoeft te beslissen over een dwangregeling.

Bush boos over uitspraak VN-hof

Peter Vermij, journalist

De Amerikaanse regering heeft zijn handtekening ingetrokken onder een bijlage van een internationaal verdrag, omdat het zich niet langer wil onderwerpen aan oordelen van het Internationale Hof van Justitie (IHJ) in Den Haag. De terugtrekking was een reactie op uitspraken van het Hof die de VS voorschrijven gearresteerde buitenlanders te wijzen op de mogelijkheid van advies door hun consulaat. Het in 1969 getekende Verdrag van Wenen regelt de rechten en plichten van diplomaten en consuls in het internationale verkeer.

De aankondiging van de terugtrekking kwam kort nadat de Amerikaanse president Bush begin maart toezegde de zaak tegen 51 Mexicaanse terdoodveroordeelden te heropenen. Mexico had de V.S. voor het internationale gerecht gedaagd

Eric Freedman

omdat zijn burgers ter dood waren veroordeeld zonder te hebben gehoord dat ze hun consulaat om juridisch advies konden vragen.

In 1999 negeerden de V.S. een dringend verzoek van het Internationale Hof de executie van een Duitser uit te stellen in afwachting van een vergelijkbare klacht van Duitsland. Ook die zaak werd uiteindelijk door de VS verloren. De uitspraak bood nieuwe munitie voor advocaten van ruim honderd uitgeprocedeerde vreemdelingen in Amerikaanse dodencellen.

In binnen- en buitenland is met teleurstelling op de Amerikaanse stap gereageerd. 'Je terugtrekken uit een protocol uit gepikeerdheid over een zaak waarin de VS terecht zwaar verloor, is ondoordacht en kortzichtig,' zegt Eric Freedman, advocaat en hoogleraar constitutioneel recht aan Hofstra University in Hempstead, New York.

De Weense Conventie inzake diplomatieke betrekkingen kwam mede tot stand op aandringen van de Verenigde Staten. Het land maakte zich ook sterk voor het aanvullende protocol, waarvan de ondertekenaars het Internationale Hof van Justitie aanwijzen om geschillen te beslechten. De toevoeging moest naleving van de regels zeker stellen.

Amerika was in 1979 ook het eerste land dat op basis van het aanvullende protocol naar het Haagse hof stapte wegens de gijzeling van 52 Amerikanen in de ambassade in Teheran. Volgens critici van het besluit tot terugtrekking worden de belangen van Amerikaanse burgers dan

Bart Stapert

ook geschaad. 'De VS zien meer van hun burgers de wereld rondreizen dan welk ander land ook,' zegt Freedman. 'Geen land heeft daarom ook zoveel belang bij de Weense conventie als Amerika zelf.'

Bart Stapert, voormalig doodstraf-advocaat in New Orleans, Louisiana en nu werkzaam aan de Universiteit Utrecht, ziet de Amerikaanse stap als onderdeel van een patroon waarin het land zich terugtrekt uit internationale juridische kaders. 'Een zorgelijke ontwikkeling,' meent Stapert, 'want die kaders hebben deelname van de Verenigde Staten nodig om geloofwaardig te zijn.'

Volgens een woordvoerder van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken betekent de terugtrekking níét dat de VS niet meer gebonden zijn aan de Weense Conventie. Buitenlandse verdachten blijven recht houden op consulaire bijstand. De terugtrekking is een manier om het Amerikaanse binnenlandse rechtssysteem te beschermen tegen internationale inmenging 'op een manier die wij niet hadden voorzien toen we ons aansloten bij de conventie,' aldus de woordvoerder. Eerder al hadden de VS betoogd dat Duitsland de Conventie misbruikte om via het Internationale Hof de doodstraf in Amerika te bestrijden.

Queens Council wordt politiek correct

door Patrick van Ijzendoorn, journalist

Politieke correctheid heeft eindelijk de hogere regionen van de Britse rechtspraak bereikt. Onder een nieuw selectiesysteem moeten *Queens Counsels* (QC, een ererang voor advocaten) niet alleen hun eigen grenzen kennen, beter samenwerken met leden van hun juridische team en klantvriendelijker zijn, maar ook een gedegen kennis bezitten van diversiteit en andere culturen. 'Common sense', retorisch talent, kennis van jurisprudentie en schone nagels zijn niet meer voldoende. Een speciaal

panel zal de kandidaten ondervragen. Dit staat in een document dat is opgesteld door het ministerie van Grondwetszaken, de *Bar Council* en de *Law Society*. Door een lek kwam het in handen van weekblad *The Lawyer*.

Volgens de bewindsman van Grondwetszaken, Lord Falconer, heeft dit niets te maken met 'political correctness gone mad' – een uitdrukking die dagelijks in de media terug te vinden valt – maar is het een poging om het vertrouwen in de rechtspraak te vergroten. De plannen typeren volgens critici de *caring-sharing, touchy-feely* politiek van New Labour.

Op de achtergrond speelt mee dat de regering vindt dat *solicitors* meer kansen moeten hebben om QC's te worden. Zij kunnen waarschijnlijk gemakkelijker aan de criteria voldoen dan zelfstandig werkende, traditionele en soms excentrieke *barristers*. In sommige *chambers*, zo schetst Harry Mount in *My Brief Career: The Trials of a Young Lawyer*, bestaan eeuwenoude gewoonten om elkaar geen hand te geven, geen aktenassen dragen en niet te praten tijdens het drinken van thee. Dat past niet in Tony Blairs Engeland.

AGENDA

Openbaarheid van de strafrechtspleging

Het Nederlands Studiecentrum Criminaliteit en Rechtshandhaving (NSCR) organiseert vrijdag 3 juni 2005 (12.30 tot 17.30) een symposium ter gelegenheid van het verschijnen van *De zichtbaarheid van het recht: openbaarheid van de strafrechtspleging* van M. Malsch en J.F. Nijboer. Verschillende aspecten van openbaarheid komen aan de orde. Wie gaan er naar strafzittingen? Hoe verstaanbaar, zichtbaar en begrijpelijk zijn strafzaken? Wat vinden burgers van de berechting van zaken? Hoe verslaan media

strafzaken? Hoe controleerbaar is de berechting van strafzaken eigenlijk? Ook wordt ingegaan op recente ontwikkelingen in de wetgeving die de afdoening van strafzaken verder in de richting van politie en Openbaar Ministerie schuiven. Sprekers zijn: Th.A. de Roos, P.J. van Koppen, J. Oranje, J.F. Nijboer en M. Malsch. Het symposium vindt plaats in het NSCR, Wassenaarseweg 72, Leiden. Aanmelding (voor 10 mei) bij Ariena van Poppel, tel. 071-527 85 27, e-mail: AvanPoppel@nscr.nl. Prijs: € 25.

Verdrag inzake forumkeuze

Op dinsdag 12 april 2005 zal de jaarlijkse voorjaarsbijeenkomst van de Nederlandse Vereniging voor Internationaal Recht (NVIR) worden gehouden. Het thema van deze bijeenkomst is: 'Komt er een wereldwijd verdrag inzake de forumkeuze in internationale burgerlijke en handelszaken?' Sprekers zijn: dr. Andrea Schulz, First Secretary, Haagse Conferentie voor Internationaal Privaatrecht en prof. mr. A.V.M. Struyken, Voorzitter Staatscommissie voor het Inter-

nationaal Privaatrecht. De voordracht van dr. Schulz zal in het Engels worden gehouden. De discussie zal in het Nederlands en Engels gevoerd kunnen worden. Ook niet-leden van de NVIR zijn welkom. De bijeenkomst vindt plaats in het Carlton Ambassador Hotel, Sophialaan 2, Den Haag (gelegen aan Plein 1813), aanvang: 19.30 uur (zaal open vanaf 19.00 uur). Voor verdere informatie zie www.nvir.org.

Deskundigenbericht met toepassing van Mediation

Op 14 april 2005 organiseert de Stichting forensische Mediation een landelijke discussiedag over de methode van werken van een deskundige, aangesteld door de rechter in scheidings- en omgangszaken. Op deze dag wordt het eerste register van forensisch mediators openbaar gemaakt. De methode

combineert deskundigenonderzoek en mediation. Leden van de rechterlijke macht, forensisch mediators van het eerste uur en vertegenwoordigers van initiatiefnemers geven hun visie. Informatie: www.forensischemediation.nl. Stichting Forensische mediation: 070-346 94 68.

Jaarvergadering 2005 Nederlandse Juristen-Vereniging

Op vrijdag 10 juni 2005 zal de NJV te Den Haag vergaderen over het onderwerp: 'Toezicht'. De preadviseurs zijn mw. prof. mr. A.A. van Rossum, prof. mr. L.F.M. Verhey en prof. mr. N. Verheij. De jaarvergadering is toegankelijk voor leden. Het lidmaatschap staat open voor diegenen die de titel van doctor, meester of doctorandus in de rechtsgeleerdheid hebben behaald. Juristen die de vergadering

willen bijwonen, maar nog geen lid zijn, kunnen zich – bij voorkeur zo spoedig mogelijk – voor het lidmaatschap aanmelden, door naam, titel en adres schriftelijk op te geven bij Heleen Westdorp, secretariaat NJV, antwoordnummer 84332, 2508 WB Den Haag, telefoon (070) 328 53 83, fax (070) 328 55 17, e-mail: info@njv.nl. Contributie is € 20 per jaar. Zie tevens www.njv.nl.

Crime passionnel of crime culturel

Op woensdag 6 april 2005 organiseert het KIT Tropictheater een expertbijeenkomst over bestrijding en vervolging van eerwraak. Uit een op 1 februari jongstleden gehouden hoorzitting in de Tweede Kamer is gebleken dat zowel de politie als het Openbaar Ministerie slecht op de hoogte is van de aard, omvang en achtergronden van eerwraak. Wanneer is er sprake van een 'gewone' moord en wanneer van een 'eerwraak-gerelateerde' moord? Zal eerwraak in de toekomst vaker voorkomen in de Nederlandse samenleving? En zo ja, is het Nederlandse justitiële systeem voldoende toegerust om eerwraak te vervolgen? Wat zijn de ontwikkelingen op internationaal niveau? Hoe kunnen slachtoffers

van eerwraak beter beschermd worden? Het dagprogramma (9:30-15:00) vindt plaats onder begeleiding van procesbegeleider Carin Prins. Het avondprogramma (20.30-22.00) wordt gevuld met een debat met onder andere Gerard Spong (advocaat), Willem Timmer (landelijk coördinator eerwraak/politie Haaglanden), Emine Bozkurt o.v. (Europarlementariër voor de PvdA en rapporteur van onder andere eerwraak voor het Europees Parlement). Jörgen Raymann (cabaretier) leest een column voor van Mehmet Ulger (journalist) over de verschillende definities van eerwraak. Gespreksleiding: Harmke Pijpers. Voertaal Engels. Informatie: KIT Tropictheater tel. 020-568 85 00.

Digitaal muziek kopiëren

Het Juridisch Genootschap 's-Hertogenbosch organiseert op dinsdag 12 april aanstaande een bijeenkomst over de juridische aspecten van het digitaal kopiëren. Mr. Mark Schoor, als advocaat verbonden aan Bogaerts en Groenen (Boxtel) en gespecialiseerd in ICT-recht, gaat onder andere in op

de legitimiteit van muziek-download diensten en p2p-diensten zoals KaZaa. Plaats: Hotel Vught, Bosscheweg 2, 5261 AA Vught, tel. 073-658 77 77; aanvang: 20.00 uur. Aanmelding bij secretaris mr. R.E. Koopman, Koopman@bogaertsengroenen.nl. Informatie: mr. M. Schoor, tel. 0411-675 533.

Magistrale OVERWEGINGEN

Afgelopen jaar vroegen we lezers geestige uitspraken op te sturen. Mooie uitspraken hebben zo de andere lezers een lach bezorgd. Deze keer de laatste magistrale overwegingen, want na het hoogtepunt moet je niet... De inzenders worden hartelijk bedankt.

PLANK MISGESLAGEN

Rechtbank 's-Gravenhage 25 mei 2004 rolnummer KG 04/314.

De rechter wast de raadsman van opposante publiekelijk de oren omdat die kennelijk nog nooit van het gemeenschapsmerk gehoord heeft, terwijl dat de kern van de zaak is, en bovendien naar die Verordening zelfs niet gekeken heeft nadat hij hem daar expliciet op had gewezen:

'7. De oorspronkelijke vordering is gegrond op het onder 1 sub a weergegeven gemeenschapsmerk en ook op basis daarvan toegewezen. Het lijkt er op dat opposante dat niet heeft onderkend. Anders dan in de oorspronkelijk dagvaarding komen noch in de verzetsdagvaarding, noch in de pleitnotities van de raadsman van opposante de termen 'gemeenschaps-

merk' of 'Gemeenschapsmerkenverordening' voor, laat staan dat daarin enig artikel uit die verordening wordt genoemd. De voorzieningenrechter heeft de raadsman van geopposeerde daar ter terechtzitting na de eerste termijn op gewezen, doch dit heeft er niet toe geleid dat van die zijde bij wege van repliek alsnog aandacht is besteed aan het gemeenschapsmerk als grondslag van de oorspronkelijke vordering.

8. Reeds hierom dient de vordering in verzet als niet onderbouwd te worden afgewezen. Weliswaar heeft de raadsman van geopposeerde enige argumenten ontleend aan de Benelux-merkenwet, doch die mist in dit geval toepassing.'

VESTZAK-BROEKZAK

Kantonrechter Zaandam 8 januari 2004, ingestuurd door de heer mr. W.J.M. Loomans. Een conflict over huurachterstand: 'Anders dan Hagenaar vastgoed kan en wil ik deze huurrelatie tussen Hagenaar en Vastgoed en Multipapier, niet geheel abstraheren

van de relatie tussen de heren Hagenaar en Melssen, zoals die zich in de periode van 1997 tot na 12 februari 2003 heeft ontwikkeld. Die huurrelatie is van 1997 tot 12 februari een vestzak-broekzakverhouding geweest. Wat (de directie van) de huurder uit de ene eigen vennootschap weghaalde kwam terecht bij de andere eigen besloten vennootschap.

Fiscaal aftrekbare bedrijfskosten van de ene eigen vennootschap waren belaste winst in de andere. (Vertragings)renteverlies van de ene eigen vennootschap was rentewinst bij de andere. Vanaf februari 2003 echter moet het geld van de vestzak van de een naar de broekzak van de ander.'

Op dinsdag 22 maart hebben uitgever Reed Business Information en de Nederlandse Orde van Advocaten een nieuw uitgeefcontract gesloten voor een periode van vier jaar. Managing director Dirk ten Brink ondertekende het contract namens Reed, algemeen deken Jeroen Brouwer namens de Orde. Reed Business Information is als uitgever (sinds juli 2000) verantwoordelijk voor het *Advocatenblad*, de elektronische nieuwsbrief *Orde van de dag* en de diverse websites van de Orde. Overigens wordt er gewerkt aan een modernisering van de sites www.advocatenorde.nl en BalieNet. Het is de bedoeling dat de vernieuwde sites in de zomer de lucht in gaan.

Deken Jeroen Brouwer, managing director Dirk ten Brink en uitgever Jan Willem van der Weele

Foto: Jeroen Torkens

Toezichthouder voor notariaat

De Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie heeft na jaren overleg overeenstemming bereikt met de minister van Justitie over de uitgangspunten van een beter toezichtstelsel voor het notariaat. De Tweede Kamer, die erg geïnteresseerd is in de bewaking van kwaliteit en integriteit van de vrije beroepen, is nu aan het woord. De KNB heeft tientallen jaren gepleit voor een Inspectie voor het notariaat, waar al het externe toezicht zou moeten worden geconcentreerd. In de loop der jaren is duidelijk geworden dat een Inspectie niet de beste oplossing is. Wat wordt de toezichthouder dan wel?

Volgens de huidige Wet op het notarisambt moet een klacht tegen een notaris worden ingediend bij de kamer van toezicht in het arrondissement, waar de notaris is gevestigd. In elk arrondissement is een kamer van toezicht, en de voorzitter van de rechtbank is ook voorzitter van deze kamer van toezicht. Hier wordt het mooie instituut van deken gemist, want de president of zijn plaatsvervanger moet proberen klachten in der minne te schikken en als dat niet lukt, moet de plaatsvervangende voorzitter het onderzoek in de klacht doen. De president heeft natuurlijk wel andere zaken aan zijn hoofd. Hij is voor een dergelijke instructie niet goed geëquipeerd, terwijl deze taak zich ook niet goed verhoudt met zijn tuchtrechtsprekende taak.

De KNB pleit er dan ook al jaren voor, dat het onderzoek wordt verricht door een externe toezichthouder. Ook Justitie toont zich hiervan voorstander. Het ligt voor de hand deze taak neer te leggen bij het Bureau Financieel Toezicht (BFT), dat al financieel toezicht houdt op het notariaat en toezicht op de handhaving van de WID en de Wet MOT. Wel is het zaak deze afdeling van het BFT zodanig in te bedden dat ook de verantwoordelijkheid van de minister van Justitie en van de KNB tot hun recht kunnen komen.

Dat kan als volgt. De minister van Justitie is eindverantwoordelijk voor de rechtszekerheid die het notariaat moet bieden. De KNB moet als publiekrechtelijke beroepsorganisatie een goede beroepsuitoefening van haar leden bevorderen en zij heeft de zorg voor de eer en het aanzien van het notarisambt. De KNB handhaaft de integriteit en kwaliteit door regels te stellen en voor opleiding te zorgen, zij signaleert mogelijke normoverschrijdingen en brengt zaken aan bij de tuchtrechter. De laatste tijd heeft het KNB-bestuur daartoe al meer initiatieven genomen, bijvoorbeeld door – met succes – klachten in te dienen tegen notarissen die zich inlieten met ongeoorloofde marktinitiatieven. Bovendien ligt het in de bedoeling dat op den duur de kwaliteitszorg op de kantoren wordt getoetst, doordat auditoren van de KNB één keer in de drie jaar op elk notariskantoor een kwaliteitsaudit uitvoeren. Het BFT gaat daarop zogenoemd stelseltoezicht houden.

Het is niet de bedoeling dat de KNB opsporingsbevoegdheden krijgt, met de mogelijkheid kantoren binnen te treden. Aanvankelijk zag het er naar uit dat het BFT op de KNB toezicht zou moeten uitoefenen, in plaats van op de notarissen en daar had de KNB bezwaar tegen. Dat ligt ook wel heel ver van de Inspectie voor het notariaat.

De ervaringen die inmiddels werden opgedaan met de handhaving van de WID en de Wet MOT spelen ook een rol. Het BFT stelde daarbij immers soms eigen extra regels, bijvoorbeeld ten aanzien van de identificatie door een derde. Er is nu overeenstemming bereikt: het BFT wordt een soort openbaar ministerie. Het doet onderzoek en krijgt daarvoor opsporingsbevoegdheden. Het krijgt echter niet de bevoegdheid een eigen sepotbeleid te bepalen en aanwijzingen te geven aan de KNB over diens integriteitsbewaking.

ORDENIEUWS

Helpdesk Advocatuur

De Helpdesk Advocatuur is in het leven geroepen om de informatievoorziening naar de leden te verbeteren. Advocaten kunnen bij de Helpdesk terecht met vragen over Orderegelgeving, praktijkondersteuning, de Klachten- en Geschillenregeling et cetera. De Helpdesk maakt gebruik van actuele informatiebronnen en heeft indien nodig contact met andere afdelingen binnen het Bureau van de Orde.

De Helpdesk heeft verder een signaleerfunctie. Zo werd de Helpdesk veelvuldig benaderd door advocaten die het voornemen hebben voor zichzelf te beginnen, maar die nog niet goed weten waarmee allemaal rekening moet worden gehouden. Naar aanleiding hiervan is de *Startersmap* ontwikkeld ter ondersteuning bij het opzetten van de eigen praktijk. De startersmap kan kosteloos worden opgevraagd.

Welke personen gaan schuil achter de Helpdesk? *Caroline van der Sluys* (41) is sinds mei 2002 werkzaam bij de Nederlandse Orde van Advocaten. Naast vragen betreffende praktijkvoering is zij vooral aanspreekpunt voor vragen of opmerkingen over de Klachten- en Geschillenregeling

Advocatuur en (de oprichting van een) Stichting Deringelden. *Debby Philips* (28) begon bij de afdeling Opleiding, maar is naast haar werkzaamheden voor het Auditbureau inmiddels werkzaam bij de Helpdesk. Ze beantwoordt vragen over de praktijkvoering en is aanspreekpunt voor de audits. *Helène Piet* (22) is tijdelijk bij de Helpdesk aan het werk als vliegende keep. Zij doet dit naast haar rechtenstudie. *Miranda van Loenhout* (35) is aangesteld als coördinator van de Helpdesk. Zij heeft 6,5 jaar als secretaresse op een advocatenkantoor gewerkt. Zij is aanspreekpunt voor onder andere de basisbibliotheek en archivering op het advocatenkantoor.

U bent op zoek naar een bepaald model, naar een eerder gepubliceerde disciplinaire uitspraak of een artikel dat u ooit in het *Advocatenblad* hebt gelezen? U heeft een inhoudelijke vraag betreffende uw praktijkvoering en uw zoektocht op BalieNet; de website voor leden van de Nederlandse Orde van Advocaten, heeft niet het gewenste resultaat opgeleverd? Neem dan contact op met de Helpdesk, telefoon 070-335 35 71/86, fax 070-335 35 33. E-mail: helpdesk@advocatenorde.nl.

ORDENIEUWS

Algemene Raad maakt ronde langs de velden

In de maanden april, mei en juni worden door de Algemene Raad in de hofressorten vijf symposia georganiseerd over de door minister Donner in te stellen Commissie advocatuur en de voorgenomen afschaffing van het procureaat. De bijeenkomsten, in verschillende dierenparken verspreid door het land, hebben tot doel u te informeren over de stand van zaken ten aanzien van beide kwesties. Daarnaast wordt van de deelnemers inbreng verwacht. 'De Raad heeft uw inbreng hard nodig, aangezien hij ongetwijfeld zelf ook door de commissie zal worden geraadpleegd en dan zelf graag een "baliebreed" geluid wil laten horen,' aldus de uitnodiging. Advocaten krijgen deze uitnodiging een dezer dagen toegestuurd. Aanmelden kan via de meegezonden antwoordkaart.

Plaats en data, aanvang 14.00 uur:

- 28 april – Diergaard Blijddorp, Blijddorplaan 8, Rotterdam
- 12 mei – Safari-park Beekse Bergen, Beekse Bergen 1, Hilvarenbeek
- 31 mei – Ouwehands Dierenpark, Grebbeweg 11, Rhenen
- 2 juni – Artis, Plantage Kerklaan 38/40, Amsterdam
- 28 juni – Noorderdierenpark Emmen, Hoofdstraat 18, Emmen

Mensenrechtenadvocaat

Mugraby wederom gearresteerd

Op 26 februari van dit jaar arresteerden de Libanese autoriteiten de Libanese advocaat en mensenrechtenactivist dr. Muhamed Mugraby, wegens 'assaulting the standing of the state' en 'doing bad things to the military establishment'. Het is niet de eerste keer dat in dit blad aandacht wordt gevraagd voor Mugraby. In augustus 2003 werd hij gevangengezet op verdenking van het 'zich voordoen als een advocaat' en werden ook zijn medewerkers belemmerd in het voeren van zijn verdediging. Mensenrechtenorganisaties als Amnesty International voerden destijds acties tegen zijn gevangenneming.

Toenmalig voorzitter van de Stichting Advocaten voor Advocaten, Willem van Manen, reisde in december 2003 naar Beiroet af als waarnemer bij een van de vele processen waarin Mugraby verwickeld is. Daarna kregen Van Manen, evenals Leo Spigt en Phon van den Biesen, van de orde van advocaten te Beiroet toestemming om voor alle gerechten in Libanon als verdediger van Mugraby op te treden. In Libanon was geen advocaat meer te vinden die voor Mugraby durfde op te treden, uit angst eenzelfde behandeling te ondergaan als hij.

Het verhoor op 26 februari 2005 werd gevoerd door agenten van de speciale unit die direct rapporteert aan de door Syrië uitgekozen minister van Justitie Adnan Addoum, die tevens de Algemeen Aanklager is. Het bewijs tegen hem bestond uit een rapport van de Libanese ambassade te Brussel over zijn getuigenis tegenover een speciale commissie van het Europese Parlement (EP) in november 2003. Een eerdere aanklacht op basis van deze getuigenis werd, vermoedelijk onder druk van internationale mensenrechtenorganisaties, ingetrokken.

Mugraby werd inzage in het ambassade-rapport geweigerd. Ook werd niet ingegaan op zijn verzoek om de officiële getuigenis op te vragen bij het EP. Omdat Mugraby niet voelde voor een debat met zijn verhoorders over hetgeen hij reeds voor de commissie van het EP zorgvuldig uiteen had gezet, bleef hij weigeren vragen te beantwoorden. Na tien uur besloten de autoriteiten hem op vrije voeten te stellen. Zijn vrijlating heeft hij naar eigen zeggen waarschijnlijk te danken aan de actieve opstelling van Libanese en internationale mensenrechtenorganisaties.

Mugraby, zelf voorzitter en oprichter van diverse Libanese mensenrechtenorganisaties, onderstreept het belang van een nieuwe regering die substantieel verschilt van de huidige. Een verandering van regime moet worden gezien als een kans om een vrije democratische regering in het leven te roepen die gebaseerd is op de rechtsstaat en de bescherming van mensenrechten. Juist omdat Mugraby op last van Syrië al zoveel malen gehinderd werd door de Libanese autoriteiten, heeft de Stichting Advocaten voor Advocaten haar bezorgdheid omtrent de arrestatie van Mugraby in een brief aan minister Adnan Addoum uitgedrukt. Daags daarna kwam het nieuws over het aftreden van de Libanese regering. Of dit, gepaard aan het vertrek van Syrische militairen en veiligheidsagenten, werkelijk verbetering zal brengen in de toestand van de rechten van de mens in Libanon, staat nog te bezien.

Wilt u een volgende keer ook actie ondernemen voor advocaten die ondersteuning behoeven, stuurt u dan vooral een e-mail naar info@advocatenvooradvocaten.nl. Voor meer informatie over Mugraby zie onder meer www.combar.info en www.cggg.org. Mugraby's openingsverklaring voor de EP Commissie in november 2003 is te vinden op www.combar.info/news/11042003.asp. Meer informatie over de Stichting Advocaten voor Advocaten vindt u op onze nieuwe website www.advocatenvooradvocaten.nl, e-mail: info@advocatenvooradvocaten.nl

Herman van Gunsteren

‘Zoals een arts een röntgenfoto moet leren lezen, moet een democratisch leider de gevaren van tirannie kunnen herkennen’

door Leon Heuts, journalist

‘Notoir gemopper’, dat was de reactie van minister Donner op kritiek van advocaten op de nieuwe terrorismewetgeving. Wat is de rechtsstaat waard, aldus de minister, als diezelfde rechtsstaat niet het leven kan beschermen van onschuldige burgers? En, zo stelt hij, de oude strafwet voldoet niet om die levensafdoende te beschermen. Dus moet – om maar één van de controversiële maatregelen te noemen – informatie van de inlichtingendienst AIVD in een strafzaak tegen een vermeende terrorist kunnen gelden als bewijs, zelfs als de bronnen van die informatie niet openbaar zijn. Dit ondanks het gemopper van juristen, onder wie de Nederlandse Orde van Advocaten en de Hoge Raad, die klagen dat dit in strijd is met het EVRM – het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens.

Het is de vicieuze cirkel langs wier lijnen we sinds 11 september onze rondjes draaien. Er zijn maatregelen nodig die buiten de rechtsstaat vallen, om diezelfde rechtsstaat te beschermen. Maar wat blijft er dan nog over van die rechtsstaat? De Leidse rechtsfilosoof Herman van Gunsteren is duidelijk in zijn oordeel: uitzonderlijke regels zijn soms noodzakelijk, maar als ze voor onbepaalde tijd gelden, dreigt staatstirannie. ‘En in Nederland spoeden we ons daar naar toe’.

In zijn onlangs verschenen, zeer leesbare, boek *Gevaarlijk veilig* zet Van Gunsteren uiteen hoe een democratie in zo’n tirannie kan vervallen. Van Gunsteren: ‘Door een systematische sloop van juridische heilige huisjes. Het startschot is uitbreiding van de bevoegdheid van de veiligheidsdiensten. Vervolgens is er het lange voorarrest zonder concrete beschuldiging. Dan de inperking van processuele rechten van de verdachten en de uitbreiding van afluisterbe-

voegdheden. Overigens óók van advocaten, ondanks hun verschoningsrecht. Uiteindelijk komen we uit bij maatregelen die nu al in de nieuwe terrorismewetgeving zijn opgenomen,

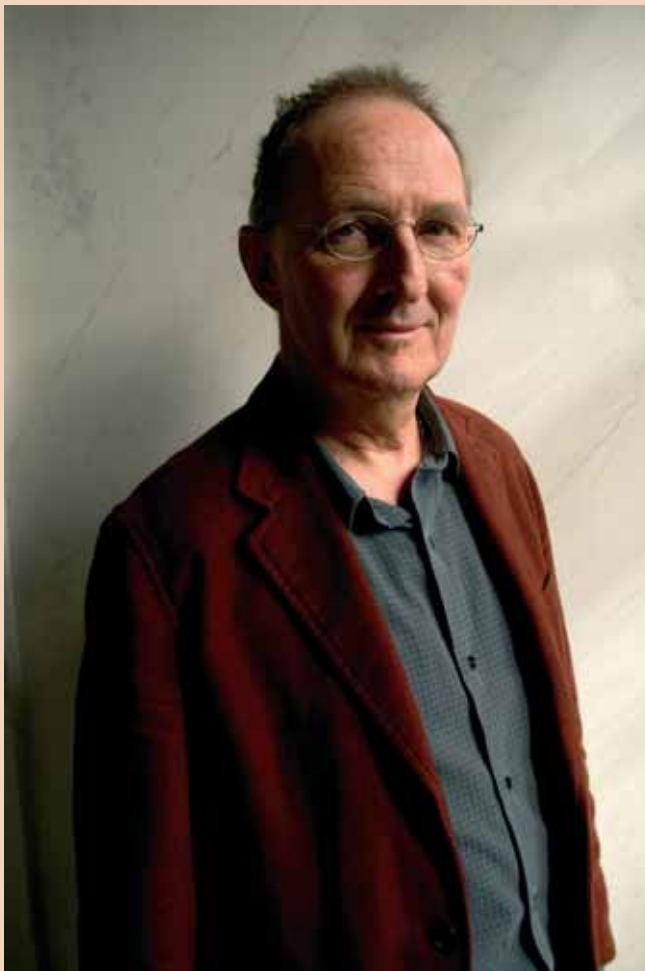
en die van grote maatschappelijke invloed zijn: het traceren van zogeheten ‘risicoburgers’, die vervolgens in hun rechten worden beperkt door beroeps- en spreekverboden.’

Van Gunsteren beschrijft angst onder burgers, maar ook de systematische tegenwerking van kritische beroepsgroepen als juristen en journalisten. Al te hysterisch? Van Gunsteren: ‘Het gaat er mij om aan te geven dat er nu onvoldoende oog is voor de mogelijke tirannieke gevolgen van de huidige wetgeving. Net zoals een arts een röntgenfoto moet leren lezen, moet een democratisch leider de gevaren van tirannie kunnen herkennen.’

Van Gunsteren neemt het zelfs op voor de ‘arme Donner’. In zijn ogen wordt de minister vermalen door enerzijds conservatieve media, en politici als Maxime Verhagen en Ayaan Hirsi Ali, die hem bij voortduring naïviteit verwijten, en anderzijds juristen die constant roepen hoe de rechtsstaat wordt begraven. Van Gunsteren: ‘Er is zoiets als automatisch tegensputteren. Natuurlijk is het de taak van advocaten om kritisch te zijn, maar je moet niet reflexmatig roepen dat de nieuwe wetgeving in strijd is met het EVRM. Donner vindt dan het niet zo is, en dat kan niet als onzin worden afgedaan. Het komt er nog maar op aan hoe de wetgeving in de praktijk gaat worden toegepast. Niemand kan er tegen zijn dat bij acuut gevaar er meteen moet kun-

nen worden opgetreden en dat verdachten, ook zonder duidelijke opgave van redenen, moeten worden opgepakt. Je kunt dat vergelijken met een brandweercommandant, die bij een brand de bevoegdheid heeft om per decreet te bepalen wat er moet gebeuren. Maar er moet een bepaalde termijn zijn waarbinnen een onaf-

Foto: Chris van Houts

‘Natuurlijk is het de taak van advocaten om kritisch te zijn, maar je moet niet reflexmatig roepen dat de nieuwe wetgeving in strijd is met het EVRM’

hankelijke instantie moet kunnen beoordelen of er rechtmatig is gehandeld. Als dat soort van toetsingen uitblijven, en maatregelen oneindig kunnen worden opgelegd, dan zal de nieuwe wetgeving strijdig zijn met het EVRM.’

Donner probeert in ieder geval, aldus Van Gunsteren, de zaken gescheiden te houden. ‘Terrorismewetgeving moet zich wat hem betreft beperken tot zeer gevaarlijke situaties, bij dreigingen van grote aanslagen, zoals 9/11 en Madrid. Politici roepen daarentegen nu al om uitbreiding van de wetgeving. Hirsi Ali vindt dat vrouwenbesnijdenis ook onder terrorismewetgeving moet vallen, Verhagen heeft het zelfs over een ‘wetboek van terrorisme’. Hier begint het echte gevaar: terrorismewetgeving dat wordt gebruikt om allerhande niet-gewenste zaken even op te rollen.’

Van Gunsteren verbaast zich vooral over het geloof in de onfeilbaarheid van veiligheidsdiensten. ‘Toen in het voormalige Oost-Duitsland de Stasi-rapporten openbaar werden gemaakt, sneuvelde er alsnog huwelijken omdat uit zo’n rapport zou blijken dat één van

de echtgenoten een tipgever zou zijn geweest. Maar veiligheidsdiensten bieden doorgaans een mix van betrouwbare informatie, verdichtfels en leugens, met name als ze – door een flinke uitbreiding van bevoegdheden – worden geacht foutloos te zijn.’

Van Gunsteren interviewde voor zijn boek voormalig super-PG Docters van Leeuwen, die precies hierop wijst: ‘de AIVD *failproof* maken is contraproductief. Een foutloze dienst eisen is levensgevaarlijk. Het leidt ertoe dat de mensen hun werk niet meer doen, zich gaan indekken. Het is in strijd met wat de dienst kan en niet kan.’ Van Gunsteren: ‘Verdonk heeft besloten de verblijfsvergunningen van drie imams in Eindhoven niet te verlengen, op basis van een ambtsbericht van de AIVD. Ze doet alsof dat ambtsbericht de geopenbaarde waarheid is, afkomstig van God zelf. Wie zegt dat het klopt? Is het nu zo ondenkbaar dat een dienst, die onder zware politieke druk staat om op te treden tegen moslimextremisme, fouten maakt?’ Van Gunsteren ziet niets in het opleggen van beroepsverboden, laat staan het sluiten van

‘verdachte’ moskeeën. ‘We moeten juist toezicht hebben. Als er imams zijn die werkelijk systematisch haat zaaien, dan moeten die worden vervolgd volgens gangbare strafrechtprocedures. We moeten die uitingen zoveel mogelijk scheiden van innerlijke, religieuze overtuigingen. Doe je dat niet, dan dreigt de obsessieve gedachte dat islam leidt tot extremisme. Politici, zoals Hirsi Ali, eisen bij voortduring maatregelen tegen de islam. Zo haal je het geloof de politiek weer binnen. Allerlei oude godsdiensttwisten laaien weer op, die in het Nederlandse pacificatiemodel eigenlijk naar ieders tevredenheid waren beslecht. Zoals het recht op bijzonder onderwijs, of zelfs een oud artikelje over godslastering. Hirsi Ali zegt dat de Verlichting haar motivatie is, en ze zit bij een liberale partij. Maar hoe liberaal is een politica die zo is geobsedeerd door godsdienst? Als klassiek liberaal vind ik dat politiek en recht zich niet bezig moeten houden met innerlijke overtuigingen. Beperk je zoveel mogelijk tot de toetsbare feiten. Koester de empirie.’

de rechtsof vinding

Sector kanton

Herziene staffel incassokosten

Ingangsdatum: 1 april 2005

Staffel incassokosten:

hoofdsom+rente t/m:		tarief (ex. BTW):		tarief (incl. BTW):	
oud	per 01-apr-05	oud	per 01-apr-05	oud	per 01-apr-05
225	250	34	37	40,46	44,03
450	500	68	75	80,92	89,25
1.130	1.250	136	150	161,84	178,50
2.260	2.500	272	300	323,68	357,00
3.400	3.750	406	450	483,14	535,50
4.500	5.000	545	600	648,55	714,00
10.000	10.000	663	700	788,97	833,00
19.500	20.000	781	800	929,39	952,00
39.000	40.000	1.000	1.000	1.190,00	1.190,00
97.500	100.000	1.540	1.500	1.832,60	1.785,00
195.000	200.000	2.450	2.500	2.915,50	2.975,00
390.000	400.000	3.450	3.500	4.105,50	4.165,00
1.000.000	1.000.000	4.450	4.500	5.295,50	5.355,00
meer		5.540	5.500	6.592,60	6.545,00

Herziene salarissen in rolzaken

Salarissen in rolzaken (eveneens toe te passen bij verstek in incasso-korte gedingen):

hoofdsom+rente +incassokosten t/m:		salaris per punt:		maximaal aantal ptn.:
oud	per 01-apr-05	oud	per 01-apr-05	
225	250	27	30	3
450	500	54	60	4
1.130	1.250	90	100	5
2.260	2.500	135	150	5
	3.750		175	5
4.500	5.000	225	200	6
13.500	10.000	270	250	6
22.725	20.000	325	300	7
45.450	40.000	410	400	10
68.200	100.000	545	600	10
meer	200.000	725	700	geen
	400.000		800	geen
	1.000.000		1.000	geen
	meer		1.200	geen
onbepaald		54-545	60-800	geen

Overgangsbepaling: Indien de eerst dienende dag is gelegen op of na 1 april 2005, gelden de nieuwe tarieven.

Uit: Staatscourant 16 maart 2005, nr. 53 / pag. 34

Kroniek burgerlijk procesrecht 2004

Deel II

Mr. W. Heemskerk,
mr. T.F.E. Tjong Tjin Tai,
mw. mr. W.I. Wisman¹

In dit nummer het tweede deel van het jaarlijkse overzicht van de jurisprudentie burgerlijk procesrecht, met de inhoudsopgave van de beide delen en in dit deel ook nieuwe wetgeving en literatuur.

INHOUD KRONIEK BURGERLIJK PROCESRECHT 2004

DEEL I

Advocatuur

Algemene beginselen van procesrecht

Art. 6 EVRM

Hoor en wederhoor

Arbitrage en bindend advies

Beslag

Verlof

Eis in de hoofdzaak

Opheffing beslag

Varia

Bewijs

Bewijslastverdeling

Bewijsaanbod

Schriftelijk bewijs

Getuigenbewijs

Deskundigenbericht

Voorlopig getuigenverhoor

Voorlopig deskundigenbericht

Exhibitieplicht

Competentie

Absolute competentie

Relatieve competentie

Internationale rechtsmacht

EEX-Verdrag en EEX-Verordening

Gemeenschapsrecht

Dagvaarding

Betekening

Dagvaarding of verzoekschrift

Gebreken en herstelmogelijkheden

Inhoud dagvaarding

Executie

Executiegeschil

Dwangsom

Gijzeling

Executie door de pandhouder

Varia

DEEL II

Faillissementsprocesrecht

Familieprocesrecht

(zie ook verzoekschriftprocedure)

Gezag van gewijsde

Incidenten

Verval van instantie

Vrijwaring

Voeging en tussenkomst

Verwijzing en voeging van zaken

Varia

Kort geding

Kosten

Vast recht

Proceskosten

Buitengerechtelijke kosten

Misbruik van procesrecht

Partijen

Pleidooi

Rechtsmiddelen

Hoger beroep

Appellabiliteit

Tussentijds hoger beroep

Devolutieve werking

Varia

Cassatie

Tussentijds cassatieberoep

Varia

Verzet

Herroeping

Rechtsmiddelen in

verzoekschriftprocedures

Rectificatie

Uitspraak

Motivering

Bindende eindbeslissing

Verzoekschriftprocedure

Wijziging van eis

Wetgeving

Literatuur

¹ De auteurs zijn allen advocaat bij Pels Rijcken & Droogleeve Fortuijn te Den Haag.

FAILLISEMENTS PROCESRECHT

Art. 29 Fw bepaalt dat een procedure met betrekking tot een vordering op de boedel van rechtswege wordt geschorst na de faillietverklaring van de betrokkene (ambtshalve toegepast in HR 29 oktober 2004, *JOL* 2004, 559 (HTC/ETL)), om alleen dan te worden voortgezet als de verificatie betwist wordt. Maar wat als het faillissement wordt opgeheven bij gebrek aan baten, zodat er geen verificatievergadering wordt gehouden? Rb. Utrecht 24 maart 2004, *NJF* 2004, 365 is van oordeel dat een redelijke wettoepassing inhoudt dat het geding dan ook na de opheffing kan worden voortgezet.

Art. 27 Fw was aan de orde in Hof Den Bosch 6 april 2004, *JBPr* 2004, 61 m.nt. J.J. van Hees: na vantoepassingverklaring van de schuldsaneringsregeling op de vrouw stelde zij hoger beroep in, en verzocht vervolgens zelf om schorsing op voet van art. 27 Fw. Dat het hoger beroep pas na de schuldsanering was ingesteld (en dus formeel de zaak niet aanhangig was op moment van toepassing van de schuldsaneringsregeling) deed daar niet aan af (HR 18 november 1983, *NJ* 1984, 256). Opvallend is slechts dat art. 27 Fw alleen de gedaagde het recht geeft schorsing te verzoeken, niet de failliet/saniet. Van Hees plaatst hier kritische opmerkingen bij.

Er zijn grenzen aan de in te stellen rechtsmiddelen. Een louter informatieve schriftelijke mededeling van de rechter-commissaris is bijvoorbeeld geen beschikking waar cassatieberoep tegen open staat (HR 20 februari 2004, *JOL* 2004, 90 (Shurgard/Curator)).

FAMILIE PROCESRECHT

(ZIE OOK VERZOEKSCRIFTPROCEDURE)

Ten aanzien van de motivering van uitspraken over alimentatie heeft de Hoge Raad een ragfijn web geweven. Twee nieuwe draadjes zijn HR 10 september 2004, *RvdW* 2004, 104, rov. 3.6.2 (als het Hof in afwijking van de rechtbank alsnog beslist tot afwijzing van alimentatie, hangt de motiveringsplicht ten

aanzien van de plicht tot terugbetaling van reeds betaalde alimentatie af van de omstandigheden van het geval) en HR 5 november 2004, *NJ* 2005, 3, rov. 3.5 (bij nihilstelling van alimentatie geldt niet dezelfde verhoogde motiveringsplicht als ten aanzien van beëindiging).

Uit laatstgenoemde beslissing blijkt het strikte onderscheid tussen nihilstelling en beëindiging. Het een mag niet met het ander worden verward. Op een verzoek tot nihilstelling mag dan ook niet worden beslist met een ambtshalve beëindiging van de alimentatie vanaf zekere datum (HR 4 juni 2004, *JOL* 2004, 296).

Een zelfstandig verzoek tot verhoging van alimentatie kan niet eerst in hoger beroep worden gedaan, zo bepaalt art. 362 Rv, toegepast in HR 16 april 2004, *NJ* 2004, 639, rov. 3.2.2.

Voor een bij verstek gewezen echtscheidingsbeschikking bepaalt art. 820 lid 1 Rv dat de niet-verschenen echtgenoot appèl kan instellen binnen drie maanden na betekening in persoon, of na andere betekening met bekendmaking in de Staatscourant. Hof

Amsterdam 25 maart 2004, *JBPr* 2004, 69 m.nt. R.Y. Nauta leidt daaruit af dat een appèl dat is ingesteld zonder dat aan deze betekeningseisen is voldaan, niet-ontvankelijk is. De beschikking was de man kennelijk op andere wijze bekend geworden; de latere betekening door achterlating voldeed niet aan de eisen van art. 820 lid 1 Rv nu dit niet door bekendmaking in de Staatscourant werd gevolgd. Dit oordeel staat op gespannen voet met de gedachte van rechtsbescherming: er hangt de man nu een ongunstige beschikking boven het hoofd waar hij geen rechtsmiddel tegen kan instellen. Dit klemmt temeer als de beschikking voorzieningen bevat die reeds zonder betekening tegen hem gelden. Een passender uitleg lijkt te zijn dat art. 820 lid 1 Rv een uiterste appèltermijn inhoudt, en niet het aanvangsmoment van de mogelijkheid van appèl bepaalt.

Een geschil over de nalatigheid van een executeur-testamentair gaf aanleiding tot enige procesuele problemen in verband met bevoegdheid en het inleidende stuk; de lezer zij verwezen naar de uitspraak voor details (Ktr. Heerlen 7 oktober 2003, *NJ* 2004, 614).

De eis van machtiging door de kantonrechter om als ouder namens de minderjarige in rechte te mogen optreden (art. 1:253k juncto 349 BW) wordt door Rb. Den Bosch 23 juni 2004, *NJF* 2004, 515 ook van toepassing geacht op een (waarschijnlijk) Belgische moeder en haar kinderen. Op zichzelf kan aan de juistheid van dit oordeel worden getwijfeld, nu de bescherming van het kind in beginsel een aangelegenheid is van het land onder wiens rechtsmacht de kinderen vallen, zodat deze vraag naar dat recht zou moeten worden beantwoord. In casu had gedaagde evenwel gesteld dat in België waarschijnlijk eenzelfde regeling zal gelden, en hadden eisers hier niet op gereageerd. Omdat de machtiging ook tijdens het geding kan worden verleend (zie HR 20 november 1987, *NJ* 1988, 279), leidt die eis niet tot niet-ontvankelijkheid.

GEZAG VAN GEWIJSDE

Herhaling van bekende regels: gezag van gewijsde mag niet ambtshalve worden toegepast (HR 24 september 2004, *RvdW* 2004, 109 (Dryade/Staat), rov. 3.3.5), een kortgedingvonnis heeft geen gezag van gewijsde (Vzngr. Rb. Haarlem 22 januari 2004, *NJ* 2004, 218), gezag van gewijsde geldt slechts voorzover in de eerdere uitspraak dezelfde rechtsbetrekking in geschil was (Hof Leeuwarden 18 juni 2003, *NJ* 2004, 90 ten aanzien van een arbitrale uitspraak; HR 30 januari 2004, *JOL* 2004, 50).

Bij een buitenlands vonnis dat op grond van het EEX in Nederland ten uitvoer wordt gelegd wordt de omvang van het gezag van gewijsde van dit vonnis bepaald door het buitenlandse recht (HR 12 maart 2004, *NJ* 2004, 284, m.nt. PV, *JBPr* 2004, 44 m.nt. M. Freudenthal (IDAT), rov. 3.6, onder verwijzing naar HvJ EG 4 februari 1988, *NJ* 1990, 209). Voor een Amerikaans vonnis gaat Rb. Rotterdam 5 november 2003, *NJF* 2004, 57 van dezelfde regel uit: in een goed gemotiveerd vonnis bespreekt zij het verweer, dat eiser niet in zijn vordering kan worden ontvangen nu dit moet afstuiten op het gezag van gewijsde van het voor erkenning vatbare Amerikaanse vonnis.

Een beschikking kan eveneens gezag van gewijsde hebben in een latere dagvaardingsprocedure, ook al spreekt art. 236 lid 1 Rv over een 'vonnis' (Hof Den Bosch 23 maart 2004, *NJF* 2004, 317). Vgl. reeds HR 30 oktober 1998, *NJ* 1999, 83, waar de mogelijkheid van analoge toepassing ten aanzien van beschikkingen werd aangenomen.

Voor de volledigheid zij gewezen op een vergelijkbare toepassing van de regels van de omvang van gezag van gewijsde (en het beginsel van *ne bis in idem*) in een ingewikkelde communautaire procedure (HvJ EG 15 oktober 2002, *NJ* 2004, 146 m.nt. MRM (LVM/Commissie), rov. 64-68).

Indirect van belang is HvJ EG 13 januari 2004, *NJ* 2004, 125 m.nt. MRM (Kühne & Heitz/PPE), waar het HvJ EG aangeeft dat een bestuursorgaan onder bepaalde omstan-

digheden moet terugkomen van een besluit dat formele rechtskracht heeft, indien na het nemen van dat besluit blijkt dat het uitgaat van een onjuiste uitleg van het gemeenschapsrecht. Men kan zich afvragen of en in hoeverre deze uitspraak zich leent voor analoge toepassing bij uitspraken van de burgerlijke rechter.

HOGER BEROEP (ZIE RECHTSMIDDELEN)

INCIDENTEN

Verval van instantie

Voor 'oude' zaken past Hof Den Haag nog steeds de oude regels ter zake van het verval van instantie toe; ook een ambtshalve verwijzing naar de rol en ambtshalve royement leiden niet tot toepasselijkheid van het nieuwe procesrecht (Hof Den Haag 11 maart 2004, *NJF* 2004, 389 resp. Hof Den Haag 1 april 2004, *JBPr* 2004, 58 m.nt. C.J.M. Klaassen).

Vrijwaring

Vrijwaring geeft licht aanleiding tot vergissingen. Uitgangspunt is de zelfstandigheid van de hoofdzaak en de vrijwaringszaak: beslissingen in de ene procedure kunnen niet in de andere procedure als vaststaand worden overgenomen. Daaruit volgt bijvoorbeeld dat het bereiken van een schikking in de hoofdzaak niet in de weg staat aan een inhoudelijke beoordeling in de vrijwaringszaak (Hof Arnhem 7 september 2004, *JBPr* 2004, 74, m.nt. A. Knigge). Dat neemt niet weg dat er sprake kan zijn van een verwevenheid van stellingen; de rechter kan dan – afhankelijk van het processuele debat – zijn beslissing in de vrijwaringsprocedure (zondig voorwaardelijk) mede laten afhangen van de uitkomst van de hoofdzaak (bijvoorbeeld HR 29 oktober 2004, *JOL* 2004, 560 (Nationale Nederlanden/X)).

Hoewel het niet uit de wet blijkt (art. 353 verklaart art. 210 Rv ook van toepassing in hoger beroep), wordt verdedigd dat het niet mogelijk is voor het eerst in appèl een incidentele vordering tot vrijwaring in te stellen (bijv. Snijders/Wendels, Civiel appèl, nr. 210). De waarborg zou dan immers een instantie

moeten ontberen. Hof Arnhem 29 juni 2004, *Prg* 2004, 6286, *NJF* 2004, 559 volgt de literatuur in dezen.

Onder het vroegere art. 68 oud-Rv moest de rechter voor de vrijwaring een dagvaardingstermijn vaststellen afhankelijk van de afstand tot de woonplaats van de waarborg. Bij de vaststelling van het nieuwe procesrecht is deze bepaling uit de tijd van postkoets en trekschuit geschrapt, en is aangegeven dat de reguliere dagvaardingstermijnen gelden. Bij een buitenlandse partij moet ingevolge art. 115 Rv ten minste een termijn van drie maanden in acht worden genomen. De rechtbank gaf vier maanden de tijd; eiser stelde appèl in met het betoog dat hij zes maanden nodig had. Hof Amsterdam (17 juni 2004, *JBPr* 2004, 70 m.nt. A. van Hees) ontving hem in zijn appèl tegen dit tussenvonnis (wat betwistbaar is), maar verwierp de grief en bevestigde het oordeel van de rechtbank.

Voeging en tussenkomst

Dat de vordering tot (partij)voeging veel lijkt op tussenkomst (beide worden in artikel 217 Rv in één adem genoemd) doet er niet aan af dat het verschillende vorderingen zijn: in het ene geval schaaft men zich bij één der partijen, in het andere geval neemt men een eigenstandige positie in tegen beide andere partijen. Rb. Amsterdam 19 november 2003, *NJF* 2004, 128 stak een handje toe door een vordering tot tussenkomst uit te leggen als een vordering tot voeging. Art. 218 Rv bepaalt dat de vordering vóór de laatste conclusie moet worden ingesteld. Rb. Zwolle 31 december 2003, *NJF* 2004, 174 achtte dit nog mogelijk ná de conclusie van dupliek maar vóór een aanvullende akte waar bij interlocutoir vonnis om was verzocht.

Als partijvoeging is toegestaan, impliceert dat een zelfstandig belang van de gevoegde partij. Daaruit volgt dat hij ook zelfstandig in hoger beroep kan komen van een voor hem nadelige uitspraak. Dit heeft Hof Amsterdam 8 januari 2004, *NJF* 2004, 205, *JBPr* 2004, 39 miskend, waarover een kritische noot van Knigge.

Verwijzing en voeging van zaken

Zaaksvoeging kan ex art. 222 Rv geschieden bij verknochte zaken, wat een inhoudelijke beoordeling vergt. Een voorbeeld is Hof Den Bosch 27 april 2004, *JBPr* 2004, 62 m.nt. H.W. Wiersma. Gelet op de consequenties voor de procesvoering ligt het voor de hand dat partijen in de andere zaak zich over het verzoek tot voeging kunnen uitlaten, ook al staat dit niet uitdrukkelijk in de wet. Aldus Rb. Amsterdam 17 november 2003, *NJF* 2004, 183.

Anders dan bij vrijwaring verzet niets zich er tegen dat eerst in hoger beroep verwijzing wegens verknochtheid van zaken plaatsvindt: aldus Hof Arnhem 16 december 2003, *NJ* 2004, 530. Er vindt dan immers geen verlies van een instantie plaats.

Varia

Hof Den Bosch 14 oktober 2003, *NJF* 2004, 77 oordeelde over een onder oud recht ahangig gemaakte voorlopige voorziening tot afgifte van bescheiden ex art. 843a Rv-oud. Niet aannemelijk was gemaakt dat de gevorderde aktes betrekking hadden op een rechtsbetrekking waarbij eiser partij is. Wel werden de afgifte van persoonsgegevens van enige werknemers bevolen, opdat eiser deze als getuigen zou kunnen oproepen.

Een zeldzaam geval van honorering van een wrakingsverzoek biedt Rb. Haarlem, 5 april 2004, *NJF* 2004, 337. De executie van een eerder ontruimingsvonnis van de kantonrechter was in een executiegeschil geschorst omdat het op een juridische misslag berustte; als dezelfde rechter nu over eenzelfde vordering tussen dezelfde partijen zou beslissen zou dat de schijn van partijdigheid wekken.

KORT GEDING

De eis van spoedeisend belang is een reële drempel in kort geding (bijvoorbeeld Hof Den Bosch 6 april 2004, *NJF* 2004, 373). Als partijen de zaak op hun beloop laten en door aanhoudingen de procedure vertragen, kan daardoor het spoedeisend belang komen te vervallen (Vzgnr. Rb. Leeuwarden 6 november 2003, *NJF* 2004, 154).

Hof Leeuwarden 19 november 2003, *NJF* 2004, 114, oordeelde dat er spoedeisend belang was bij toewijzing van een (voorschot op een) geldboete, naast een hoofdvordering die hangende het geding maar vóór het vonnis van de voorzieningenrechter was voldaan. Redengevend was dat de wederpartij kennelijk met opzet aldus had gehandeld om toewijzing van de boete te blokkeren; het Hof wijst naar analogie op de rechtspraak over belang bij een oordeel over een kostenveroordeling. Die analogie is overigens zwak, nu een kostenveroordeling onaantast-

baar wordt, maar bij afwijzing van een voorschot het recht op de vordering zelf blijft bestaan. Voorts lijkt dit oordeel in strijd met de eis dat spoedeisendheid ten aanzien van elke vordering apart moet worden vastgesteld (HR 14 april 2000, *NJ* 2000, 489 (HBS/Danestyle)).

Een ander bekend beletsel is dat in kort geding geen verklaring voor recht kan worden gegeven, en evenmin een constitutief oordeel (zie bijvoorbeeld Vzgnr. Ktr. Bergen op Zoom 11 maart 2004, *Prg* 2004, 6291). Ktr. Utrecht 23 april 2004, *Prg* 2004, 6253 las de gevorderde verklaring voor recht creatief als een vordering tot schorsing van een contractueel beding.

In Groningen is het blijkens Vzgnr. Rb. Groningen 9 maart 2004, *NJF* 2004, 240 vast beleid dat een reconventionele eis in kort geding vooraf schriftelijk moet worden aangekondigd. Nu is zo'n aankondiging weliswaar gelet op hoor en wederhoor en de eisen van een goede procesorde in het algemeen zeker wenselijk, en zal dit om die redenen in concrete gevallen veelal ook verplicht kunnen zijn. Als dit evenwel als categorische regel wordt aangenomen, lijkt dit neer te komen op een eis die de wet niet stelt: in concrete omstandigheden zouden er redenen kunnen zijn die tot afwijking van zo'n regel nopen.

Voor de internationale (intellectuele eigendoms)praktijk van belang is het arrest HR 19 maart 2004, *RvdW* 2004, 51, *JBPr* 2004, 35 m.nt. G.S.C.M. van Roeyen (Philips/Postech c.s.). Vanuit praktisch oogpunt is het gewenst als in Nederland een verbod voor handelingen in andere landen kan worden uitgesproken. De Hoge Raad acht dit onder omstandigheden geoorloofd (HR 24 november 1989, *NJ* 1992, 404 (Interlas)). Tegen zo'n verbod spreekt dat verdragen als het EEX en het EVEX (thans de desbetreffende verordeningen) voor bepaalde maatregelen (zoals beslag) de plaatselijke rechter aanwijzen, die ook beter in staat is de plaatselijke omstandigheden te wegen (vgl. HvJ EG 21 mei 1980, *NJ* 1981, 184 (Denilauler/Couchet Frères)). In de onderhavige zaak was het

...verbiedt het Hof de olifanten
verder nog over onze hoven te lopen!

gevraagde internationale verbod afgewezen voor Zwitserland (een EVEX-land) en Taiwan. De Hoge Raad liet zich er niet over uit of zo'n verbod ten aanzien van Zwitserland mogelijk was, en las 's Hof's arrest aldus, dat het Hof de vordering louter om opportunitetsredenen achterwege liet. Ten aanzien van Taiwan had het Hof echter ten onrechte terughoudendheid betracht nu dit geen EVEX-land is.

KOSTEN

Vast recht

Het vast recht moet op formele wijze worden beoordeeld aan de hand van het financiële belang van de vordering. Een poging van de rechtbank om door de formele vordering heen te kijken naar het materiële belang werd gecasseerd in HR 29 oktober 2004, *RvdW* 2004, 122 (L./Ontvanger), rov. 3.4. Daarmee wordt ruim baan gegeven aan afspraken tussen partijen (zoals in casu) om de vordering te beperken, en daarmee de kosten van vast recht.

In cassatie moet het vast recht worden berekend naar het belang waarover de rechter die de bestreden uitspraak heeft gewezen had te beslissen (HR 25 juni 2004, *JOL* 2004, 366).

Voor de beoordeling van het vast recht moet de curator van een failliete rechtspersoon niet worden aangemerkt als een natuurlijk persoon (Hof Amsterdam 19 september 2002, *NJ* 2004, 529).

Proceskosten

Van belang bij samenwerking met advocaten uit twee EU-lidstaten is HvJ EG 11 december

2003, *NJ* 2004, 505 m.nt. MRM (AMOK/A&R). Als een (buitenlandse) partij een buitenlandse advocaat inschakelt die voor de procesvoering van het nationale gerecht verplicht moet samenwerken met een lokale advocaat, mag een kostenveroordeling van de wederpartij niet beperkt zijn tot de kosten van alleen de lokale advocaat. Wel is toegestaan een fixatie van de toepasselijke tarieven op gelijke voet als voor lokale advocaten geldt.

Het is mogelijk bij overeenkomst een afwijkende regeling te treffen voor vergoeding van proceskosten in geval van een procedure. De rechter kan zo'n vergoeding ambtshalve matigen op grond van art. 242 Rv. Dit dient dan echter wel toereikend gemotiveerd te worden (HR 24 september 2004, *RvdW* 2004, 109 (Dryade/Staat), rov. 3.4.2-4).

Wat zegt u me dár?
heb ik verlore? maar dan
ben ik gedaagde dus
niet!

De verliezende gedaagde wordt als regel in de proceskosten veroordeeld. Wat echter in geval een anonieme gedaagde is gedagvaard, en de partij die is verschenen uiteindelijk stelt dat hij niet de gedaagde is? De verschijnende partij kan dan wel degelijk in de kosten worden veroordeeld, en kan daar niet in een volgend geding tegen opkomen (HR 27 februari 2004, *NJ* 2004, 285 (Schucking Kool/Stichting Woningstichting Haag Wonen, rov. 3.3).

De kosten voor een verwijzingsincident worden ten laste van eiser gebracht, die immers de verkeerde rechter had geadieerd (het betrof een arbeidszaak): Rb. Breda 7 april

2004, *NJ* 2004, 502. Daaraan doet niet af dat de verwijzing ook ambtshalve had gekund en gemeeten.

Wat te doen met de proceskostenveroordeling als de dagvaarding wordt ingetrokken? Een zaak is aanhangig vanaf de datum van dagvaarding, zij het dat de aanhangigheid vervalt als de dagvaarding niet tijdig wordt aangebracht (art. 125 Rv). Ook de wederpartij kan reden hebben de dagvaarding alsnog aan te brengen: hij kan dan namelijk (naast ontslag van instantie) een kostenveroordeling vorderen (art. 127 Rv). Maar wat als de zaak voordien met een tweede dagvaarding wordt ingetrokken? Rb. Den Haag 25 augustus 2004, *JBPr* 2004, 75 m.nt. E. Gras was van oordeel dat die intrekking de aanhangigheid niet doorbreekt. In zijn noot stelt Gras hier niet zonder reden vraagtekens bij, zie ook Hof Den Haag 4 januari 1968, *NJ* 1968, 411.

Buitengerechtelijke kosten

Vergoeding van buitengerechtelijke kosten blijft moeizaam. Zie bijvoorbeeld een afwijzing door Ktr. Dordrecht 2 september 2004, *Prg* 2004, 6274, en een ongemotiveerde matiging (in een verstekzaak!) door Ktr. Dordrecht 12 augustus 2004, *Prg* 2004, 6267. Wel werden toegewezen de gevorderde kosten bij Hof Amsterdam 26 februari 2004, *Prg* 2004, 6215: daar was contractueel 15% bedongen, maar had eiser de kosten eigener beweging gematigd tot het incassotarief van de Nederlandse Orde van Advocaten.

MISBRUIK VAN PROCESRECHT

Of het nu ligt aan een toenemend beroep hierop, of dat het komt door een strengere houding van rechters, feit is dat het afgelopen jaar opvallend veel uitspraken zijn gepubliceerd over misbruik van procesrecht.

Rond de invoering van het nieuwe procesrecht is gewezen op de mogelijkheid van misbruik van de 'wisselbepaling' van art. 69 Rv. Dit blijkt niet zonder risico's. In twee appèluitspraken is het opzettelijk instellen van appèl bij dagvaarding in een verzoekschriftprocedure afgestraft (Hof Amsterdam 1 juli 2004, *NJF* 2004, 596, *JBPr* 2004, 72 m.nt. C.S.K. Fung Fen Chung en Hof Arn-

hem 13 juli 2004, *JBP* 2004, 73 m.nt. J.G.A. Linssen). Beide keren bleek de advocaat bij navraag door het Hof niet in staat uit te leggen hoe die vergissing had kunnen gebeuren en was duidelijk dat hij dit slechts opzettelijk had gedaan om de gronden voor het appèl ook na het verstrijken van de appèltermijn te kunnen aanvoeren. De latere aanvulling van gronden werd dientengevolge buiten beschouwing gelaten, zodat bij gebreke aan gronden het appèl moest falen. Vgl. inmiddels ook Hof Den Haag 3 september 2004, *NJF* 2005, 26.

In HR 28 mei 2004, *JOL* 2004, 281 had het Hof geoordeeld dat in de gegeven omstandigheden de aanvraag door een bedrijf van het eigen faillissement onrechtmatig was tegen de enige werknemer van het bedrijf, nu dit geschiedde met het doel de onderneming op de oude voet voort te zetten, zonder dat de werknemer de normale arbeidsrechtelijke bescherming werd geboden. Daarmee werd het faillissement voor een ander doel gebruikt dan waar het voor verleend was. De Hoge Raad achtte dit oordeel niet onjuist. Dit geeft aan dat er grenzen zijn aan het gebruik van de sterfhuisconstructie.

Hof Arnhem 4 mei 2004, *NJF* 2004, 367 was van oordeel dat het instellen van een request-civielvordering tegen een arbitraal vonnis misbruik van procesrecht inhield, nu deze vordering was gebaseerd op een stelling waarvan kennelijk geen grond was om aan te nemen dat het bewijs daarvoor te leveren was. Opmerkelijk is dat het Hof dit lijkt af te leiden uit het enkele feit dat eisers die stelling in de desbetreffende procedure onvoldoende onderbouwd hadden en deswege niet tot bewijs waren toegelaten.

Vzng. Rb. Den Bosch 26 oktober 2004, *NJF* 2004, 600 verbiedt de executie van een in kracht van gewijsde gegaan arrest. De schuldenaar kon op grond van stukken die destijds door hem niet waren overgelegd aantonen dat hij het betreffende bedrag niet daadwerkelijk verschuldigd was. Nu de schuldeiser zich er desgevraagd niet over uitlaat of dit juist is, en zijn proceshouding in de vorige procedure mede had bijgedragen aan deze

fout, neemt de voorzieningenrechter aan dat de schuldeiser inderdaad het bedrag al had ontvangen en dat hij, door ten tweede male betaling te verlangen, misbruik maakt van zijn executiebevoegdheid. Hoewel deze uitkomst materieel bevredigt, zou deze weg tot aantasten van de werking van een uitspraak licht tot chicanes kunnen leiden; in dit geval speelde mee dat de (subsidiare) vordering destijds een ondergeschikt geschilpunt was dat de schuldeiser slechts summierlijk had onderbouwd.

Als laatste heeft Vzng. Rb. Den Haag 5 augustus 2004, *NJ* 2004, 597 een verbod op het instellen van toekomstige procedures uitgesproken, een 'anti-suit-injunction'. Bij de huidige stand van zaken is een procedure op basis van beweerdelijke inbreuk van bepaalde octrooien kansloos en is het toch instellen van een dergelijke procedure onrechtmatig. Het tot die grondslag beperkte verbod wordt versterkt met een dwangsom, waarbij wordt bepaald dat deze voor matiging vatbaar is voorzover handhaving naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar zou zijn. Dit laatste lijkt overbodig, gelet op de van rechtswege geldende derogerende werking van redelijkheid en billijkheid.

ONBEVOEGDHEID (ZIE COMPETENTIE)

PARTIJEN

In kort geding kunnen partijen in persoon verschijnen of bij procureur, maar niet bij gemachtigde die geen procureur is, aldus art. 155 lid 1 Rv. Vzng. Rb. Haarlem 21 september 2004, *NJF* 2004, 576 wilde niet van een tussenweg weten en verleende verstek tegen een besloten vennootschap, die zowel een gemachtigde werknemer als een deurwaarder – maar geen bestuurder – naar de zitting had gestuurd.

De hoedanigheid van een procespartij kan hangende het geding niet gewijzigd worden, aldus bijvoorbeeld Hof Leeuwarden 4 februari 2004, *NJF* 2004, 300, daarin bijgevalen door de Hoge Raad. HR 21 november 2003, *NJ* 2004, 130 (Hermans/Fortis), rov. 3.3.2 leert dat ook door middel van een eiswijziging geen andere hoedanigheid kan worden bewerkstelligd en uit HR 12 maart 2004, *RvdW* 2004, 46 (XS4ALL/Ab.Fab), rov. 3.13 volgt dat dat ook niet in hoger beroep kan. In welke hoedanigheid een partij optreedt, is een andere vraag. Volgens HR 22 oktober 2004, *RvdW* 2004, 120 (Brink c.s./ABN AMRO), rov. 3.4 dient dat door middel van uitleg van het exploit waarmee de betreffende instantie wordt ingeleid te worden bepaald, waarbij – als het gaat om een appèlexploit – mede de hoedanigheid in eerste aanleg van betekenis is. In het betreffende geval had de bank in eerste aanleg voor zichzelf en als onmiddellijk vertegenwoordiger van de Staat opgetreden. In het appèlexploit van de bank had zij verzuimd die dubbele hoedanigheid opnieuw te benadrukken, maar Hof en Hoge Raad vonden het duidelijk genoeg.

Verandering van hoedanigheid dient wel te worden onderscheiden van rechtsopvolging en staatverandering, partijcomplicaties die vaak tot fouten leiden, zoals bijvoorbeeld in HR 19 maart 2004, *NJ* 2004, 619, *JBP* 2004, 36 m.nt. K. Teuben, rov. 3.2, waarin appellant een overleden procespartij in hoger beroep dagvaardde. Niet-ontvankelijkheid kan dan slechts worden voorkomen als de

erfgenamen verschijnen of als de appellant niet wist en redelijkerwijs ook niet kon weten van het overlijden, maar het één noch het ander deed zich voor. Fout gaat het ook als namens een bij een fusie verdwenen rechtspersoon hoger beroep wordt ingesteld, zo blijkt uit HR 9 januari 2004, *RvdW* 2004, 14, *JBPr* 2004, 21 m.nt. A.S. Rueb (MIM/Cohen), rov. 3.4.1 en 3.4.3.

PLEIDOOI

Een verzoek om pleidooi zal niet snel worden afgewezen, tenzij – zoals in Rb. Rotterdam 24 maart 2004, *NJF* 2004, 364 het geval was – op het moment van pleidooiverzoek de zaak zich al bijna acht maanden in staat van wijzen bevindt. Een termijn van 28 dagen tussen memorie van antwoord en pleidooi is volgens de Hoge Raad in HR 19 december 2003, *JOL* 2003, 679, rov. 3.9.2 in het algemeen voldoende voor verweer op hetgeen in die memorie van antwoord wordt aangevoerd, ook in lastige octrooizaken. En voorzover de appelland meer tijd nodig heeft, dan behoeft hij niet op ambtshalve aanhouding te rekenen, maar moet hij uitstel vragen.

Bij pleidooi kunnen stukken in het geding worden gebracht, maar in HR 19 december 2003, *RvdW* 2004, 10 (Roche c.s./Primus c.s.), rov. 4.9 had het Hof gehandeld in strijd met de goede procesorde door te oordelen dat een ten pleidooie in het geding gebracht rapport door de wederpartij niet was weersproken; het ging om een biochemisch onderzoeksrapport, waarvan bezwaarlijk kan worden verwacht dat het bij pleidooi en zonder nadere bestudering inhoudelijk wordt bestreden. Bij pleidooi kunnen ook nieuwe feitelijke stellingen worden ingenomen, maar de rechter kan die feiten terzijde laten op de grond dat de wederpartij daarop niet meer voldoende heeft kunnen reageren of dat zij een nader onderzoek nodig maken waarvoor het geding geen mogelijkheid meer biedt, aldus HR 30 januari 2004, *RvdW* 2004, 26 (Parallel Entry/KLM), rov. 3.4.7.

In het algemeen geldt dat het proces-verbaal van een zitting weliswaar een belangrijk gedingstuk is, maar dat de rechter min of meer de vrije hand heeft om – onafhankelijk

van het proces-verbaal – vast te stellen wat ter zitting is voorgevallen (zie *Advocatenblad* 2001-3, p. 107). Het kan echter ook té bont, aldus HR 16 april 2004, *NJ* 2004, 425 (Unigro/Eiting), rov. 3.3.3 en 3.3.5; het Hof had in zijn arrest vastgesteld dat namens Unigro bij pleidooi in hoger beroep uitdrukkelijk was verklaard dat zij niet bestreed dat Eiting een exploitatieverlies van zekere omvang had geleden, maar zowel in de memorie van grieven van Unigro, in de pleitnota van haar raadsman als in het proces-verbaal van de zitting stond het tegendeel.

HR 23 april 2004, *NJ* 2004, 350, *JBPr* 2004, 47 m.nt. J.G.A. Linszen, rov. 3.11 is van belang voor het uitstel van zittingen, waaronder pleidooien: als de advocaat van één van de partijen of belanghebbenden uitstel van de behandeling heeft verzocht op grond van plotseling en onverwacht opgekomen omstandigheden die niet in zijn risicosfeer of die van zijn cliënt liggen, terwijl – vanwege de complexiteit van de zaak – ook niet mag worden verwacht dat de zaak door een collega wordt waargenomen, dan moet de rechter de behandeling uitstellen, mede gezien het in art. 6 EVRM neergelegde beginsel van hoor en wederhoor.

RECHTSMIDDELEN

Hoger beroep

Appellabiliteit

Als de kantonrechter vaststelt dat de vordering een hoger beloop dan de appèlgrens (tegenwoordig € 1.750, aldus art. 332 lid 1 Rv) kent, dan staat het de appèlrechter niet vrij om aan de hand van de stukken te bepalen dat die vordering toch minder beliep en appelland niet-ontvankelijk te verklaren: HR 6 februari 2004, *NJ* 2004, 271, *JBPr* 2004, 34 m.nt. F.J.H. Hovens (De Hoop/Bloemendaal), rov. 3.3. Rechtsmiddelenverboden kunnen in bijzondere gevallen worden doorbroken op de grond dat essentiële vormen zijn verzuimd. Daarvoor is wel nodig dat aan de klacht ten grondslag ligt dat een zo fundamenteel rechtsbeginsel is geschonden dat van een eerlijke en onpartijdige behandeling van de zaak niet kan worden gesproken, zoals in geval van veronachtzaming van het

beginsel van hoor en wederhoor. Zo'n beginsel is niet geschonden als een verzoek om heropening nadat een vonnis is gevraagd, om nog nieuwe stellingen naar voren te brengen, wordt afgewezen, aldus HR 26 november 2004, *RvdW* 2004, 131 (Polderman c.s./Landinrichtingscommissie 'De Gouw'). En dat beginsel is volgens Hof Den Haag 14 november 2003, *NJF* 2004, 91 weer wel geschonden als de aangetekende oproepingsbrief voor een zitting 13 dagen na die zitting als onbestelbaar retour wordt ontvangen. Als overigens wordt gesteld dat er grond is voor doorbreking van het rechtsmiddelenverbod van art. 7:685 lid 11 BW (ontbinding arbeidsovereenkomst), dan dient geen *cassatieberoep*, maar hoger beroep te worden ingesteld, aldus HR 18 juni 2004, *JOL* 2004, 332, rov. 3.3.

Art. 157 Rv-oud bepaalde dat als een zaak die tot de competentie van het kantongerecht behoorde bij de rechtbank aanhangig was gemaakt en de gedaagde geen exceptie van absolute onbevoegdheid opwierp, de rechtbank in hoogste ressort – dus in laatste feitelijke instantie – vonnis wees. Met de integratie van de kantongerechten en rechtbanken per 1 januari 2002 rees de vraag wat overgangsrechtelijk had te gelden als vóór 1 januari 2002 een zaak in hoogste ressort bij de rechtbank aanhangig was gemaakt, maar de rechtbank ná 1 januari 2002 vonnis wees. Ook dan staat geen hoger, maar slechts *cassatieberoep* open, aldus Hof Leeuwarden 17 november 2003, *NJF* 2004, 274, HR 30 januari 2004, *RvdW* 2004, 27 (Kimmenade/Waijers), rov. 3.3 en HR 18 juni 2004, *NJ* 2004, 617 m.nt. PvS (mr. R.J. van Galen q.q./Circle Vastgoed), rov. 3.2.

De gevoegde partij heeft in het kader van appellabiliteit een afhankelijke positie, zo volgt uit Hof Amsterdam 8 januari 2004, *NJF* 2004, 205, *JBPr* 2004, 39 m.nt. A. Knigge: als de partij aan wiens zijde zij zich voegde géén hoger beroep instelt, dan staat voor de gevoegde partij geen (zelfstandig) appèl open.

Tussentijds hoger beroep

Een voor de praktijk zeer belangrijk arrest is HR 23 januari 2004, *RvdW* 2004, 20, *JBPr*

2004, 22 m.nt. H.W. Wiersma (Ponteeceen/Stratex & Van Straten). Allereerst bevestigde de Hoge Raad in rov. 3.2 dat ook naar het sinds 1 januari 2002 geldende procesrecht het verbod van tussentijds appèl (art. 337 lid 2 Rv) wordt doorbroken als van een deelvonnis (zie voor dat begrip Hof Leeuwarden 22 oktober 2003, *NJF* 2004, 78) sprake is, en dat dan óók klachten tegen het interlocutoire gedeelte aanstonds naar voren kunnen worden gebracht. In rov. 3.4 geeft de Hoge Raad echter ongevraagd advies wat te doen als de rechter bij een zuiver tussenvonnis niet de mogelijkheid van tussentijds hoger beroep heeft opengesteld, maar één of beide partij(en) toch alvast naar het Hof zou(den) willen: binnen de beroepstermijn kan een partij zich dan tot de rechter die het vonnis wees met een dergelijk verzoek wenden, die vervolgens – na de wederpartij te hebben gehoord – beslist, welke beslissing niet behoeft te worden gemotiveerd. De appèltermijn schuift echter niet op, zodat de verzoevende partij – als de behandeling van het verzoek te lang aanloopt – er volgens de Hoge Raad verstandig aan doet om alvast hoger beroep in te stellen, in afwachting van een beslissing waarmee dat (tussentijds) beroep wordt gehomologeerd. Het verzoek om alsnog hoger of cassatieberoep in te stellen dient dus niet tot de hogere rechter te worden gewend, zo leert HR 26 maart 2004, *NJ* 2004, 655 (Van Cootwijk/Baarda), rov. 3.3. Voor gevallen waarin na het vonnis alsnog toestemming voor tussentijds appèl werd

verleend zie Rb. Rotterdam 14 april 2004, *NJF* 2004, 489 en Rb. Breda 23 juni 2004, *NJF* 2004, 506.

Hof Den Haag 4 september 2003, *NJF* 2004, 75 maakt duidelijk dat de afwijzing van tussenkomenst voor de tussenkomenst partij een eindvonnis is, zodat voor haar aanstonds appèl openstaat (Vgl. HR 24 juni 1992, *NJ* 1993, 548 m.nt. MB, rov. 3.2. En de bepaling van een deskundigenvoorschot is een provisioneel vonnis, dus ook daar is geen verlov voor tussentijds appèl nodig, aldus Hof Leeuwarden 26 november 2003, *NJF* 2004, 264 (in navolging van HR 30 januari 1995, *NJ* 1996, 200 m.nt. HER, rov. 3.1). Hof Den Bosch 7 oktober 2003, *NJF* 2004, 213 zat er echter naast met zijn veronderstelling dat als de rechter twee tussenvonnissen heeft gewezen en alleen in het tweede vonnis de mogelijkheid van tussentijds hoger beroep wordt geboden, de appellante slechts dan ontvankelijk is in een hoger beroep tegen (ook) het eerste vonnis als tegen het tweede tussenvonnis één of meer grieven zijn gericht; HR 17 december 2004, *RvdW* 2005, 7 (Gemeente Beek/CRA), rov. 3.5, waarin het arrest van het Hof om andere redenen overigens niet werd vernietigd, maakt duidelijk dat appellante zo'n mogelijkheid van tussentijds appèl mag benutten om uitsluitend tegen een eerder tussenvonnis klachten aan te voeren.

Devolutieve werking

Elk jaar kan worden gewezen op een reeks van uitspraken, waaruit blijkt dat de appèlrechter de devolutieve werking van het hoger beroep heeft miskend. Die werking brengt (onder meer) mee dat de appèlrechter bij gegrondbevinding van het hoger beroep opnieuw heeft te beslissen over de in eerste aanleg berechte vordering, dus – ook zonder incidenteel appèl – buiten behandeling gebleven of verworpen verweren alsnog of opnieuw moet onderzoeken. De appèlrechter ging in de fout in HR 19 december 2003, *RvdW* 2004, 10 (Roche c.s./Primus c.s.), rov. 4.2.2 en 4.2.3, HR 12 maart 2004, *NJ* 2004, 284 m.nt. PV (IDAT/G.), rov. 3.4, HR 26 maart 2004, *NJ* 2004, 309 m.nt. PvS (Anthea/ABN AMRO), rov. 3.2.4, HR 26 maart 2004, *JOL* 2004, 168, rov. 3.6, HR 11

juni 2004, *RvdW* 2004, 86, *JBPr* 2004, 51 m.nt. M.A.J.G. Janssen (Utimaco/D&R Software), rov. 3.4 (ii), HR 25 juni 2004, *JOL* 2004, 365, rov. 3.6 en HR 3 september 2004, *JOL* 2004, 428.

Varia

Met een herstelexploot kan niet een aangezegde rechtsdag worden opgeschoven, als er geen fout is gemaakt, maar partijen bijvoorbeeld langer willen onderhandelen, zo leerden HR 15 december 2000 en HR 12 januari 2001, *NJ* 2002, 33 en 34 m.nt. HJS. De advocaat van appellant in Hof Den Bosch 30 maart 2004, *NJF* 2004, 356 had die jurisprudentie niet gelezen en probeerde het toch, met een onverbidelijke niet-ontvankelijkverklaring als gevolg.

Een gemene bepaling, die nogal eens tot gevallen van beroepsaansprakelijkheid leidt, is art. 3:301 BW: een uitspraak van de rechter waarin hij bepaalt dat zij in de plaats treedt van een tot levering van een registergoed bestemde akte kan onder voorwaarden in de openbare registers worden ingeschreven, maar een rechtsmiddel tegen zo'n uitspraak dient op straffe van niet-ontvankelijkheid binnen acht dagen na het instellen van in de in art. 433 Rv bedoelde registers – dat zijn niet de openbare registers, maar de bij de griffies van gerechten aangehouden rechtsmiddelenregisters – te worden ingeschreven. In HR 19 november 2004, *RvdW* 2004, 132 (Strijbosch/Witadi) had eiseres tot cassatie verzuimd haar rechtsmiddel in het register van de griffie van het Hof in te schrijven. Toch achtte de Hoge Raad haar ontvankelijk in het beroep, omdat de voorzieningenrechter de veroordeling tot levering van een stuk grond weliswaar had toegewezen, maar het Hof in hoger beroep de verlangde voorziening – met vernietiging van het vonnis in eerste aanleg – nu juist had geweigerd; op die situatie ziet art. 3:301 lid 1 BW blijkens zijn letterlijke tekst niet, aldus de Hoge Raad en gezien de ernstige consequenties die die bepaling aan het verzuim verbindt, is er geen aanleiding voor een ruime(re) interpretatie.

Volgens vaste jurisprudentie van de Hoge Raad – waaronder nu ook HR 30 januari

Mevrouw de rechter,
laat ik beginnen te zeggen dat ik,
voordat u de zaak oent, nu voor
alsdan hoger beroep wens en
cassatie...

— je weet immers
maar nooit!

2004, *RvdW* 2004, 28 (Zohar/De Poel), rov. 3.3 en HR 26 maart 2004, *NJ* 2004, 330 (Dénu/Binnenhof), rov. 3.4 – kan een stelling die voor het eerst bij memorie van antwoord naar voren is gebracht niet als vaststaand worden aangemerkt op de enkele grond dat de wederpartij daarop niet meer heeft gereageerd; van die wederpartij kan niet worden gevegd dat zij nog een akte neemt of pleidooi vraagt, teneinde die stelling tegen te spreken.

Cassatie

Tussentijds cassatieberoep

Voor tussentijds cassatieberoep geldt mutatis mutandis hetzelfde als voor tussentijds hoger beroep, dat wil zeggen dat het slechts open staat als de appèlrechter daarvoor uitdrukkelijk toestemming heeft verleend. In HR 9 juli 2004, *JOL* 2004, 413 (Mareb c.s./Jehan c.s.) werd niettemin zonder toestemming van een tussenarrest cassatieberoep ingesteld, waarop derhalve niet-ontvankelijkverklaring volgde. In een reeks van arresten heeft de Hoge Raad bovendien moeten uitleggen dat de bekrachtiging door een Hof van een tussenvonnis óók een tussenarrest is, hoewel de appèlinstantie dan voorlo-

pig is beëindigd (HR 19 december 2003, *JOL* 2003, 696, rov. 3.2, HR 3 september 2004, *JOL* 2004, 427, rov. 3.2 en HR 9 juli 2004, *JBPr* 2004, 64, rov. 3). Datzelfde geldt als het Hof een tussenvonnis in hoger beroep vernietigt en de zaak ter verdere berechting terugwijst (HR 19 december 2003, *JOL* 2003, 702, rov. 3.2). En het is al niet anders als het Hof een incidenteel vonnis bekrachtigt, omdat een incidenteel vonnis een tussenvonnis is en het arrest waarmee zo'n vonnis wordt bekrachtigd dus een tussenarrest (HR 9 juli 2004, *JBPr* 2004, 66, rov. 3.2). In HR 9 juli 2004, *RvdW* 2004, 97, *JPBr* 2004, 67 m.nt. H.W. Wiersma (Woudsend/Roozer), rov. 3.3 moest de Hoge Raad nog eens uitleggen wat het verschil is tussen een tussenarrest en een eindarrest. Een tussenarrest is een arrest waarin de rechter nog niet definitief heeft beslist over de zaak en een eindarrest is een arrest waarin de rechter door een uitdrukkelijk dictum aan het geding omtrent enig deel van het gevorderde een einde maakt. In die spaarzame gevallen dat de appèlrechter tussentijds cassatieberoep openstelt, moet je het natuurlijk wel goed doen. Als klachten worden gericht tegen beslissingen die niet een bindende eindbeslissing inhouden, zoals beslissingen over het procesbeleid en over het aangewezen zijn van deskundigen, dan wordt het met het cassatieberoep nog steeds niets, zo blijkt uit HR 24 september 2004, *JOL* 2004, 482.

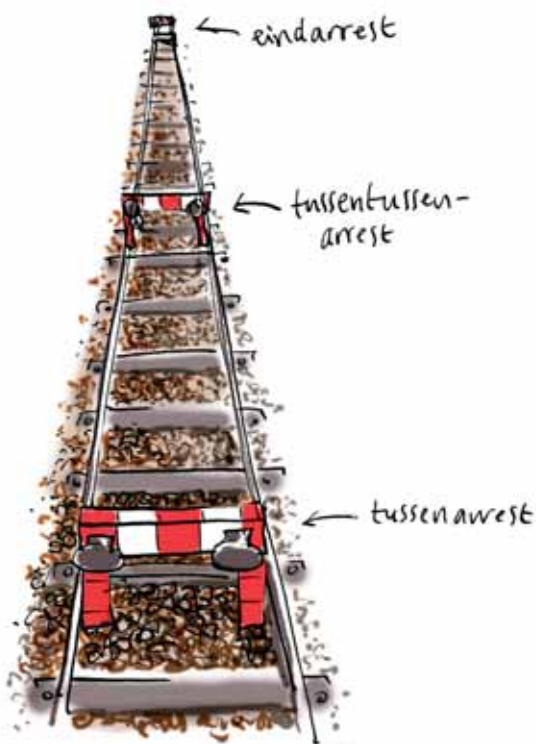
Varia

De (gewone) cassatietermijn is drie maanden, aldus art. 402 lid 1 Rv. Maar wat zijn drie maanden? In HR 12 maart 2004, *NJ* 2004, 424 (Vellinga/Leegstra) werd in een dataconstellatie die voorheen alleen in tentamenvragen aan de orde was met een groot hart gegokt. 's Hof's arrest dateerde van 29 november 2002, dus drie maanden later is 29 februari 2003, zo dacht eiseres tot cassatie. Maar het jaar 2003 – geen schrikkeljaar – kende geen 29 februari, wel een 28 februari 2003, die op een vrijdag viel. Eiseres tot cassatie plaatste de fictieve datum 29 februari 2003 toen maar op zaterdag en telde op grond van de Algemene termijnenwet door tot na het weekeinde, waarbij de cassatiedagvaarding op maandag 3 maart 2003 werd

uitgebracht. Verkeerd gegokt, aldus de Hoge Raad: bij de driemaandentermijn moet worden uitgegaan van *kalendermaanden*, zodat de laatste dag van de cassatietermijn vrijdag 28 februari 2003 was.

Al te slim is buurmans gek, zo leek de Hoge Raad te oordelen in HR 19 december 2003, *RvdW* 2004, 10 (Roche c.s./Primus c.s.), rov. 3.3. Roche c.s. stelden bij dagvaarding van 19 juli 2002 cassatieberoep in van een arrest van het Hof van 27 juni 2002, maar waren kennelijk over het middel nog niet helemaal tevreden, nu zij op 27 september 2002 – nog steeds binnen de termijn – een tweede, uitgebreidere, cassatiedagvaarding uitbrachten, met het verzoek de eerste als ingetrokken te beschouwen. Primus c.s. dachten slim te zijn en brachten de eerste dagvaarding aan en krakeelden dat Roche c.s. in strijd met de goede procesorde handelden door een tweede dagvaarding uit te brengen, zonder dat ter zake in de eerste een voorbehoud was gemaakt; verder zou van (gedeeltelijke) berusting sprake zijn, voorzover in het eerste middel niet tegen rechtsoverwegingen van het Hof was opgekomen. Niets van dat alles, oordeelde de Hoge Raad; niet is gebleken dat Primus c.s. in hun verweer in cassatie of in hun mogelijkheden om incidenteel beroep in te stellen zijn benadeeld.

Kun je tegen in verschillende gedingen gewezen uitspraken bij één dagvaarding hoger of cassatieberoep instellen, bijvoorbeeld om griffierecht te besparen? In beginsel niet, aldus HR 7 maart 1980, *NJ* 1981, 611, tenzij het beroep zich richt tegen twee op dezelfde dag uitgesproken vonnissen, door dezelfde rechter en tussen dezelfde partijen gewezen in gedingen die gewoonlijk verenigd aan de rechter worden voorgelegd (zie ook HR 15 maart 1996, *NJ* 1996, 639 m.nt. WMK). In HR 27 februari 2004, *NJ* 2004, 239 (Tuinders/Staat en Ontvanger) werd die uitzondering nog iets opgerekt: ook als het gaat om verschillende partijen – maar om hetzelfde (verknochte belasting) geschil – kan beroep tegen verschillende uitspraken bij één dagvaarding worden ingesteld. De opluchting van de tuinders over hun ontvankelijkheid in cassatie zal overi-

gens van korte duur zijn geweest: één rechts-overweging verder volgde de verwerping van het beroep met toepassing van art. 81 RO.

In hoger beroep kennen we – terug van weg-geweest – sinds 1 januari 2002 in art. 351 Rv weer het incident waarmee de appèlrechter kan worden gevraagd de uitvoerbaarverklaring bij voorraad van het vonnis in eerste aanleg te schorsen; tot 1 januari 1992 bestond met art. 352 Rv-oud een vergelijkbare bepaling. Voor de cassatieprocedure gold tot 1 januari 1992 art. 406 Rv-oud, op grond waarvan de Hoge Raad de staking van de executie kon gelasten, wanneer buiten de gevallen bij de wet voorzien de voorlopige tenuitvoerlegging was bevolen. Een dergelijke, of althans met art. 351 Rv vergelijkbare bepaling is echter niet teruggekeerd in ons Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering, dus het is kennelijk de bedoeling van de wetgever geweest dat in het huidige wettelijke stelsel geen plaats meer is voor een incident tot schorsing in cassatie, aldus HR 9 april 2004, *RvdW* 2004, 61, *JBPr* 2004, 46 m.nt. G.J. Meijer (CVA/Staat), rov. 3.

Verzet

In HR 25 februari 2000, *NJ* 2000, 509 m.nt. HJS was al uitgemaakt dat onverkorte toepassing van de regeling van de verzettermijn achterwege moet blijven, als die tot een resultaat leidt dat niet voldoet aan de eisen van een eerlijk proces als bedoeld in art. 6 EVRM, en wel in het bijzonder in een situatie waarin een bij verstek veroordeelde pas in het stadium van tenuitvoerlegging met het veroordelend vonnis bekend raakt. Tot diezelfde uitkomst kwam de Hoge Raad in HR 16 januari 2004, *RvdW* 2004, 18, *JBPr* 2004, 32 m.nt. H.J. Delhaas en A. Knigge (Jamaloeddin/Bodha), rov. 3.4 en 3.7, waar zich het volgende voordeed: de bij verstek veroordeelde was niet (door betekening in persoon) op de hoogte van (i) de inleidende dagvaarding, (ii) het verstekvonnis, (iii) het gelegde derdenbeslag en (iv) de omstandigheid dat executant doende was het vonnis ten uitvoer te leggen, maar heeft wel na de uiteindelijke betekening in persoon van het verstekvonnis binnen de verzettermijn verzet ingesteld.

Tegen een EEX-exequatur staat verzet open, aldus art. 36 van het EEX-Verdrag. De rechtbank te Alkmaar dacht dat dat gezien art. 989 lid 1 Rv niet het geval was en verklaarde opposant niet-ontvankelijk. Ten onrechte, aldus HR 9 juli 2004, *NJ* 2004, 621 (Masse-link/DPS), rov. 3, omdat in art. 2 lid 1 Uitvoeringswet EEX-Verdrag de art. 985-991 Rv buiten toepassing zijn verklaard.

Tegen een bestuurlijk dwangbevel staat op grond van art. 5:26 lid 3 Awb binnen zes weken na de dag van betekening verzet open. Als het dwangbevel herhaald wordt betekend, dan begint géén nieuwe verzettermijn, aldus Hof Den Haag 12 februari 2004, *NJF* 2004, 343.

Herroeping

Tegen een beslissing op een verzoek tot faillietverklaring staat geen herroeping open, aldus HR 1 oktober 2004, *JOL* 2004, 497, rov. 3.2; zie reeds HR 9 december 1983, *NJ* 1984, 384 m.nt. WHH, waarin werd uitgelegd dat toelating van het rechtsmiddel van (toen nog) request-civiel zich niet laat verenigen met het stelsel van de Faillissementswet, dat in verband met de rechtszekerheid en de behoeften van het rechtsverkeer is gericht op een snelle berechting en beslissing met betrekking tot faillietverklaring, die ook voor anderen dan partijen verstrekkende gevolgen heeft. Ktr. Lelystad 28 januari 2004, *NJF* 2004, 143 maakte terecht duidelijk dat als je bij een verstekvonnis binnen de verzettermijn kennis draagt van feiten waarop je een vordering tot herroeping zou willen baseren, je verzet moet instellen en niet tot het buitengewone rechtsmiddel van herroeping kunt worden toegelaten.

RECHTSMIDDELEN IN VERZOEKSCRIFTPROCEDURES

In HR 27 november 1992, *NJ* 1993, 569 m.nt. HJS stond de Hoge Raad de indiening van een verzoekschrift (eventueel in hoger beroep of cassatie) per fax toe, waarna hij in HR 16 februari 1996, *NJ* 1997, 55 m.nt. HJS besliste dat dat ook na sluitingstijd van de griffie kan, mits vóór 24.00 uur. Niemand kon toen bevroeden dat de Hoge Raad ooit zou moeten beslissen wat rechtens was als de eerste pagi-

na's van het verzoekschrift (tot cassatie) vóór 24.00 uur binnenkomen en de rest daarna. In HR 14 november 2003, *NJ* 2004, 537 (Holland Green/Quick Holding c.s.), rov. 3.2 was kennelijk van een spoedklus sprake, want het middel begon op de laatste dag van de termijn kort vóór middernacht bij de Hoge Raad binnen te ratelen. Dan geldt het gehele verzoekschrift als tijdig ingediend, aldus de Hoge Raad, dus ook de pagina's van na 24.00 uur. Niet dat het eiseres tot cassatie baatte, want het middel werd – omdat het niet aan de eisen van art. 426a lid 2 Rv voldeed – met een niet-ontvankelijkverklaring afgeschoten.

Als je een verzoekschrift per fax indient, dan moet je natuurlijk wel bij de goede instantie zijn, dat wil zeggen in hoger beroep bij het Hof en in cassatie bij de Hoge Raad. In Hof Amsterdam 18 december 2003, *NJF* 2004, 226 had appellant zijn beroepschrift bij de rechtbank ingediend, hetgeen – bij gebreke van een doorzendplicht – tot niet-ontvankelijkverklaring leidde.

RECTIFICATIE

Art. 31 Rv dient ertoe om kennelijke fouten in uitspraken door de rechter te laten herstellen. Van een kennelijke fout was volgens Rb. Den Haag 8 oktober 2003, *NJF* 2004, 10 geen sprake in het geval dat de rechtbank volgens verzoeksters tot rectificatie in een tussenvonnis een subsidiaire grondslag van de vordering over het hoofd zou hebben gezien, die aan niet-ontvankelijkverklaring in de weg zou moeten staan. Evenmin was van een kennelijke fout sprake in Ktr. Rotterdam 15 maart 2004, *NJF* 2004, 307, waarin door een fout van partijen de arbeidsovereenkomst op verzoek van Biezeepol Metaalbewerking B.V. was ontbonden, terwijl dat de handelsnaam was en het Biezeepol Materiaal en Beheer B.V. moest zijn; toch rectificeerde de kantonrechter, want het leek hem niet stroken met de deformaliseringstendens die aan art. 31 Rv ten grondslag ligt om van partijen te vergen dat zij hetzelfde kunstje opnieuw zouden opvoeren. Die kantonrechter kan zo de Hoge Raad in, ofwel gezien zijn vooruitziende blik, ofwel omdat hij zijn jurisprudentie goed bijhoudt: een maand eerder wees de Hoge Raad met HR 13 februari 2004, *NJ* 2004, 459 m.nt. JBMV (ABN

AMRO c.s./curatoren Koverto) een interessant herstelarrest, waarin evenmin van een kennelijke fout sprake was, maar waarin art. 31 Rv (spontaan) werd benut om een gedeelte van de tekst van een uitgesproken arrest te vervangen door de tekst zoals die in raadkamer was vastgesteld. Overigens juicht annotator Vranken de door de Hoge Raad gegeven uitbreiding van de reikwijdte van art. 31 Rv toe. Zie ook HR 13 februari 2004, NJ 2004, 461 m.nt. JBMV (Regiopolitie Gelderland-Zuid/Hovax); daar ging het overigens wel om enige kennelijke schrijffouten.

UITSpraak

Motivering

Motiveren betekent volgens de Hoge Raad in HR 30 januari 2004, NJ 2004, 270 (Poppe-laars/Waterschap Mark en Weerij), rov. 3.3.2 niet alleen dat de rechter het juiste criterium – hoe ver de onderhoudsplicht van een waterschap strekt – voorop moet stellen en relevante factoren moet noemen, maar ook dat de rechter aangeeft *hoe* hij zich van die factoren, gegeven het criterium, rekenschap heeft gegeven. Zowel de causaliteitsafweging als de eventuele toepassing van de billijkheidscorrectie aan de hand van de omstandigheden van het geval is met feitelijke waarderingsverweven en berust in belangrijke mate op intuïtieve inzichten, zodat voor de desbe-

treffende oordelen slechts beperkte motiveringseisen kunnen worden gesteld, aldus HR 24 september 2004, RvdW 2004, 110 (Lok/Stam), rov. 3.6.

Bindende eindbeslissing

Vaste jurisprudentie van de Hoge Raad is dat de rechter in dezelfde instantie niet meer kan terugkomen van een eindbeslissing, behoudens indien bijzondere, door de rechter in zijn desbetreffende beslissing nauwkeurig aan te geven omstandigheden het onaanvaardbaar zouden maken dat de rechter aan de eindbeslissing in kwestie zou zijn gebonden. Dit laatste kan, aldus nog steeds de Hoge Raad, met name het geval zijn indien sprake is van een evidente feitelijke of juridische misslag van de rechter of indien de desbetreffende beslissing blijkt te berusten op een, niet aan de belanghebbende partij toe te rekenen, onjuiste feitelijke grondslag. Voor een uitzondering zag de Hoge Raad geen aanleiding in HR 16 januari 2004, NJ 2004, 318, JBPv 2004, 33 m.nt. H.W. Wiersma (Van Rietbergen/Brant c.s.), rov. 3.4.3, waarin een partij een bepaalde stelling niet tijdig gemotiveerd had betwist, maar na een tussenarrest in hoger beroep uiteindelijk wel. In HR 9 juli 2004, JOL 2004, 387, rov. 4.4.2 maakte de Hoge Raad duidelijk dat als de rechter van een eindbeslissing wil terugkomen, hij in elk geval het beginsel van hoor en wederhoor in acht moet nemen. Rb. Utrecht 15 oktober 2003, NJF 2004, 90 oordeelde dat op zichzelf in nieuwe rechtspraak van de Hoge Raad en van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State een bijzondere omstandigheid kan zijn gelegen, om in dezelfde instantie van een eindbeslissing terug te komen, maar zag daar in het zich voordoende geval – gezien de inhoud van de aangevoerde jurisprudentie – geen aanleiding voor.

VERZOEKSCRIFTPROCEDURE

Oproeping voor een zitting op een termijn van drie kwartier – ook al gaat het in verband met mogelijke mishandeling door de moeder om de spoeduitplaatsing van een kind – kan niet gelden als een behoorlijke oproeping, en dat gebrek wordt ook niet gedekt door het verschijnen van de advocaat van de moeder ter zitting, als deze daarbij uitslui-

tend de geldigheid van de oproeping betwist: HR 26 maart 2004, NJ 2004, 637 m.nt. JdB (H/Stichting Bureau Jeugdzorg Zeeland), rov. 3.3.

Cassatieberoep van een beschikking staat op grond van art. 426 lid 1 Rv slechts open voor de persoon of rechtspersoon die in één der vorige instanties is verschenen. ‘Verschenen’ betekent dat betrokkene een verweerschrift heeft ingediend of ter zitting is gehoord. Niet-ontvankelijkverklaring volgde derhalve voor de stichting die in een Wet BOPZ-zaak niet in eerdere instanties was verschenen, waaraan niet afdeed dat wel een behandelend psychiater van die stichting was gehoord: HR 11 juni 2004, JBPv 2004, 52 m.nt. E.L. Schaafsma-Beverluis (Stichting Mentrum/A), rov. 3.2.

Rb. Roermond 28 april 2004, NJF 2004, 465 besliste dat alleen aangetekende verzending van een verzoekschrift tot echtscheiding naar het adres van de man in Duitsland onvoldoende is; op grond van de Betekeningsverordening dient het verzoekschrift in Duitsland ook aan de man te worden betekend.

WIJZIGING VAN EIS

In geval een eiser in de loop van het geding zijn eis vermeerderd en de verweerder zich tegen de aldus bij wege van vermeerdering van eis ingestelde vordering beroept op verjaring, hangt het tijdstip waarnaar moet worden beoordeeld of dit verweer doelt treft, daarvan af of de aldus ingestelde vordering al dan niet moet worden aangemerkt als een nieuwe rechtsvordering; in het eerste geval is voor de vraag of zij tijdig is ingesteld, het tijdstip van de eisvermeerdering beslissend, in het tweede geval dat van de rechtsingang. Van een nieuwe vordering is geen sprake indien de bij wege van vermeerdering van eis ingestelde vordering berust op dezelfde juridische en feitelijke grondslag als waarmee het geding was ingeleid, aldus HR 8 oktober 2004, JOL 2004, 511, rov. 3.7.2. Zie eerder al HR 23 mei 1997, NJ 1997, 531, rov. 4.2. Aardig is nog Rb. Rotterdam 12 november 2003, NJF 2004, 162, waarin werd beslist dat de substantiëeringsplicht (art. 111 lid 3 Rv) alleen betrekking heeft op het exploit van dagvaarding en niet ziet op wijzigingen van eis.

Veegwet Nieuw BPR

Op 28 oktober 2004 is het wetsvoorstel Aanpassing van enkele onderdelen van het Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering en enige andere wetten, beter bekend als de Veegwet Nieuw BPR, door de Tweede Kamer aangenomen (28 863); zie over het wetsvoorstel *Advocatenblad* 2003-11, p. 484-485. De Eerste-Kamercommissie van Justitie heeft op 7 februari 2005 het voorlopig verslag uitgebracht en wacht op de memorie van antwoord.

Veegwet modernisering rechterlijke organisatie

Op 1 juli 2004 is de Veegwet modernisering rechterlijke organisatie van 13 mei 2004 (28 958), *Stb.* 215, in werking getreden. De wet vormt met aanpassingen van technische of ondergeschikte aard vooralsnog het sluitstuk van de aanpassing van wetgeving in verband met de modernisering van de rechterlijke organisatie.

Verhoging griffierecht

Bij Besluit van 30 december 2004, *Stb.* 2005, 16, zijn de griffierechten per 1 februari 2005 verhoogd met 1,09%, het percentage waarmee de consumentenprijsindex tussen 31 augustus 2003 en 31 augustus 2004 is gestegen.

Europese executoriale titel

Op 21 april 2004 is door het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie de Verordening (EG) nr. 805/2004 tot invoering van een Europese executoriale titel voor niet-betwiste schuldvorderingen aanvaard (PbEU 2004, L 143/15). Met deze Verordening zal het vanaf 21 oktober 2005 onder bepaalde voorwaarden mogelijk zijn niet-betwiste, civiele schuldvorderingen in andere lidstaten te executeren zonder dat eerst een exequaturprocedure moet worden

gevoerd. Zie uitvoerig M. Zilinsky, *De Europese Executoriale Titel* (diss. VU Amsterdam), Deventer: Kluwer 2005.

Uitvoeringswet EG-bewijsverordening

Op 30 juni 2004 is de Uitvoeringswet EG-bewijsverordening (Wet van 26 mei 2004, *Stb.* 2004, 258) in werking getreden. De wet strekt ertoe uitvoering te geven aan Verordening (EG) nr. 1206/2001 van de Raad van de Europese Unie van 28 juni 2001 betreffende de samenwerking tussen de gerechten van de lidstaten op het gebied van bewijsverkrijging in burgerlijke en handelszaken (PbEG L 174).

Wijzigingen rolreglementen

Per 1 november 2004 is een aantal wijzigingen en aanvullingen in het Landelijk rolreglement rechtbanken doorgevoerd (*Stcrt.* 2004, 194, p. 23). Ook de rolreglementen van de gerechtshoven zijn – met elk afwijkingen van het uniform rolreglement – gewijzigd, per 1 juli 2004. Zie voor het Rolreglement Gerechtshof Amsterdam: *Stcrt.* 2004, 121, p. 41, Arnhem: *Stcrt.* 2004, 123, p. 22, Den Bosch: *Stcrt.* 2004, 106, p. 22, Den Haag: *Stcrt.* 2004, 117, p. 31 en Leeuwarden: *Stcrt.* 2004, 114, p. 32.

Procesreglementen

Per 1 april 2004 is het Procesreglement scheidingsprocedure gewijzigd (*Stcrt.* 2004, 58, p. 39), terwijl per 1 april 2005 – nu onder de naam ‘Procesreglement scheiding’ – verdere wijzigingen zijn doorgevoerd (*Stcrt.* 2005, 52, p. 19). Ook het Procesreglement alimentatieprocedures – inmiddels ‘Procesreglement alimentatie’ – is per 1 april 2004 (*Stcrt.* 2004, 58, p. 32) en per 1 april 2005 (*Stcrt.* 2005, 52, p. 22) gewijzigd, evenals het Procesreglement bijstandsverhaals-

procedure, inmiddels ‘Procesreglement bijstandsverhaal’ (*Stcrt.* 2004, 58, p. 43 resp. *Stcrt.* 2005, 52, p. 23). Nieuw per 1 april 2004 was het Procesreglement gezag/omgang/verblijfplaats/informatie- en consultatierecht (*Stcrt.* 2004, 58, p. 44), inmiddels per 1 april 2005 gewijzigd (*Stcrt.* 2005, 52, p. 24). En geheel nieuw per 1 april 2005 is het Procesreglement adoptie (*Stcrt.* 2005, 52, p. 25) en het Procesreglement overige (boek 1-)zaken (*Stcrt.* 2005, 52, p. 27).

Besluit orde van dienst gerechten herzien

In 2001 werden de regels voor de orde van dienst binnen de gerechten, die tot dan toe waren opgenomen in Reglement I, neergelegd in het Besluit orde van dienst gerechten. De toenmalige minister van Justitie zegde toe dat na inwerkingtreding van deze technische aanpassing in overleg met de betrokken organisaties zou worden bezien of andere, meer inhoudelijke wijzigingen noodzakelijk waren in verband met de huidige werkwijze bij de gerechten. Deze inhoudelijke wijziging is met het Besluit van 2 juli 2004, *Stb.* 383, per 1 september 2004 gerealiseerd.

Betere benutting zittingscapaciteit

Tot voor kort bestond alleen bij vreemdelingenzaken en bij behandeling van meervoudige strafzaken in de beveiligde gerechtsgebouwen in Rotterdam en Amsterdam de mogelijkheid zaken te behandelen in een nevenzittingsplaats buiten het eigen rechtsgebied. Hierin is verandering gekomen door het Besluit van 17 juni 2004 tot wijziging van het Besluit nevenvestigings- en nevenzittingsplaatsen en enkele andere besluiten in ver-

band met een betere benutting van de zittingscapaciteit (*Stb.* 2004, 288). Deze regeling maakt het sinds 1 juli 2004 mogelijk dat ook in andere zaken bij gebrek aan voldoende zittingscapaciteit behandeling plaatsvindt in een nevenzittingsplaats buiten het rechtsgebied van het betrokken gerecht. De Raad voor de rechtspraak wijst, op verzoek van het gerechtshofbestuur, de nevenzittingsplaatsen buiten het rechtsgebied aan die de piekbelasting bij het verzoekende gerecht tijdelijk moeten gaan opvangen.

Wet op de rechtsbijstand

Op 9 juli 2004 is bij de Tweede Kamer het wetsvoorstel tot Wijziging van de Wet op de rechtsbijstand houdende aanpassing van het inkomens- en vermogensbegrip aan fiscale inkomens- en vermogensbegrip ingediend (29 685). Om vast te kunnen stellen of een rechtzoekende recht heeft op vergoeding van de kosten voor rechtsbijstand zal in de toekomst worden gekeken naar het fiscale verzamelinkomen. Een verklaring omtrent inkomen en vermogen, waarmee het inkomen en het vermogen worden vastgesteld op het moment van de toevoegingsaanvraag, is dan niet meer nodig. De rechtzoekende zal binnenkort kunnen volstaan met het opgeven van zijn softnummer en het softnummer van zijn partner. De Raad voor rechtsbijstand vraagt vervolgens op basis van de personalia, de geboortedatum en de softnummers bij de Belastingdienst het verzamelinkomen en het vermogen van de betrokkenen op. Met de introductie van een ander inkomensbegrip wordt niet alleen gestreefd naar een aanzienlijke lastenvermindering, maar ook naar aansluiting bij het draagkrachtbegrip dat in andere

inkomensafhankelijke regelingen wordt gebruikt.

Basisbedrag vergoeding rechtsbijstand verhoogd

LITERATUUR

Asser, W.D.H., *Bewijslastverdeling*, Deventer: Kluwer 2004.

Boom, W.H. van en M.J. Borgers, *De rekenende rechter: van 'iudex non calculat' naar actieve cijferaar?*, Den Haag: Boom Juridische uitgevers 2004.

Broekveldt, L.P., *Derdenbeslag* (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 2003.

Bushell, S. en H. Smith, *Dispute resolution in 31 jurisdiction worldwide 2004*, *Global Competition Review*, London: Law Business Research 2004.

Fernhout, F.J., *Het verschoningsrecht van getuigen in civiele zaken* (bewerking diss. Maastricht), Deventer: Kluwer 2004.

Hendrikse, M.L. en A.W. Jongbloed, *De toekomst van het Neder-*

Bij regeling van de minister van Justitie van 25 juni 2004, *Stcrt.* 2004, 123, p. 13 is het basisbedrag als bedoeld in artikel 3 lid 1 van het Besluit vergoedingen

landse burgerlijk procesrecht, Deventer: Kluwer 2004.

Hoeden, E. van der, J.D. van Vlas-tuin, en J.M. Wisseborn, *De gedwongen ontruiming*, Zutphen: Paris 2004.

Ingelse, P., *Commentaren op fundamentele herbezinning*, Nijmegen: Ars Aequi Libri 2004.

Kuijter, M., *The blindfold of lady justice: judicial independence and impartiality in light of the requirements of article 6 ECHR* (diss. Leiden), Nijmegen: Wolf Legal Productions 2004.

Layton, A. en H. Mercer, *European civil practice*, 2e druk, London: Sweet & Maxwell 2004.

Nagel, H. en E.M. Bajons (red.), *Beweis*, Baden-Baden: Nomos 2003.

rechtsbijstand 2000 verhoogd van € 93,84 naar € 95,21. De regeling is op 1 juli 2004 in werking getreden.

Neuhaus, P.H. en J. Kropholler, *Internationales Privatrecht: einschliesslich der Grundbegriffe des Internationalen Zivilverfahrensrechts*, 5e druk, Tübingen: Mohr 2004.

Pel, M., *Doorverwijzen naar mediation: een bijdrage aan effectieve conflictoplossing op maat*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2004.

Pel, M., M.A. Vogel, en J.M. Barendrecht (et al.), *Mediation en vertrouwelijkheid*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2004.

Petrochilos, G., *Procedural law in international arbitration*, Oxford: Oxford University Press 2004.

Pontier, J.A. en E. Burg, *EU principles on jurisdiction and recognition and enforcement of judgements in civil and commercial matters: according to the case law of the European Court of Justice*, The Hague: Asser Press 2004.

Prein, H.C.M., *Beroepsvaardigheden en interventietechnieken van de mediator*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2004.

Punt, H.G., *Memo beslagrecht 2004*, Deventer: Kluwer 2004.

Ras, H.E. en A. Hammerstein, *De grenzen van de rechtsstrijd in hoger beroep in burgerlijke zaken*, 3e druk, Deventer: Kluwer 2004.

Storme, M. (red.), *Procedural laws in Europe: towards harmonisation*, Antwerpen/Apeldoorn: Maklu 2003.

Wiel, B.T.M. van der, *De rechtsverhouding tussen procespartijen* (diss. Leiden), Deventer: Kluwer 2004.

(advertentie)

FIF 33

RECHERCHE- EN INFORMATIEBUREAU
Voor bedrijven, particulieren en advocatuur

- Onrechtmatig ziekteverzuim
- Alimentatiezaken
- Controle werkzaamheden
- Handelsinformatie
- Fraude / Bedrijfsdiefstal
- Privé-onderzoeken

010 - 477 33 22 www.fif33.nl
Goedgekeurd door Min. van Justitie POB 238
Heemraadssingel 186 • 3021 DM Rotterdam
Fax: 010 - 477 08 30 • e-mail: info@fif33.nl

TOGA atelier

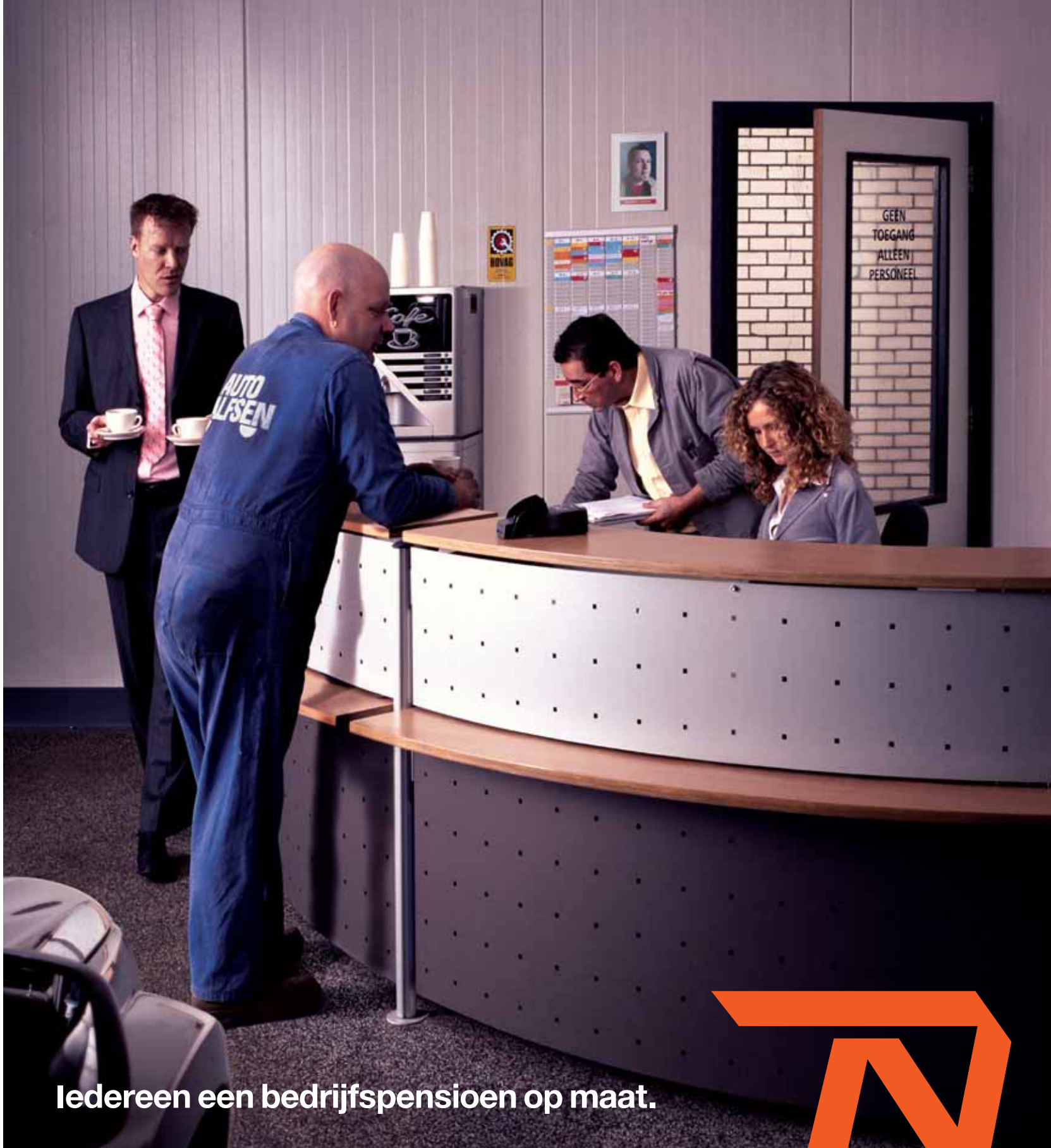
Schout & Katsantonis

www.toga.net

- Rijksleverancier
- Toga's op maat van eerste kwaliteit stof
- Korte levertijd
- Bef cadeau bij bestelling toga

Industrieweg 51 3044 AS Rotterdam
Tel. 010 - 245 07 66 Fax 010 - 245 07 67

Iedereen een bedrijfspensioen op maat.

Het zijn onzekere economische tijden. En juist nu vragen uw werknemers zekerheid voor de toekomst. Het vernieuwde Nationale-Nederlanden BedrijfsPensioen biedt dat. En uw mensen kunnen de regeling zelf naar wens invullen. Daarbij houdt u grip op de kosten. En het scheelt tijd. Vraag uw verzekeringsadviseur om meer informatie. Of kijk op nn.nl. Zeker zijn van je zaak.

Een nieuwe rol voor de advocaat

**Monique van de Griendt
en Eva Schutte**

Leden van de werkgroep Mediation van de Orde van Advocaten, NMI-gecertificeerde mediators en oud-advocaat en advocaat.

De advocaat zal zijn cliënt moeten adviseren of mediation de voorkeur geniet boven een procedure en cliënt desgewenst begeleiden (coachen) tijdens de mediation.¹ Is het wenselijk of noodzakelijk dat de relatie met de andere partij in stand wordt gehouden, dan is dit een duidelijke indicatie voor het kiezen van mediation. Het belang van een spoedige oplossing van het conflict, bijvoorbeeld als partijen los van elkaar een snelle nieuwe start willen maken, kan bij de afweging een rol spelen. Verder zal de advocaat met zijn cliënt het 'beste alternatief zonder onderhandelen' moeten nagaan. In dit kader zullen ook de risico's van een procedure moeten worden ingeschat en zal moeten worden bedacht wat een verloren procedure voor de cliënt betekent.

Mediation is slechts mogelijk indien alle partijen voor deze wijze van conflictoplossing kiezen. Het kan zo zijn dat één van de partijen nog niet overtuigd is van de wenselijkheid van mediation. Ook hier kan een belangrijke rol voor de advocaat zijn weggelegd. Deze zal het gezamenlijk belang dat partijen hebben bij een oplossing door middel van mediation kunnen aangeven. Daarvoor is nodig dat de advocaat het conflict ook vanuit de andere partij beschouwt en aldus tevens de belangen van de andere partij nagaat. Voorzover mogelijk zal eveneens het 'beste alternatief zonder onderhandelen' van de andere partij moeten worden gezien. Ook

Rechters kunnen vanaf vandaag actief doorverwijzen naar mediation. Advocaten zullen zich daarom moeten verdiepen om cliënten goed te kunnen informeren en eventueel te begeleiden. Er moet verder gekeken worden dan alleen het belang van de cliënt, er wordt met mediation immers een oplossing beoogd die recht doet aan de belangen van alle partijen. De praktische kant van mediation wordt belicht door Van de Griendt en Schutte. Verkijk beantwoordt vervolgens enkele juridische vragen, onder andere over de aansprakelijkheid van de adviserende advocaat.

Een actieve houding van de advocaat in een bepaalde fase kan polariserend werken

dit aspect kan immers meespelen bij de beslissing voor mediation te kiezen.

DE AANWEZIGHEID VAN DE ADVOCATEN BIJ DE MEDIATION

Zijn partijen het eens over de keuze voor mediation dan zal moeten worden besproken in hoeverre de aanwezigheid van de advocaten bij de mediationbijeenkomsten gewenst is. In zijn algemeenheid kan worden gesteld dat advocaten vaak terughoudend zijn om met cliënten mee te gaan naar een mediationbijeenkomst. Ten onrechte, de aanwezigheid van advocaten bij de mediation werkt vaak positief. Dit is uiteraard wel afhankelijk van de opstelling van die advocaten. Staan zij afwijzend of terughoudend tegenover de mediation, dan zal dit negatief kunnen uitwerken. Zijn de advocaten echter bereid zich constructief op te stellen, dan kan dit partijen het bekende duwtje in de rug geven. Het is in ieder geval niet wense-

lijk dat slechts één van beide partijen zich laat bijstaan tijdens de mediation. Dit kan leiden tot onevenwichtigheid. Uiteraard zal ook het kostenaspect een rol kunnen spelen bij de afweging of de advocaten al dan niet aanwezig moeten zijn. Er kan ook worden afgesproken om niet iedere bijeenkomst bij te wonen.

Bij het rechtbankproject in Arnhem werd de deelname van advocaten, in ieder geval bij de eerste bijeenkomst gestimuleerd. Vaak werden de volgende bijeenkomsten zo gepland dat advocaten in elk geval telefonisch stand-by waren. Dit zorgde voor draagvlak bij de belangrijke achterban, die de advocaat is.²

HOE VIND JE EEN GOEDE MEDIATOR?

In overleg met de andere partij zal een mediator moeten worden (aan)gezocht. Een eerste voorwaarde voor kwaliteit is dat de mediator staat geregistreerd bij het NMI (Nederlands Mediation Instituut). Dit betekent dat de mediator de opleiding heeft gevolgd bij een door het NMI erkend opleidingsinstituut. Sinds afgelopen jaar is er een tweede kwaliteitsaspect toegevoegd door het NMI. Mediators met de nodige ervaring of diegenen die een extra examen hebben afgelegd, mogen de titel 'gecertificeerd mediator' voeren.

Verder zijn er, naast het NMI, verschillende beroepsorganisaties waarbij mediators

zijn aangesloten. Zo zijn in familierecht gespecialiseerde mediators vaak aangesloten bij de VFAS (Vereniging van Familierechtadvocaten en Scheidingsbemiddelaars) en mediators die zich richten op conflictoplossing binnen het bedrijfsleven bij het ADR-Centrum voor het Bedrijfsleven (het ACB). Ook kan bij diverse rechtbanken een lijst worden opgevraagd van aan die rechtbanken verbonden mediators.

DE ROL VAN DE ADVOCAAAT TIJDENS MEDIATION

Als de advocaat aanwezig zal zijn bij de mediation, is het belangrijk dat de advocaat tijdens de voorbereiding met zijn cliënt, aandacht besteedt aan de rolverdeling. De advocaat is tijdens een mediation geen procesver-

tegenwoordiger die op de voorgrond treedt. Hij heeft een andere, meer coachende rol. De advocaat dient aan zijn cliënt uit te leggen dat de mediator in beginsel het woord zal richten tot beide partijen en dat de advocaat zich wat meer op de achtergrond zal houden. Doet hij dit niet dan loopt de advocaat het risico dat zijn cliënt andere verwachtingen heeft van zijn bijstand en wellicht teleurgesteld raakt in de bijstand van zijn advocaat.

In de voorbereidingsfase voorafgaand aan de mediation kan een advocaat eventueel contact opnemen met de mediator om te bespreken wat de mediator van hem verwacht. Het spreekt voor zich dat dit geen gesprek mag zijn over de inhoud, maar kort contact kan bijdragen tot een goed verloop van de mediation gesprekken.

Foto: Patrick Post

Een mediator bouwt bruggen

Zoals hierna zal blijken is een mediation in een viertal fasen verdeeld. De rol van de advocaat kan in die verschillende fasen verschillen.

Startfase

Advocaten vervullen een belangrijke rol doordat zij als adviseur het van start gaan van de mediation kunnen vergemakkelijken. Zij hebben de cliënt goed geïnformeerd zodat deze beter beslagen ten ijs komt. Zij kunnen bij incidenten aan het begin van de mediation, wanneer partijen nog moeten wennen aan de mediation, een ondersteunende rol spelen.

In de startfase van de mediation zal de mediator met partijen de mediationovereenkomst bespreken. De NMI-mediators zullen vaak het NMI-model en het NMI-reglement hanteren. Het staat partijen vrij om over de inhoud van deze overeenkomst te onderhandelen. Het is de rol van de advocaat om te kijken of dat nodig is. Zo is het bijvoorbeeld denkbaar dat ter versterking van het geheimhoudingsbeding, wordt onderhandeld over het opnemen van een boetebeding. Ook kan worden onderhandeld over wie de kosten van de mediator betaalt, of hoe deze kosten worden verdeeld. Als advocaten bij de mediation betrokken zijn, dan is het gebruikelijk dat zij de mediationovereenkomst meeteekenen.

Wellicht is het in bepaalde zaken nodig specifieke bepalingen op te nemen. Bijvoorbeeld in een mediation tussen een centrale cliëntenraad en een directie van een zorginstelling wordt in de mediationovereenkomst een extra bepaling opgenomen die regelt hoe de informatievoorziening tussen de centrale cliëntenraad en de lokale cliëntenraden zal lopen. De geheimhoudingsbepaling in het NMI-model is in dit geval niet toereikend. De advocaat heeft daarom een actieve rol waar het de mediationovereenkomst betreft.

Het is goed dat tijdens het eerste gesprek aandacht wordt besteed aan de rolverdeling.

1 Zie P.A. Wackie Eijsten, M. Pel, 'Mediationtips voor de advocaat', *Advocatenblad* 10 (18 mei 2001), p. 378-380.

2 Vergelijk 'Advocaten in mediations', *ADR Actueel*, augustus 2002, nr. 5.

Indien de mediator daar zelf niet bij stil staat, kan de advocaat er een vraag over stellen: 'Wat verwacht u van mij als advocaat?'

De exploratiefase

In de exploratiefase tracht de mediator de ins en de outs van iedere zaak te doorgronden. Waar gaat de zaak over, wat zijn de standpunten, wat zijn de achterliggende belangen, wat zijn de gemeenschappelijke belangen, welke emoties spelen een rol en wie oefent op de achtergrond invloed uit? In deze fase zal de mediator zich vooral tot partijen richten en zal de advocaat een terughoudende opstelling dienen te hebben. Een actieve houding van de advocaat in deze fase van het proces kan polariserend werken. Het gevaar is dan dat het conflict toch (verder) juridiseert.

Wel is het belangrijk dat de advocaat zijn cliënt ondersteunt. Vaak gaat van het feit dat de advocaat naast zijn cliënt zit al een coachend effect uit. Cliënten ervaren dat als extra steun waardoor ze rustiger worden. Voor een advocaat is het even wennen aan deze rol, omdat zij gewend zijn op de voorgrond te treden.

Wanneer partijen twisten over de feiten, kunnen advocaten de mediator behulpzaam zijn door de feiten gestructureerd ter tafel te brengen. Indien de mediator een aantal relevante feiten niet bespreekt is het belangrijk dat de advocaat hier aandacht voor vraagt. Dat kan hij zelf doen of via zijn cliënt. Zoals bij een zitting, kan een advocaat aan de mediator vragen om de bijeenkomst even te schorsen om met zijn cliënt te overleggen.

De mediator zal vaak de exploratiefase afsluiten met een opsomming van alle belangen van partijen en de gemeenschappelijke belangen. Een advocaat kan in dit stadium van het mediationproces de mediator helpen met het goed formuleren van deze belangen en het controleren dat er niet een wordt vergeten.

De advocaat moet stil staan bij uitvoerbaarheid en afdwingbaarheid van de vaststellingsovereenkomst

De onderhandelingsfase

De onderhandelingsfase is onderverdeeld in twee subfasen. De mediator zal starten met het genereren van opties door aan partijen te vragen mogelijke opties voor de oplossing van het geschil te noemen. Het is nog niet de bedoeling dat over deze opties inhoudelijk wordt gediscussieerd. Ook al is het in beginsel beter als de opties uit partijen zelf voortkomen, een advocaat kan in deze fase helpen om eventuele ideeën die hij zelf voor de oplossing heeft als optie naar voren te brengen. De creativiteit van een advocaat kan stimulerend werken.

Als de opties zijn gegeneerd, zal het loven en bieden beginnen. Dit zal gebeuren door de partijen met behulp van de mediator. De advocaat heeft in deze fase van het proces een bewakende taak. Hij dient zich ervan te vergewissen dat zijn cliënt niet iets overeenkomt wat nadelig voor hem is, zonder dat deze zich dat realiseert. Voorbeeld: in arbeidsrechtelijke geschillen dient de advocaat erop toe te zien dat door de overeenstemming de uitkeringsrechten van zijn cliënt geen gevaar lopen. De advocaat dient ervoor zorg te dragen dat over alle relevante punten afspraken worden gemaakt, zoals hoe om te gaan met de procedure en de eventuele verdeling van de griffierechten die al zijn gemaakt.

De afrondingsfase

Het belangrijkste in de afrondingsfase is het opstellen van de vaststellingsovereenkomst. Niet iedere mediator is jurist en kan een vaststellingsovereenkomst opstellen. En ook jurist mediators zien er vaak van af om dat te doen. De advocaat kan voorstellen om de vaststellingsovereenkomst op te stellen. Belangrijk is dat de inhoud van de vaststellingsovereenkomst concreet is zodat deze, indien noodzakelijk, kan worden geëxecuteerd. Immers, niet iedere afspraak die in een mediation wordt overeengekomen, is geschikt om ten uitvoer te worden gelegd. Een advocaat dient zich dat goed te realiseren. Het is aan de advocaat om stil te staan bij de uitvoerbaarheid en eventuele afdwingbaarheid.

In de praktijk zijn er verschillende mogelijkheden om een titel te verkrijgen voor wat in de mediation is overeengekomen. Bij een mediation verricht in het kader van een rechtbankverwijzing³ is het mogelijk om de vaststellingsovereenkomst als bijlage aan het proces-verbaal van comparitie van partijen te hechten. Hiervan krijgt men dan een grosse, die eventueel ten uitvoer kan worden gelegd. Een andere mogelijkheid is om de vaststellingsovereenkomst bij de notaris in een akte te laten vastleggen.

CONCLUSIE

Nu mediation een vaste vorm zal krijgen in ons rechtsbestel zullen advocaten steeds vaker geconfronteerd worden met mediation. Om hun cliënten goed te kunnen adviseren, dienen zij te weten wat mediation is en een adequate afweging te maken of de zaak van hun cliënt een goede kans heeft om in mediation te worden opgelost. Voorts dienen advocaten zich bewust te zijn van de (andere) rol die zij hebben als zij bij de mediation aanwezig zijn. ●

3 Bij sommige Rechtbanken wordt in een tussenvonnis waarbij een comparitie wordt bepaald een brochure over mediation bij het tussenvonnis gevoegd. De advocaten worden verzocht die informatie voor de zitting met hun cliënten te bespreken.

Mediation, advisering en het nieuwe civiele procesrecht

Richard Verkijk

onderzoeker, advocaat en mediator,
Universiteit Maastricht

Vanaf vandaag, 1 april, kan elke rechtbank zaken gaan doorverwijzen naar mediation. Daarom moeten civiele advocaten op de hoogte zijn van uitgangspunten en praktijk van mediation. Vandaar in dit stuk enkele veelgestelde vragen over mediation en rechtspraak, en vragen over de aansprakelijkheid van de advocaat die verkeerd adviseert.

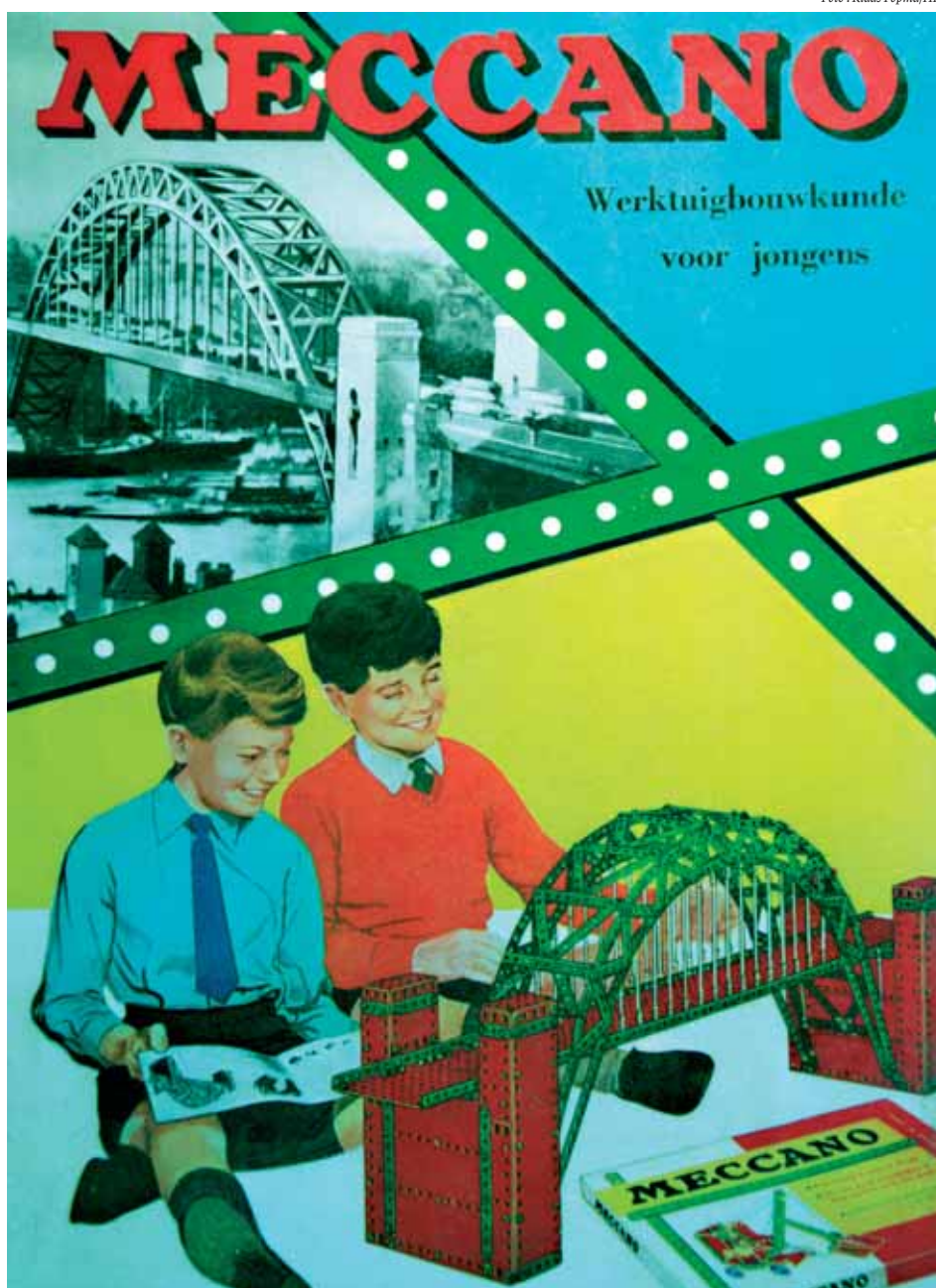
Advocaten en mediation, dat is niet *altijd* een goede combinatie. Advocaten staan hun cliënten niet makkelijk af aan een mediator en de aanwezigheid van advocaten bij mediations maakt de kans op succes niet groter. Zij zijn geneigd de juridische kanten van een zaak op te zoeken en dáár, in de juridische sfeer, oplossingen te vinden, door te procederen of te onderhandelen 'in the shadow of the law' (Mnookin). Denken in termen van rechten wordt daarentegen door mediators meestal niet hoog aangeslagen.

Vanaf 1 april aanstaande zetten alle rechtbanken een voorziening op om zaken te kunnen doorverwijzen naar een mediator. De rechtbanken zullen doorverwijzen naar gecertificeerde mediators, die bovendien nog aan een pakket aanvullende kwaliteitseisen moeten voldoen.¹ Minister Donner van Justitie denkt bovendien voor een periode van vijf jaar aan een vaste, niet al te hoge subsidie in de kosten van mediation. Het zou gaan om een bedrag van € 200.² Daarnaast komt er een aparte mediationtoevoeging op basis van de Wet op de rechtsbijstand. Daarin komt een aparte titel over mediation. In beginsel wordt de systematiek gevolgd van de Wrb, alleen wordt de eigen bijdrage gehalveerd.

Mag een advocaat gebruikmaken van de uit mediation verkregen vertrouwelijke informatie, gezien ook de nieuwe waarheidsplicht?

Na een mislukte mediation, als partijen toch gaan procederen, wordt art. 21 Rv bijzonder interessant. Art. 21 Rv gebiedt partijen om de feiten volledig en naar waarheid naar voren te brengen. Advocaten hadden al

Foto : Klaas Fopma/HFH

moeite met die bepaling, omdat die in sommige opzichten in strijd kan komen met hun geheimhoudingsplicht. Bij mediation wordt toepassing van deze bepaling nog interessanter. Art. 21 Rv zal vaak een dode letter blijven, omdat de achtergehouden informatie onbekend is bij de wederpartij. Dat verdient als die informatie dankzij een mislukte mediation wel bekend is geworden, maar dus vertrouwelijk moet worden behandeld. Wat als de wederpartij een suggestief beroep doet op art. 21 Rv, zonder zelf de vertrouwelijkheid te schenden?

In het verlengde van de informatieplicht ligt de bewijslevering. Het kan riskant zijn om de wederpartij als partij-getuige op te roepen. Dat risico wordt wat kleiner als de advocaat dankzij de mediation weet wat de wederpartij zou moeten zeggen, als hij de waarheid spreekt. Het is dan makkelijker om de juiste vragen te stellen om de informatie te produceren waar de advocaat al vertrouwelijk over beschikte.

Mag een advocaat nu gebruikmaken van de uit mediation verkregen informatie? In dit kort bestek kan ik de problemen slechts schetsen. De advocaat dient de dilemma's aan de cliënt uit te leggen en de cliënt te adviseren over diens grenzen aan aansprakelijkheid. Verder kan hier onderscheid worden gemaakt tussen enerzijds informatie die vertrouwelijk is op grond van de professionele geheimhoudingsplicht van de advocaat (of die van de andere advocaat) en anderzijds de vertrouwelijkheid die kan worden vastgelegd in de mediationovereenkomst. Zeker als de advocaat zelf ook bij aanvang van de mediation heeft toegezegd informatie vertrouwelijk te behandelen, kan worden aangenomen dat hij onrechtmatig handelt en eventueel wanprestatie pleegt als hij de verkregen informatie inzet om een tactische voorsprong te krijgen. Dit handelen zou bovendien tuchtrechtelijk verwijtbaar zijn. Het zal uiteraard niet een-

voudig zijn aan te tonen dat de advocaat handelt op basis van de vertrouwelijke informatie.

Als de advocaat in de mediationovereenkomst geen vertrouwelijkheid heeft toegezegd en bijvoorbeeld pas later bij de zaak is betrokken, staat het hem of haar eerder vrij de informatie te benutten waar de cliënt mee komt. De cliënt heeft immers een eigen beslissingsruimte, en de advocaat hoeft die verantwoordelijkheid niet over te nemen maar moet zijn eigen afwegingen maken. Hier bevindt zich onmiskenbaar een grensvlak tussen wat ethisch toelaatbaar is en wat niet, maar dat er een mediation is geweest, dwingt de advocaat er niet toe te procederen met één hand gebonden op de rug.

De advocaat die bij de mediation toezegde om informatie vertrouwelijk te behandelen, handelt onrechtmatig als hij die informatie later inzet voor een tactische voorsprong

Komt het recht op toegang tot de rechter (art. 6 EVRM) niet in gevaar als rechters naar mediation verwijzen?

Dat zal niet snel gebeuren.³ Er mogen drempels zijn op de weg naar de rechter, als die maar niet zo hoog zijn dat daarmee de toegang tot de rechter niet meer effectief is. Voorbeelden: griffierecht, verplichte procureursbijstand. Pas als er bijkomende omstandigheden zijn, zoals zeer hoge kosten voor

mediation, druk op een partij om in te stemmen met een overeenkomst die hij eigenlijk niet wil of als er veel tijdsverlies is, komt het recht op toegang tot de rechter in gevaar. In sommige omstandigheden zullen ook persoonlijke omstandigheden van een cliënt een rol spelen, bijvoorbeeld als een vrouw er echt niet tegenkan om met haar ex-man te worden geconfronteerd – of andersom.

Kan in geval van een mediationclausule in een arbeidsovereenkomst de werknemer worden verplicht mediation te proberen?

Dwingend recht kan vanzelfsprekend niet door mediationclausules opzij worden gezet. Verder is er in de jurisprudentie wel wat variatie te vinden.

Ondanks een mediationbeding is de werkgeefster ontvankelijk in haar verzoek nu art. 7:685 BW bepaalt dat ieder der partijen *te allen tijde* bevoegd is zich tot de kantonrechter te wenden met het verzoek de arbeidsovereenkomst te ontbinden (PRG 2003, 6008 Ktr. Almelo 14 november 2002 – curs. toegevoegd). Dus ook indien tussen partijen een mediationtraject is afgesproken. Deze Almelse motivering is niet steekhoudend: bij arbitrageclausules is een ontbindingsverzoek immers niet-ontvankelijk, ondanks de geciteerde letter van de wet.

Genuanceerder is Rechtbank Amsterdam 16 oktober 2002, NJ 2003, 87: de mediationclausule is niet op één lijn te stellen met een arbitraal beding en een overeenkomst tot bindend advies. Maar de rechtbank ontwaart wel een inspanningsverplichting om mediation te proberen. De rechtbank gaat niettemin in casu toch voorbij aan het mediationbeding, want de gedaagde beriep zich pas in de procedure op het mediationbeding, en bovendien is mediation een vrijwillig proces waaruit partijen zich dus altijd kunnen terugtrekken. Dit laatste lijkt vooral een pragmatische overweging.⁴

1 Zie *ADR Actueel* december 2004, NMI-berichten. Bij het lopende project Mediation naast rechtspraak werden NMI-registratie en ervaring als voldoende kwaliteitseisen beschouwd.

2 Zie de notitie *Mediation in het rechtsbestel* d.d. 19 april 2004, Tweede Kamer 2003-2004, 29 528, nr. 1; de Tweede Kamer is akkoord na het overleg met de

minister van Justitie, van 20 januari jl.

3 Zelfs als partijen verplicht worden een poging tot mediation te doen, betekent dat m.i. nog niet dat art. 6 EVRM wordt geschonden. Voor de opvatting van de Minister van Justitie, zie zijn antwoorden op Kamervragen over de notitie *Mediation en het rechtsbestel* (noot 2) d.d. 14 september jl.,

<http://www.rechtspraak.nl/NR/rdonlyres/96B385DD-7042-4D3E-967E-8A9EDC109F1B/0/notitiebijbriefkamermediationenhetrechtsbestel20040914.pdf> p. 3.

4 Vergelijkbaar oordeelt Rb. Haarlem, 2 juni 2002, gepubliceerd op www.rechtspraak.nl/LJN/AQ2615.

In een zaak met een *minitrial*-beding gaat de Rechtbank Arnhem er bijna klakkeloos van uit dat eiser niet-ontvankelijk is (geen arbeidszaak). Het gaat het hier ook om een niet-bindende vorm van ADR; misschien zou Rechtbank Arnhem ook een beroep op een mediationclausule honoreren (Rb. Arnhem 14 januari 2004, LJN AO3003).⁵

De omgekeerde situatie is ook interessant. Het wordt beloond als een werkgeefster aanbiedt mediation te proberen. De werkneemster, die ontbinding vraagt van de arbeidsovereenkomst, kan dit niet zomaar naast zich neerleggen (PRG 2000/5568 Ktr. Eindhoven 20 oktober 2000). De werkneemster krijgt tegengeworpen dat zij te weinig heeft gedaan om de arbeidsrelatie te verbeteren, zoals bijvoorbeeld ingaan op het voorstel van de werkgeefster om het geschil voor te leggen aan een mediator. Zij krijgt geen vergoeding.⁶

Hoe zit het met aansprakelijkheid voor advisering in dezen?

De advocaat adviseert in het kader van de overeenkomst van opdracht met de cliënt. Het enkele feit dat een advocaat verkeerd adviseert, schept nog geen civielrechtelijke aansprakelijkheid. Er is pas sprake van aansprakelijkheid op grond van verzuim – bij beroepsbeoefenaren een beroepsfout – als ‘een redelijk bekwaam en redelijk handelend vakgenoot in de gegeven omstandigheden het advies niet zou hebben gegeven’.⁷ Een bekwaam advocaat houdt onder meer de literatuur en jurisprudentie bij. Een advocaat kan tuchtrechtelijk worden veroordeeld zonder dat dit tot civielrechtelijke aansprakelijkheid leidt. Omdat echter civielrechtelijk de maatstaf van ‘een redelijk handelend vakge-

noot’ het criterium is, zal tuchtrechtelijk verwijtbaar handelen jegens de cliënt (zoals verkeerd adviseren) een factor zijn bij de bepaling van civielrechtelijke aansprakelijkheid.

Een advies is een beredeneerde aanbeveling om een bepaalde keuze te maken, tot handelen of nalaten.⁸ Hieronder valt mijns inziens ook dat de advocaat de cliënt de keuze laat. Bijvoorbeeld: ‘Er zijn verschillende mogelijkheden, namelijk ... *et cetera*. Daarvan zijn dit (...) de voor- en nadelen, en de kansen op succes. Nu bent u zodanig geïnformeerd dat u zelf kunt kiezen.’ Dat is niet anders omdat de advocaat *dominus litis* is en dus verantwoordelijkheid draagt voor het entameren van de volgende (processuele) actie. Dat de advocaat *dominus litis* is, bete-

Een ‘redelijk bekwaam advocaat’ die een procesadvies geeft, moet medegezien de aansprakelijkheid op de hoogte zijn van voordelen en nadelen van mediation

kent in dit verband alleen dat hij of zij niet verplicht is aanwijzingen van de cliënt op te volgen.⁹

Kortom, een redelijk bekwaam advocaat die een procesadvies geeft, moet op de hoogte zijn van voordelen en nadelen, kansen en risico’s van mediation. Zeker nu er bij elke

rechtbank een verwijspunt wordt ingericht, zullen advocaten regelmatig worden geconfronteerd met de keuze voor of tegen mediation.

Wat als de cliënt mediation gaat proberen en daardoor een vervaltermijn verstrijkt?

Een advocaat kan aansprakelijk zijn als door een mediationpoging een vervaltermijn verstrijkt, maar deze aansprakelijkheid kan worden voorkomen door de cliënt op het risico te wijzen en – zonodig zelfs zelfstandig – het nodige te doen om die nadelige consequenties te voorkomen. Het informeren van de cliënt moet in beginsel schriftelijk worden vastgelegd, gelet op de vaste rechtspraak daarover van het Hof van Discipline.

Is de (adviserende) taak afgesloten als de cliënt eenmaal tot mediation heeft besloten?

De advocaat dient mede te bewaken dat de afspraken over vertrouwelijkheid van de mediation duidelijk zijn. Gedurende het mediationtraject zal de advocaat de cliënt bovendien gevraagd en ongevraagd van juridisch advies moeten dienen. De aanwezigheid van de advocaat bij de mediation zelf wordt door de rechter beschouwd als een waarborg dat de cliënt geen onverstandige dingen doet.¹⁰

Ten slotte is het een belangrijke waarborg dat de advocaat een eventuele vaststellingsovereenkomst van tevoren toetst, en deze toetsing ook van tevoren bedingt. De advocaat kan bijvoorbeeld in de mediationovereenkomst de clausule laten opnemen dat er pas een bindende afspraak is als deze op papier staat én als de advocaat heeft bericht dat de cliënt zich eraan gebonden acht. ●

5 P. van Schelven, ‘Mediationregeling in IT-contract gepasseerd. De procesrechtelijke sanctie volgens de Rechtbank Arnhem’, *TMD* 2004, p. 40.

6 Net als de werkneemster in PRG 1998/5069 Ktr. 16 september 1998: ‘Zo vermag de kantonrechter niet in te zien waarom Van Santen niet, ook niet enige tijd na haar ziekmelding, is ingegaan op het voorstel van De Jong om de problemen in een mediationprocedure bespreekbaar te maken.’

7 Vgl. de noot van Vranken bij HR 28 juni 1991, NJ 1992, 420, (nalatig advocaat).

8 Ik volg hierin J.M. Barendrecht, ‘De schimmige status van het advies, Naar een privaatrechtelijke regeling van de verplichtingen van adviseurs’, *NJB* 1999, p. 1361, ondanks de kritiek van S.C.J.J. Kortmann, *Het professioneel juridisch advies*, Preadvies NJV, Kluwer, Deventer 2004.

9 Omdat de advocaat, als *dominus litis*, zelfstandig moet nagaan welke mogelijkheden de cliënt heeft, zou zelfs betoogd kunnen worden dat (mede ter voorkoming van aansprakelijkheid) de advocaat in bepaalde gevallen mediation ter sprake moet brengen.

10 Hof Amsterdam 18 december 2003, *NJF* 2004, 164: ‘Naar aangenomen mag worden, waren juist de advocaten van partijen aanwezig teneinde hun cliënten bij te staan, te voorzien van deskundig advies en te behoeden voor het nemen van onjuiste beslissingen.’

VAN Paul Sliepenbeek

Welke boeken lezen advocaten eigenlijk buiten de juridische literatuur, als ze dan nog lezen? Zien ze graag opera, bezoeken ze bioscopen, concerten, galleries? Gaan ze naar toneel? En wat betekent die cultuur voor hen en, misschien, voor hun werk? Paul Sliepenbeek (50, advocaat echtscheidingsrecht bij AKD Prinsen van Wijmen te Rotterdam; getrouwd, vier kinderen) is liefhebber van popmuziek en toert met een eigen disco.

Jan Pieter Nepveu
journalist

SYMPATHY FOR THE DEVIL

Tekst: Mick Jagger & Keith Richard

Please allow me to introduce myself
I'm a man of wealth and taste
I've been around for long, long years
stolen many a man's soul and faith

I was around when Jesus Christ
had His moment of doubt and pain
I made damn sure that Pilate
washed his hands and sealed his fate

I stuck around St. Petersburg
when I saw it was time for a change
I killed the Tzar and his ministers
Anastasia screamed in vain

I rode a tank
held a general's rank
When the blitzkrieg raged
and the bodies stank

Pleased to meet you
hope you guess my name
But what's puzzling you
is the nature of my game

‘Met mijn werk zit ik natuurlijk altijd te wroeten in het spanningsveld van relaties en sta dus wat meer open voor popmuziek’

“Op feesten en partijen draaien de jongelui met name muziek van de laatste jaren. Prima, maar ik heb vooral wat met muziek uit de jaren zestig, zeventig en tachtig en ik denk dat dat ook voor mijn genera-

tiegenoten geldt. Het zal ook wel te maken hebben met de leeftijd: de nostalgische gevoelens en gedachten nemen toe. Het is bijna ontroerend om naar muziek uit die tijd te luisteren. Bij wijze van spreken weet je nog waar en met wie je er op stond te dansen.

Een jaar of zes à zeven geleden heb ik een disco overgenomen: versterkers, forse luidsprekerboxen, mengpaneel, licht en cd-spekers. Ik had al een behoorlijke cd-verzameling, die ik heb vernieuwd en aangevuld. Met een paar honderd cd's bestrijk je al snel enkele decennia popmuziek. Ik draai daar waar ik het zelf leuk vind, op kantoor, de Rotterdamse balie, hockey- en golfclub, 25-jarige bruiloften en verjaardagen van vrienden et cetera. Geld vraag ik niet. Voor een mooie avond heb ik alleen een goede entourage en lekkere liedjes nodig.

Is er een borrel voor de hap, dan warm ik iedereen wat op met goed in het gehoor liggende nummers: *After midnight* van Erik Clapton, *Riders on the storm* van de Doors en zo. Wat later op de avond wordt het tempo opgevoerd, meestal te beginnen met disco van medio jaren zeventig, maar zeker ook een terugblik naar de jaren zestig. Een feest van herkenning, succes gegarandeerd! Onlangs op mijn vijftigste verjaardagsfeest heb ik, voor de band startte, mijn favoriete topvijftig gedraaid, samengesteld uit de Radio 2 top 2000. *Stairway to Heaven* van Led Zeppelin staat ook bij mij hoog, verder natuurlijk de “schuifelpaten” als *Nights in*

I watched with glee
while your kings and queens
fought for ten decades
for the gods they made
I shouted out,
“Who killed the kennedys?”
When after all
it was you and me

Let me please introduce myself
I'm a man of wealth and taste
And I laid traps for troubadours
who get killed before they reached Bombay

Just as every cop is a criminal
and all the sinners saints
As heads is tails
Just call me lucifer
'cause I'm in need of some restraint
So if you meet me
have some courtesy
have some sympathy, and some taste
Use all your well-learned politesse
or I'll lay your soul to waste,

Pleased to meet you
Hope you guess my name,
But what's puzzling you
Is the nature of my game.

'*Sympathy for the devil* heeft een raakvlak met het vak van advocaat: benader de dingen niet zwart-wit en kijk ook eens naar jezelf'

white satin van de Moody Blues, *A whiter shade of pale* van Procol Harum en niet te vergeten *Angie* van de Rolling Stones.

De basis voor de popmuziek, ook de huidige, is naar mijn gevoel gelegd in de jaren zestig. Naast de Beatles en de Rolling Stones komen dan vele en goede bands op. Er zijn prachtige dvd's uit die tijd. Aanvankelijk staan ze daar nog keurig statisch in dezelfde pakken te spelen, maar geleidelijk aan wordt het alternatiever: flowerpower, lange haren, peace en blote borsten. Kijk maar eens naar Kralingen en Woodstock.

Afgezien van de nostalgie ben ik de muziek mooier gaan vinden omdat ik de teksten nu begrijp en beter in me opneem. Zo kan ik me niet herinneren dat ik vroeger ooit hoorde, laat staan besepte, dat Janis Joplin zong: "Freedom is just another word for nothing left to lose." Prachtig. Zo heb ik tot voor kort nooit geweten dat de song *Shine on you, crazy diamond* van Pink Floyd sloeg op Syd Barret, één van de voormalige bandleden. Een geniale, maar daarnaast ook psychoti-

sche jongen, die vanwege zijn schizofrenie niet meer houdbaar was. Hij vertrok en de groep maakte die prachtige song die op hem sloeg. In *Aloha* las ik laatst dat hij enkele jaren geleden nog eens is gezien, slapend onder bruggen in Londen. Volledig de weg kwijt, niemand meer herkenkend. Wanneer je dat weet, dan ga je zo'n plaat toch anders beluisteren.

Omdat veel teksten appelleren aan mijn werk komen ze naar mijn gevoel extra hard bij me binnen. Ik zit natuurlijk altijd te wroeten in het spanningsveld van relaties en sta er dus wat meer voor open, denk ik. Familierechtadvocaten moeten gevoelsmensen zijn, anders zouden ze dat vak niet kunnen uitoefenen. Misschien dat ik me daarom dan ook zo kan verliezen in deze muziek.

Echt een fan ben ik van de Rolling Stones. Hun beste nummer vind ik nog steeds *Sympathy for the devil*. Een buurmeisje had eerder dan ik de elpee *Beggars banquet* en het was het intronummer op die plaat. Een leuke meid en een prachtige elpee, daar zal de vonk wel

door overgeslagen zijn. Het is een mystiek nummer en je merkt dat ook tijdens de Stones-concerten. Het wordt donker in het stadion. De begintonen worden ingezet en vanuit het midden van het veld danst Mick Jagger in de bundel van een spot, gehuld in een grote cape, in de richting van het grote podium, waarna het losbarst. Ik voel nu dat alleen de titel al een raakvlak heeft met het vak van advocaat. De tekst heeft iets relativerends en confronterends tegelijk: benader het niet zwart-wit en kijk ook eens naar jezelf.

In de heftige scheidingspraktijk bezorgt muziek mij ontspanning. Het is uitdagend en creatief werk maar ook beladen en energievretend. Ik vind het heerlijk om zo nu en dan uit mijn dak te gaan. De popmuziek is een uitlaatklep in de hectiek van de praktijk. Mijn vrouw en kinderen? Zij vinden het prima en denken: laat hem maar lekker. Waarschijnlijk zien zij dat deze ontspanning voor mij belangrijk is. ”

Wie zorgt ervoor

dat ook

de kleine lettertjes

gelezen worden?

BANNING te 's-Hertogenbosch is met ruim 50 advocaten een van de grootste onafhankelijke advocatenkantoren van Zuid-Nederland. Om zich te versterken, is BANNING op zoek naar

advocaten commercieel vastgoed (m/v)

BANNING kijkt uit naar goede, enthousiaste advocaten met minimaal twee jaar ervaring, die de kans willen aangrijpen hun eigen zaken te behandelen in direct contact met cliënten. Bij BANNING kom je terecht in een relatief jong team en een informele bedrijfscultuur. Tevens krijg je bij BANNING de mogelijkheid te groeien, heb je 'state of the art' ondersteuning en word je goed begeleid door gespecialiseerde advocaten.

Ben jij die advocaat commercieel vastgoed en ben je geïnteresseerd in een nadere kennismaking? Bel of mail dan Eric Beele (tel. 073-692 77 21, e-mail e.beele@banning.nl) of surf naar www.banning.nl voor meer informatie over BANNING.

BANNING
ADVOCATEN

Men praat over u.

PRIORITEITENANALYSE

(zeer) ontevreden

VERBETEREN

- Ik word teruggebeld als dat is toegezegd.
- Ik ben geïnformeerd over de termijn van behandeling.
- Ik ben geïnformeerd over de bijkomende kosten (griffierecht, kantoorkosten, enz.)

LAGE PRIORITEIT

- Ik kan het kantoor altijd per fax bereiken

(zeer) tevreden

VASTHOUDEN

- Ik word geïnformeerd over de voortgang in mijn zaak.
- De omschrijving van de opdracht is expliciet in de opdrachtbevestiging vastgelegd.
- Ik word geïnformeerd over de voor- en nadelen van de te nemen stappen.

AFBOUWEN

-

(zeer) belangrijk

(zeer) onbelangrijk

Maar we

Het periodiek bevragen van uw cliënten geeft u goed inzicht in wat zij belangrijk vinden. Ook hier geldt immers: meten is weten! Want het is niet de afloop van een zaak die uiteindelijk bepaalt of een cliënt tevreden is! De cliënt baseert zijn oordeel op alle contacten die hij tijdens de behandeling van de zaak met de advocaat en het kantoor heeft gehad. Door middel van een cliëntenevaluatie wordt duidelijk welke contacten de cliënt als minder plezierig heeft ervaren. Daar liggen voor u verbetermogelijkheden. Het hiernaast genoemde pakket bevat een brochure met informatie over verschillende vormen van cliëntenevaluatie en de tot nu toe in de advocatuur opgedane ervaringen op dit gebied.

Wet u wat ze zeggen?

Mond-tot-mond reclame is een ijzersterk middel. Maar het kan ook tegen u werken. Een slechte ervaring komt immers ruim vier keer zo vaak ter sprake als een goede. Daarbij rept men veelal over de kwaliteit van uw dienstverlening.

Advocatenkantoren streven er dan ook voortdurend naar niet alleen vakinhoudelijk op niveau te presteren maar voor

hun cliënten tevens de kantoororganisatie op orde te hebben.

De Orde heeft als ondersteuning hierbij het pakket Relatiemanagement ontwikkeld, waarin u informatie vindt over het meten van de cliëntenwaardering voor uw kantoor, over de klachtenfunctionaris en de Geschillencommissie Advocatuur. IT-toepassingen zijn in de vorm van een cd-rom bijgevoegd.

Interesse? Vraag het pakket Relatiemanagement aan via helpdesk@advocatenorde.nl of (070) 335 35 71 / 335 35 86. U krijgt het dan kosteloos toegezonden.

Utrechtse advocaat-stagiaire drie dagen vast

Lydia W. Plantenga

advocaat-stagiaire te Breukelen-Utrecht

De Utrechtse advocaat-stagiaire Lydia Plantenga won bij OSR een lang weekendje penitentiaire inrichting.

17 FEBRUARI 2005, 10:30

Met natte haren van de verplichte douche liep ik de afdeling op. In de ene hand een doorzichtige vuilniszak met mijn spullen die de controle hadden doorstaan, een kleinere doorzichtige zak met 'welkomstpakket' en een zakje met de rode slippers die ik daarnet had gebruikt. *Eigendom P.I. Breda*. In de andere hand de doorzichtige zak met mijn kleding plus een bekertje voor urine ter controle op cannabisgebruik. Ik liep achter de penitentiaire inrichtingswerker (PIW) vier trappen op. Vele ogen waren op mij gericht, er kwam 'een nieuwe' op de afdeling. Een uur eerder was me gezegd: 'Je bent vanaf nu gedetineerd.'

Enkele uren eerder reed ik nog in volledige vrijheid met mijn koffer vanuit Utrecht richting Breda. Op weg naar de prijs die ik had gewonnen bij OSR: hoe zou je willen vieren dat je je VSO hebt afgerond? Het origineelste antwoord zou winnen. Mijn antwoord: een geheel verzorgd weekendje weg in een P.I. naar keuze.

Eenmaal gearriveerd bij de Bredase Penitentiaire Inrichting voor vrouwen stapte ik naar binnen en legde mijn advocatenpas en rijbewijs in het vakje onder het raam, zoals wanneer ik een cliënt bezoek. 'Ik wil hier graag een paar dagen verblijven.' 'Dan moet u met een panty over uw hoofd naar de overkant lopen en daar de bank beroven.' De vrouwelijke PIW'er wist echter wel waar het over ging en belde naar *de visitatie*: 'Die mevrouw is er'.

Nadat ik gefouilleerd was, werd ik in een minieme cel gezet, terwijl de PIW'ers mijn spullen doorzochten. Eeuwen zat ik in de steeds kleiner wordende cel – al zal het niet langer dan een halfuur hebben geduurd. Net voor de deur dicht ging vroeg ik: 'Ik neem aan dat ik al mijn spullen zondag terugzie?' 'Zoals een echte gedetineerde' aldus een PIW'er.

Ik werd uit de ophoudcel gehaald voor de

douche, die elke gedetineerde bij binnenkomst moet nemen. Controleurs stonden erbij. Haar wassen is verplicht, evenals het dragen van slippers van de inrichting. Eigen doucheslippers zijn niet toegestaan. 'Zijn ze gedesinfecteerd?' 'Weer een echte gedetineerdenvraag, je begint het te leren.'

Daarna het schoonmaken van de douche. 'Je mag de dweil even neerleggen, dan mag je even met de trekker en de dweil naar achteren lopen, anders krijgen we vieze voeten en dat is niet de bedoeling. Er komen nog meer klanten vandaag.' Daarna werd me duidelijk gemaakt welke spullen niet mee mochten, en waarom niet. Geen visitekaartjes, bijvoorbeeld, 'anders verdien jij eraan en wij niet, en dat is niet de bedoeling'.

Of ik wilde meewerken aan een 'inkomsten-uc-tje'. 'Een wat?' Een urinecontrole, om te controleren of ik de laatste drie maanden cannabis had gebruikt. En wilde ik een telefoonkaart (€ 5,00) kopen, en een televisie (€ 3,97 per week) huren? En wat ik wilde eten, rijst of aardappelen? 'Aardappelen zijn er in variaties, rijst is altijd rijst'... 'Dan eet je dus vier dagen rijst.'

Op naar de plaats van bestemming: cel 228 op de tweede etage van unit 2, kant A. De weg die ik zou leren kennen, was op dat moment een doolhof.

Toen het benauwende en surreële moment: de celdeur voor mijn neus. Het volgende moment stond ik binnen, om er voorlopig ook niet meer uit te komen. Mijn etage had het soberste regime van de unit. 'Aan jullie wordt eigenlijk geen aandacht besteed. Het wettelijke minimum dat krijg je wel, maar meer ook niet.'

Ik kon één 'inkomstentelefoontje' plegen, 'dat doen we ook niet altijd'. Ik belde mijn advocaat. Maar zoals het een echte strafrecht-

advocaat betaamt, was die niet op kantoor. Daarmee was mijn belbeurt over, pas twee dagen later mocht ik weer. Vrijdags is er geen recreatie-uurtje, dus kun je niet bellen en ook niet douchen. Maar omdat mijn advocaat had teruggebeld naar de inrichting, werd ik alsnog op een lijst geplaatst, zodat ik mijn advocaat de volgende dag mocht bellen. Gelukkig had ik geld bij me en kon ik de tv en de telefoonkaart betalen. Ook kon ik enkele bestellingen plaatsen op de boodschappenlijst. Zodoende beschikte ik over een schrijfblok en pen, fruit, kauwgom en drop. Zonder geld daar zitten, en dat zitten er velen, maakt het nog vreselijker dan het al is.

Vanwege de tv met filmkanaal dacht ik: ik vermaak me wel. Maar dat werkte alleen in het begin, toen er nog dingen geregeld moesten worden. Uiteindelijk gaat de deur definitief dicht.

De cel vond ik behoorlijk vies. Ik maakte het bed op. De matras was een keihard plastic ding, met dito kussen. Een open vuilniszak naast het bed. Lakens en dekens met vlekken, gaten en bolletjes haar. De handdoeken, washanden, pyjama en badjas (ook verplicht met douchen) zagen er net zo uit.

Om 12:00 kwam het warm eten. Twee uur later mocht ik even naar de visitatie om de urine in te leveren. Prima uitje, want ik had het al gezien binnen die vier muren. Weer de trappen af, de deuren door. Medege-detineerden keken naar mij, en ik naar hen. De meeste vrouwen zitten in hun cel, maar er lopen er altijd wel een paar rond met karren wasgoed of om te bellen.

Op de visitatie werd een vrouw geboeid binnengebracht. Zij kwam terug van een abortuskliniek. Het bezoek bleek voor niets te zijn geweest, omdat de vrouw een nuchtere maag had moeten hebben, wat de betrokken personen kennelijk niet wisten. Ik hield het perso-

neel zo lang mogelijk aan de praat, want dat gaat van de celtijd af. Een PIW'er vertelde dat er vaak vrouwen vanuit de inrichting een abortus ondergaan. Op mijn afdeling zat een hoogzwangere vrouw. Het kind mag, eenmaal geboren, maximaal negen maanden bij de moeder blijven. Vanwege dit vooruitzicht kiezen vrouwen soms voor een abortus. Er zijn in de inrichting twee cellen voor vrouwen met baby.

Om 15.30 uur werd op de cel het avondeten en tevens ontbijt bezorgd: een halve zak brood. Het beleg bevond zich in de 'weekverstrekking' in het inkomstenpakket. Bij het verstrekken van het brood was er geen tijd voor praatjes. De deur ging dicht om pas de volgende middag weer open te gaan, iets wat ik toen nog niet beseftte. Dus eten, tv kijken, schrijven en eten.

De eerste nacht was de ergste, de meest onwerkelijke. Het was stil, terwijl er 's avonds en overdag continu geschreeuw te horen was. Toch werd ik diverse keren wakker, en dan zag ik waar ik was. 's Nachts zag het er nog grauwer uit dan overdag, luguber zelfs. 'Wat als er brand uitbreekt?'

18 FEBRUARI 2005

Op vrijdagochtend was ik al voor het wakken wakker en aangekleed. Op de gang werd constant met sleutels gerammeld. Ik wist niet wanneer er iemand plots mijn cel zou binnenkomen, dus wachtte ik met naar de wc gaan. Om 07.30 uur ging de deur open voor een *môgge* zonder gezicht, waarna de deur weer net zo hard dicht ging.

De lijst van mijn etage vermeldde als volgende activiteit eten, om 12.00 uur. Dat duurde dus nog even. Geen sprake van constant 'vermaak'. Even na 07.30 uur zet ik de televisie aan en kijk naar een film ('Catch me if you can'). Tegen 10.00 uur kwam er een man binnen die wat rondkeek. Ik vroeg of en wanneer ik naar de bibliotheek mocht, maar hij kwam alleen kijken 'of alles nog netjes was, of de mensen de cel niet afbreken'.

Tegen 11.00 uur mocht ik de cel uit om 'alle spullen die je niet meer nodig hebt naar de visitatie te brengen'. Dit in verband met mijn ontslag op zondag. Ik moest er sowieso heen om te tekenen, om zondag mijn spullen terug te krijgen. Ik vroeg weer naar de biblio-

VROUWEN IN DE GEVANGENIS

Op een gemiddelde dag zitten er circa 860 vrouwen in Nederlandse gevangenissen. Daarbij zijn niet de vrouwen meegerekend die illegaal in het land zijn en uitgezet moeten worden. Gedurende het hele jaar zijn er ongeveer 3000 vrouwen die korte of langere tijd in detentie verblijven. Inclusief de vrouwen die in vreemdelingenbewaring verblijven, zitten er jaarlijks rond de 4000 vrouwen vast.

De helft van de vrouwen komt in de gevangenis terecht wegens overtreding van de Opiumwet. Naast drugsmokkel zijn diefstal en vernieling de delicten waarvoor vrouwen veelal veroordeeld worden. Een klein aantal vrouwen wordt gedetineerd voor geweldsdelicten, vaak in de relationele sfeer. De meerderheid van de gedetineerde vrouwen valt in de leeftijdsgroep van 20 tot 30 jaar.

Meer dan de helft van de vrouwen in detentie is moeder. Deze moeders hebben zich net als alle gedetineerden te houden aan de bezoeksregels van de inrichting. Zij zien hun kinderen alleen tijdens het wekelijkse bezoekuur. Enkele vrouweninrichtingen hebben een apart logeershuis waar kinderen die hun gedetineerde moeder bezoeken, samen met hun moeder onder begeleiding kunnen logeren.

Kinderen van gedetineerde vrouwen verblijven zoveel mogelijk bij hun vader of bij familieleden. Kinderen voor wie geen opvang beschikbaar is, komen onder de hoede van de Raad voor de Kinderbescherming te staan. De Raad zorgt voor een pleeggezin of voor plaatsing in een tehuis. Alleen in uitzonderlijke gevallen kunnen heel jonge kinderen (tot maximaal zes of negen maanden) bij hun gedetineerde moeder verblijven.

Het is mogelijk dat een vrouw zwanger is als zij komt vast te zitten. In dat geval wordt de gedetineerde vrouw voor de uitgerekende bevallingsdatum opgenomen in het Penitentiaire Ziekenhuis in Den Haag. Soms is dit niet mogelijk en vindt de bevalling plaats in een naburig ziekenhuis. Na de bevalling worden moeder en kind teruggebracht naar de inrichting van herkomst, tenzij het kind door iemand anders kan worden verzorgd.

Vrouwen verblijven in:

- PI Breda
- PI Zuid Oost, locatie Ter Peel
- PI Utrecht, locatie Nieuwersluis
- PI Overijssel, locatie Zwolle

theek, en of ik mijn advocaat mocht bellen. Je moet sowieso overal zelf om vragen, het 'team' (klein, door bezuinigingen) doet dat niet voor je. Mijn advocaat werd gebeld via een speciale telefoon (gratis voor mij), waarna ik tien minuten spreektijd had.

's Middags was het eindelijk biebtijd, dus ging ik op zoek naar boeken, kranten en tijdschriften die ik zelf niet mee mocht nemen. Dit was de eerste contactmogelijkheid met medege-detineerden. Terwijl ik wat las, volgde ik enkele verhalen van een paar vrouwen. Die verhalen duidden niet op een rooskleurig verleden. Eén van hen was mijn buurvrouw, die gek was op een bepaald liedje. Als dat werd uitgezonden ging haar tv zo hard aan dat ik bij mijn televisie het geluid rustig kon uitzetten.

Om 14.45 uur kwam de zak brood, oftewel het avondeten plus het ontbijt voor de volgende morgen. Ik had inmiddels een eigen koelkast gecreëerd, door alles wat koel moest blijven in de kleine raamopening te plaatsen. En koel was het, het begon te sneeuwen. De raampjes waren van matglas, en konden maar een heel klein stukje open. Er was nauwelijks ventilatie.

Aan het eind van de middag was het tijd om te luchten, de enige activiteit van deze dag. Ik observeerde wat en bleef maar een 'halve lucht' – na een halfuur naar binnen – want het was erg koud. Bovendien is het opeens toch

niet zo leuk om buiten te zijn als je eerst in een lange rij wordt uitgelaten ('lekker even buitenspelen') en dan in een kooi rondjes loopt met hoge muren en prikkeldraad eromheen. Een paar toezichthouders erbij. Een mijns inziens vernederende toestand.

19 FEBRUARI 2005

Afgezien van het 'morguh' zonder gezicht om 07.30 uur, ging de celdeur pas echt open voor het middagmaal van 12.00 uur. Vanaf 07.00 uur vermaakte ik me met tv kijken en schrijven. Na het eten was het tijd voor recreatie in de 'huiskamer' van de afdeling. Dat kleine kamertje mocht je alleen verlaten om te bellen, volgens het vaste belschema dat er hing. Elk celnummer heeft tien minuten beltijd. Ik gaf mijn weekverstreking aan mijn medege-detineerden. Gelijk een goede ijsbreker, ik bleef praten met een aantal vrouwen.

Sommigen moesten tot mei of juni in dit regime voor 'kortgestraften' blijven. Ze verbaasden zich erover dat ik op zondag al naar huis mocht. En dat de regering niet goed nadacht, dat het voor de staat toch erg duur was om mij vier dagen in een cel à € 250 per dag te laten zitten omdat ik mijn verkeersboete niet betaalde (ik had daarover niets gezegd). Ook verbazing over het feit dat ik rechtstreeks hierheen was gebracht en niet op een politiebureau had hoeven zitten. Dat was pas erg, daar was dit nog niks bij.

Na weer een tijd op de cel en de zak brood, was het tijd om te luchten. Een 'hele lucht' deze keer. 'Nee, de tweede helft alleen kan niet. Het is of gaan of niet. Keuzes maken meid.' Een uur lang liep ik rondjes, pratend met een vrouw. Mijn laatste contact met de medege-detineerden, want de volgende dag zou ik om 09.00 uur worden ontslagen.

'Ja, het was eerst 17.00 uur, maar de cel is weer nodig.' Het uitje kerkdienst op zondag maakte ik niet mee. De rest van de middag en avond weer tv gekeken en geschreven, zoals elke dag.

HOTEL PRISON

Gevangenis in Nederland zijn geen hotels. Een gevangenisstraf is een straf, ook mét geld, televisie en bibliotheek. Het absoluut niet zelf kunnen en mogen bepalen wat je doet, het voortdurend opgesloten zitten, het totaal afhankelijk zijn, de manier waarop er tegen je wordt gepraat en het groot gebrek aan privacy, maken detentie tot een echte straf. Daar komt nog eens bij dat mijn ervaring onvergelijkbaar is met de situatie die een 'echte' gedetineerde ondergaat.

Het voelen van wat detentie is, is een ervaring die ik niet had willen missen, maar evenmin nogmaals wil meemaken. Het is een unieke ervaring die ik iedere strafrechtadvocaat, maar vooral ook rechters en officieren van justitie, kan aanraden. ●

Voorgezette Stagiaire Opleiding en Permanente Opleiding

In deze rubriek het cursusaanbod in het kader van de Permanente Opleiding (PO). Nieuw is het cursusaanbod voor de Voortgezette Stagiaire Opleiding (VSO). Per 1 januari 2005 kunnen de door de Orde erkende opleidingsinstellingen naast PO-cursussen tevens VSO-cursussen voor advocaat-stagiaires organiseren. (Zie hierover eveneens *advocatenblad 5004-6*, p. 263, *2004-11*, p. 554 en *2004-17*, p. 783.)

VOORTGEZETTE STAGIAIRE OPLEIDING

RUIMTELIJKE- ORDENINGSRECHT EN MILIEURECHT

Basiscursus Ruimtelijke Ordening

24-05-2005 09:45 - 16:30

25-05-2005 09:45 - 16:30

Plaats Eindhoven

Niveau *

Instelling Studiecencentrum voor Bedrijf & Overheid,

tel. 040-2974888
Docent(en) mr. C.W.M. van Alphen, mr. A.W. Klaassen
Kosten € 1.599 exclusief BTW
Opleidingspunten
10 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
10 Totaal

PERMANENTE OPLEIDING

AANSPRAKELIJKHEIDRECHT

Wrongful Life

22-04-2005 09:30 - 13:00

Plaats Utrecht

Niveau *** Actualiteiten

Instelling Vermande Studiedagen,

tel. 070-3789896

Docent(en) mr. F.B. Kloppenburg, mr.

R.J.P. Kottenhagen, dr. J.M. Piret

Kosten € 450 exclusief BTW

Opleidingspunten

03 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

03 Totaal

Verkeersongevallen en ongevalreconstructies

28-04-2005 10:00 - 16:30

Plaats Alphen a/d Rijn

Niveau **

Instelling Studiecencentrum Kerckebosch,

tel. 030-6984222

Docent(en) mr. R. Blekxtoon, mr. A.A. van

Dijk, mr. W.A. Luiten, ing. W. Makkinga, J.

Quint, mr. M.L.M. Renckens, dr. M.

Sjerps, J. Smits, dr. L.P. de Waal, mr. J.W.

Westenberg

Kosten € 365 exclusief BTW

Opleidingspunten

04 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

04 Totaal

Actualiteiten letselschaderecht

31-05-2005 09:45 - 16:30

Plaats Utrecht

Niveau ** Actualiteiten

Instelling OSR Juridische Opleidingen,

tel. 030-2315314

Docent(en) mr. R.J.P. Kottenhagen, mr.

R.H.J. Wildenburg
Kosten € 420 geen BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Wrongful Life

31-05-2005 13:00 - 17:00

Plaats Leiden

Niveau *** Actualiteiten

Instelling Vermande Studiedagen,

tel. 070-3789896

Docent(en) mr. F.B. Kloppenburg, mr.

R.J.P. Kottenhagen, dr. J.M. Piret

Kosten € 450 exclusief BTW

Opleidingspunten

03 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

03 Totaal

AGRARISCH RECHT

Nieuw Mestbeleid

13-04-2005 09:30 - 16:30

Plaats Wageningen

Niveau *

Instelling Wageningen Business School,

cluster PHLO,

tel. 0317-484970

Docent(en) prof. mr. D.W. Bruil, ir. D.W.

Hoop, dr. ir. M.P.W. Sonneveld, dr. ir. J.J.

Stoorvogel

Kosten € 395 inclusief BTW

Opleidingspunten

05 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

05 Totaal

ARBEIDRECHT

Het concurrentiebeding in de arbeidsovereenkomst

28-04-2005 16:00 - 21:00

Plaats Bilthoven

Niveau **

Instelling Vermande Studiedagen,

tel. 070-3789896

Docent(en) mr. A. Gremmen, prof. mr.

W.A. Zondag

Kosten € 695 exclusief BTW

Opleidingspunten

04 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

04 Totaal

Regionale praktijkmiddag

'Nieuwe Wet Medezeggenschap Werknemers'

11-05-2005 13:30 - 17:00

Plaats Zwolle

Niveau ** Actualiteiten

Instelling Instituut voor Arbeidsrecht,

tel. 0182-358252

Docent(en) mr. dr. S.F.H. Jellinghaus, mr.

F.W.H. Vink

Kosten € 325 exclusief BTW

Opleidingspunten

03 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

03 Totaal

Regionaal Congres Ontslagrecht

'Disfunctioneren- wangedrag & arbeidsconflicten'

12-05-2005 09:45 - 17:00

Plaats Groningen

Niveau **

Instelling Instituut voor Arbeidsrecht,

tel. 0182-358252

Docent(en) mr. D.J. Buijs, mr. J. Meijer, mr.

S.F. Sagel, prof. mr. W.A. Zondag

Kosten € 395 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Regionale praktijkmiddag 'Nieuwe Wet Medezeggenschap Werknemers'

12-05-2005 13:30 - 17:00

Plaats 's-Hertogenbosch

Niveau ** Actualiteiten

Instelling Instituut voor Arbeidsrecht,

tel. 0182-358252

Docent(en) mr. dr. S.F.H. Jellinghaus, mr.

F.W.H. Vink

Kosten € 325 exclusief BTW

Opleidingspunten

03 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

03 Totaal

Regionale continu-cursus 'Actualiteiten arbeidsrecht'

18-05-2005 15:30 - 21:00

Plaats Leeuwarden

Niveau ** Actualiteiten

Instelling Instituut voor Arbeidsrecht,

tel. 0182-358252

Docent(en) mr. D.J. Buijs, prof. mr. W.A.

Zondag

Kosten € 295 exclusief BTW

Opleidingspunten

04 Juridisch

– Beroepsvaardigheden

– Management/Organisatie

04 Totaal

Het niveau van de opleidingen is als volgt weergegeven:

* Basisniveau (doorgaans minder dan 1 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; weinig tot geen voorkennis aanwezig).

** Verdiepingsniveau (doorgaans meer dan 1 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; basiskennis aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist).

*** Specialisatieniveau (doorgaans meer dan 3 jaar ervaring in het betreffende vakgebied; hoog kennisniveau aanwezig en gerichte praktijkervaring vereist).

Wijziging van de arbeidsovereenkomst

19-05-2005 09:00 - 16:00
Plaats Utrecht
Niveau **
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. dr. S.F.H. Jellinghaus, mr. P.G. Vestering, prof. dr. T. Wilthagen, prof. mr. W.A. Zondag
Kosten € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Statutair directeur

25-05-2005 16:00 - 21:00
Plaats Oud-Zuilen
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) prof. mr. J.B. Huizink, mr. L.G. Verburg
Kosten € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

BESTUURS (PROCES) RECHT

Training Optreden ter zitting in bestuurszaken

10-05-2005 09:45 - 16:30
10-05-2005 09:45 - 16:30
Plaats Utrecht
Niveau *
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. C. de Jong, mr. R.C. Stam
Kosten € 440 geen BTW
Opleidingspunten
– Juridisch
05 Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Europees recht voor de Nederlandse bestuursrechtpraktijk

26-05-2005 09:45 - 16:30
31-05-2005 09:45 - 16:30
Plaats Utrecht
Niveau **
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) mr. A.P.W. Duijkersloot, prof. dr. R. Widdershoven
Kosten € 440 n.v.t. BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Openbaar bestuur en privaatrecht

31-05-2005 09:45 - 16:30
31-05-2005 09:45 - 16:30
Plaats Utrecht
Niveau **
Instelling OSR Juridische Opleidingen,
tel. 030-2315314
Docent(en) prof. mr. F.J. van Ommeren, mr. G.A. van der Veen
Kosten € 440 n.v.t. BTW
Opleidingspunten

05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

BURGERLIJK (PROCES) RECHT

Actualiteiten civiel recht

18-05-2005 13:30 - 18:00
Plaats Utrecht
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Studiecentrum Rechtspleging,
tel. 0575-595300
Docent(en) prof. mr. A.S. Hartkamp
Kosten € 160 inclusief BTW
Opleidingspunten
03 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
03 Totaal

FISCAAL RECHT

Besluit Financiële Dienstverlening

17-05-2005 09:00 - 17:00
Plaats Rotterdam
Niveau **
Instelling Euroforum,
tel. 040-2974974
Docent(en) drs. A.T. Dolders, drs. J. Janse, ir. T.H.F. Kockelkoren MBA, mr. S.Y.T.H. Meijer, drs. J.A. Pennink, W.A.P.M. Schelens
Kosten € 899 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

Onroerend goed in Spanje

18-05-2005 09:30 - 16:30
Plaats Bilthoven
Niveau *
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. E.A.A.M. Hendrickx, E.J. Richelle Angemeer, mr. M.H.J.M. Tomlow
Kosten € 645 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

HUURRECHT

Actualiteiten Huurrecht Woonruimte

12-05-2005 09:30 - 16:30
Plaats Leiden
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Vermande Studiedagen,
tel. 070-3789896
Docent(en) mr. T.A. Nieuwenhuijsen, mr. C.E. Schouten
Kosten € 695 exclusief BTW
Opleidingspunten
05 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
05 Totaal

VSO-cursus Huurrecht

20-05-2005 09:30 - 17:00
27-05-2005 09:30 - 17:00
Plaats Bilthoven
Niveau **
Instelling CPO Radboud Universiteit Nijmegen,
tel. 024-3612256
Docent(en) mr. O.A.H. van Dalsum, mr. J.J. Dammingh, mr. jhr. J.L.R.A. Huydecoper, mr. H.M. Kruijsen
Kosten € 495 geen BTW
Opleidingspunten
11 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
11 Totaal

LETSELSCHADE

Praktijkmiddag Sociale Voorzieningen voor de Persoonenschadepraktijk

31-05-2005 13:30 - 18:00
Plaats Amsterdam
Niveau **
Instelling KSU Studie,
tel. 020-4496420
Docent(en) mr. M.F. Vermaat, mr. A.M. Vogelzang
Kosten € 295 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

ONDERNEMINGSRECHT

Doorbraak van aansprakelijkheid

14-04-2005 16:00 - 21:00
Plaats Driebergen-Rijsenburg
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. M.J. Jitta, prof. mr. J.B. Wezeman
Kosten € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Bijzondere vormen van aandelen

21-04-2005 16:00 - 21:00
Plaats Driebergen-Rijsenburg
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. W. Bon, mr. H.J. Portengen
Kosten € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Due diligence bij bedrijfsovername

28-04-2005 16:00 - 21:00
Plaats Driebergen-Rijsenburg
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) drs. E. Ingwersen, mr. W.W. de Nijs Bik
Kosten € 595 exclusief BTW

Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Actualiteiten Ondernemingsrecht

26-05-2005 15:00 - 20:30
Plaats Tilburg
Niveau ** Actualiteiten
Instelling Juridisch PAO- en Congresbureau UVT,
tel. 013-4662139
Docent(en) prof. mr. M.J.G.C. Raaijmakers, mr. G.J.H. van der Sangen
Kosten € 400 geen BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Letters of intent en aansprakelijkheid voor het afbreken van onderhandelingen

26-05-2005 16:00 - 21:00
Plaats Oud-Zuilen nabij Utrecht
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. M. van Hooijdonk, prof. mr. R.P.J.L. Tjittes
Kosten € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Het advies- en beroepsrecht in de WOR

30-05-2005 16:00 - 21:00
Plaats Zeist
Niveau **
Instelling NIK Juridische Opleidingen,
tel. 030-6977889
Docent(en) mr. R.A.A. Duk, mr. J.H.M. Willems
Kosten € 595 exclusief BTW
Opleidingspunten
04 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
04 Totaal

Fusies en overnames in de dagelijkse praktijk

31-05-2005 09:30 - 17:00
14-06-2005 09:00 - 17:00
Plaats Bilthoven
Niveau ** Actualiteiten
Instelling CPO Radboud Universiteit Nijmegen,
tel. 024-3612256
Docent(en) mr. E.W. Luttkhuis, mr. P.T.H. Mantel, mr. drs. G.M. Menon, mr. I.C. Reuder, mr. E. Schols, prof. mr. W.J. Slagter
Kosten € 1.200 n.v.t. BTW
Opleidingspunten
12 Juridisch
– Beroepsvaardigheden
– Management/Organisatie
12 Totaal

OVERIGE RECHTSGBIEDEN

Kerk en recht

21-04-2005 15:30 - 17:15
 28-04-2005 15:30 - 17:15
 12-05-2005 15:30 - 17:15
 13-05-2005 15:30 - 17:15
 19-05-2005 15:30 - 17:15
 26-05-2005 15:30 - 17:15
 02-06-2005 15:30 - 17:15
 09-06-2005 15:30 - 17:15
 16-06-2005 15:30 - 17:15
 23-06-2005 15:30 - 17:15
 Plaats Amsterdam
 Niveau **
 Instelling VU Law Academy,
 tel. 020-5986255
 Docent(en) drs. L.C. van Drimmelen, prof.
 mr. J.J. Hallebeek, drs. A.J.M. van der
 Helm, mr. drs. T. van Kooten, mr. dr. A.P.H.
 Meijers, mr. F.T. Oldenhuis, prof. mr. T.J.
 van der Ploeg, prof. mr. B.P. Vermeulen
 Kosten € 300 geen BTW
 Opleidingspunten
 15 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 15 Totaal

PERSONEN- EN FAMILIERECHT

De Pensioenproblematiek van de DGA in echtscheiding

26-05-2005 15:00 - 21:30
 Plaats Amsterdam
 Niveau **
 Instelling KSU Studie,
 tel. 020-4496420
 Docent(en) T.C.E. Boringa RA, E. de
 Bruijn, E.R. Lankester RA
 Kosten € 395 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

Praktijkmiddag Omgangsrecht

31-05-2005 13:00 - 18:00
 Plaats Amsterdam
 Niveau **
 Instelling KSU Studie,
 tel. 020-4496420
 Docent(en) mr. S. van Gestel
 Kosten € 320 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 04 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 04 Totaal

RUIMTELIJKEORDENINGSRECHT EN MILIEURECHT

Planschade en nadeelcompensatie

30-05-2005 10:00 - 16:45
 Plaats Leiden
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling Vermande Studiedagen,
 tel. 070-3789896
 Docent(en) mr. M. van den Broek, mr. J.F.
 de Groot, mr. E. van der Schans, prof. mr.
 B.J. Schueler
 Kosten € 695 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 05 Juridisch

– Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

SOCIAAL ZEKERHEIDSRECHT

Actualiteiten Wet werk en bijstand
 19-05-2005 09:45 - 17:15
 Plaats Utrecht
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling OSR Juridische Opleidingen,
 tel. 030-2315314
 Docent(en) R.V. Geerling, mr. E. Klein
 Egelink
 Kosten € 440 geen BTW
 Opleidingspunten
 06 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 06 Totaal

STRAF(PROCES)RECHT

Jeugdstraf(proces)recht
 31-05-2005 09:45 - 17:15
 Plaats Utrecht
 Niveau *
 Instelling OSR Juridische Opleidingen,
 tel. 030-2315314
 Docent(en) mr. G. de Jonge, mr. A.P. van
 der Linden, mr. S. Harchaoui
 Kosten € 440 geen BTW
 Opleidingspunten
 06 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 06 Totaal

VERBINTENISSEN- EN CONTRACTENRECHT

Jaarvergadering Vereniging voor Burgerlijk Recht 2005

26-04-2005 14:00 - 17:00
 Plaats Den Haag
 Niveau **
 Instelling Vereniging voor Burgerlijk
 Recht,
 tel. 020-5785755
 Docent(en) mr. T. Barkhuysen, mr. M.L.
 van Emmerik, mr. H.D. Ploeger
 Kosten n.n.b.
 Opleidingspunten
 02 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 02 Totaal

Nakomen - niet nakomen

19-05-2005 10:00 - 17:00
 06-06-2005 09:30 - 17:15
 Plaats Utrecht
 Niveau **
 Instelling Studiecentrum Rechtspleging,
 tel. 0575-595300
 Docent(en) mr. H.B. Krans, mr. W.L. Valk
 Kosten € 490 inclusief BTW
 Opleidingspunten
 10 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 10 Totaal

VREEMDELINGENRECHT

De stand van het Nederlandse vluchtelingenrecht

17-05-2005 09:30 - 17:00
 Plaats Amsterdam
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling VU Law Academy,
 tel. 020-5986255
 Docent(en) mr. drs. H. Battjes, prof. mr.
 T.P. Spijkerboer, prof. mr. B.P. Vermeulen
 Kosten € 340 geen BTW
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

De nieuwe EG-migratierichtlijnen in de rechtspraktijk

20-05-2005 10:00 - 17:30
 Plaats Utrecht
 Niveau ***
 Instelling OSR Juridische Opleidingen,
 tel. 030-2315314
 Docent(en) mr. M. Verheij,
 mr. A.J.T. Woltjer
 Kosten € 540 geen BTW
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

Het verblijf van de jeugdige vreemdeling in Nederland

26-05-2005 10:00 - 16:30
 Plaats Rotterdam
 Niveau ** Actualiteiten
 Instelling Vermande Studiedagen,
 tel. 070-3789896
 Docent(en) drs. M. Berk, mr. G. Cardol,
 mr. E. Faber, prof. dr. A.M. Kalmthout, mr.
 W.T.J. Lozowski, mr. S. Meuwese, dr. M.
 Smit, mr. V.M. Smits, drs. E. van Thijn, mr.
 dr. S.K. van Walsum
 Kosten € 350 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 04 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 04 Totaal

Kinderrechten binnen het vreemdelingenrecht

02-06-2005 10:00 - 16:30
 Plaats Utrecht
 Niveau *
 Instelling OSR Juridische Opleidingen,
 tel. 030-2315314
 Docent(en) mr. S. Bommeljé, mr. M.A.
 Collet, mr. H. Gorter, mr. S. Meuwese
 Kosten € 540 geen BTW
 Opleidingspunten
 05 Juridisch
 – Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

ADR / MEDIATION

Allround Mediation Opleiding
 05-04-2005 10:00 - 20:00
 06-04-2005 09:00 - 17:00
 19-04-2005 10:00 - 20:00
 20-04-2005 09:00 - 17:00

03-05-2005 10:00 - 20:00
 04-05-2005 09:00 - 17:00
 31-05-2005 10:00 - 20:00
 01-06-2005 09:00 - 17:00
 28-06-2005 10:00 - 20:00
 29-06-2005 09:00 - 17:00
 06-09-2005 10:00 - 20:00
 07-09-2005 09:00 - 17:00
 Plaats Hulshorst
 Niveau *
 Instelling Mediation & Training Network
 The Lime Tree,
 tel. 030-2255910
 Docent(en) mr. F. van der Brug, J.R. van
 der Poel, S. Whittaker M.Sc.
 Kosten € 4.500 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 – Juridisch
 80 Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 80 Totaal

Mediation-een kwestie van vragen (1)

12-04-2005 10:00 - 17:00
 Plaats Maartensdijk
 Niveau **
 Instelling Mediation & Training Network
 The Lime Tree,
 tel. 030-2255910
 Docent(en) mr. K.C.N.M. Bakx, I. Siegel
 Kosten € 475 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 – Juridisch
 05 Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

6 Day Basic Course (NMI-registratie cursus)

21-04-2005 10:00 - 20:00
 22-04-2005 09:00 - 17:00
 12-05-2005 10:00 - 20:00
 13-05-2005 09:00 - 17:00
 26-05-2005 10:00 - 20:00
 27-05-2005 09:00 - 17:00
 Plaats Hulshorst
 Niveau *
 Instelling Mediation & Training Network
 The Lime Tree,
 tel. 030-2255910
 Docent(en) H.L.A. Drescher, drs. A.M. de
 Graaf, I. Siegel, H. Westeroen van Mete-
 ren
 Kosten € 2.850 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 – Juridisch
 44 Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 44 Totaal

Mediation-een kwestie van vragen (2)

26-04-2005 10:00 - 17:00
 Plaats Maartensdijk
 Niveau **
 Instelling Mediation & Training Network
 The Lime Tree,
 tel. 030-2255910
 Docent(en) mr. K.C.N.M. Bakx, I. Siegel
 Kosten € 475 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 – Juridisch
 05 Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

Mediation bij conflicten binnen groepen

17-05-2005 10:00 - 19:30
18-05-2005 09:00 - 17:00
 Plaats Hulshorst
 Niveau **
 Instelling Mediation & Training Network
 The Lime Tree,
 tel. 030-2255910
 Docent(en) mr. K.C.N.M. Bakx
 Kosten € 975 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 – Juridisch
 12 Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 12 Totaal

Persoonlijheidsproblematiek en Mediation

19-05-2005 09:30 - 17:15
 Plaats Utrecht
 Niveau **
 Instelling Vermande Studiedagen,
 tel. 070-3789896
 Docent(en) drs. S.E. Booij, mr. drs. R.H. Zuijderhoudt
 Kosten € 645 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 – Juridisch
 06 Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 06 Totaal

Ethiek in de mediation

23-05-2005 10:00 - 17:00
 Plaats Bilthoven
 Niveau **
 Instelling Mediation & Training Network
 The Lime Tree,
 tel. 030-2255910
 Docent(en) A. Couzijn, mr. R.M. van Rooij
 Kosten € 475 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 – Juridisch
 05 Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

Allround Mediation Opleiding

23-05-2005 10:00 - 20:00
24-05-2005 09:00 - 17:00
06-06-2005 10:00 - 20:00
07-06-2005 09:00 - 17:00
20-06-2005 10:00 - 20:00
21-06-2005 09:00 - 17:00
05-09-2005 10:00 - 20:00
06-09-2005 09:00 - 17:00
03-10-2005 10:00 - 20:00
04-10-2005 09:00 - 17:00
07-11-2005 10:00 - 20:00
08-11-2005 09:00 - 17:00
 Plaats Hulshorst
 Niveau *
 Instelling Mediation & Training Network
 The Lime Tree,
 tel. 030-2255910
 Docent(en) I. Siegel, H. Westeroen van Meteren
 Kosten € 4.950 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 – Juridisch
 80 Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 80 Totaal

6 Day Basic Course (NMI-registratie cursus)

24-05-2005 10:00 - 20:00
25-05-2005 09:00 - 17:00
07-06-2005 10:00 - 20:00
08-06-2005 09:00 - 17:00
21-06-2005 10:00 - 20:00
22-06-2005 09:00 - 17:00
 Plaats Hulshorst
 Niveau *
 Instelling Mediation & Training Network
 The Lime Tree,
 tel. 030-2255910
 Docent(en) M.C. van der Heijden, J. Holwarda, mr. F.W. Meijer
 Kosten € 2.850 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 – Juridisch
 44 Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 44 Totaal

6 Day Basic Course (NMI-registratie cursus)

01-06-2005 10:00 - 20:00
02-06-2005 09:00 - 17:00
15-06-2005 10:00 - 20:00
16-06-2005 09:00 - 17:00
29-06-2005 10:00 - 20:00
30-06-2005 09:00 - 17:00
 Plaats Hulshorst
 Niveau *
 Instelling Mediation & Training Network
 The Lime Tree,
 tel. 030-2255910
 Docent(en) M. van de Lugt, mr. F.W. Meijer, I. Siegel
 Kosten € 2.850 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 – Juridisch
 44 Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 44 Totaal

GESPREKSTECHNIEN

Positioneren - een kwestie van stijl

17-05-2005 09:45 - 17:15
16-06-2005 09:45 - 17:15
 Plaats Utrecht
 Niveau **
 Instelling OSR Juridische Opleidingen,
 tel. 030-2315314
 Docent(en) deskundige trainers
 Kosten € 1.130 geen BTW
 Opleidingspunten
 – Juridisch
 12 Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 12 Totaal

Getuigenverhoor na comparitie

20-05-2005 09:15 - 16:45
02-06-2005 09:15 - 16:45
 Plaats Amstelveen
 Niveau **
 Instelling Benniks Training & Coaching,
 tel. 072-5202762
 Docent(en) H.L. Benniks, mr. F. Khalil, J. Veldhuizen

Kosten € 1.050 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 02 Juridisch
 10 Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 12 Totaal

OVERIGE VAARDIGHEDEN

Aan de slag met internet (voor juristen)

21-04-2005 14:30 - 20:30
 Plaats Amsterdam
 Niveau *
 Instelling KSU Studie,
 tel. 020-4496420
 Docent(en) drs. M. Hertzberger, mr. J.G.L. van der Wees
 Kosten € 375 exclusief BTW
 Opleidingspunten
 – Juridisch
 05 Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 05 Totaal

TALEN

Mastertraining Legal English

23-05-2005 09:45 - 16:30
30-05-2005 09:45 - 16:30
 Plaats Utrecht
 Niveau **
 Instelling OSR Juridische Opleidingen,
 tel. 030-2315314
 Docent(en) S. Becker
 Kosten € 995 geen BTW
 Opleidingspunten
 – Juridisch
 10 Beroepsvaardigheden
 – Management/Organisatie
 10 Totaal

Personalia

BEËDIGD ALS ADVOCaat EN PROCUREUR

Aarts, mw. mr. M.Th.H.M.J.,
 Scherpenkampweg 61 a (6545 AL) Nijmegen,
 tel. 024-3240216, fax 024-3607273, e-mail
 vdw.advocaten@hetnet.nl

Barneveld-Peters, mw. mr. K. van,
 Burgemeester Van Roijensingel 2 (8011 CS)
 postbus 1036 (8001 BA) Zwolle, tel. 038-
 4280077, fax 038-4218573, e-mail
 info@benthem-gratama.nl

Bemmelen van Gent, mr. E.E. van, Laan van
 Zuid Hoorn 61 (2289 DC) Rijswijk postbus
 24048 (2490 AA) Den Haag, tel. 070-3196040,
 fax 070-3196041, e-mail
 e.vanbemmelen@valegis.com

Beun, mw. mr. N.C., Eibergseweg 1 (7141 CD)
 postbus 66 (7140 AB) Groenlo, tel. 0544-
 463000, fax 0544-464185, e-mail beun@jpr.nl

Bezmalinovic, mr. T., Conradstraat 38 (3013
 AP) postbus 29215 (3001 GE) Rotterdam, tel.
 010-2811811, fax 010-2133111, e-mail
 tonci.bezmalinovic@boonkvanleeuwen.com

Blackstone, mw. mr. M.L., Willemskade 25
 (8911 AX) Leeuwarden, tel. 058-2332454, fax
 058-2120412

Blom, mw. mr. E.J., Boompjes 40 (3011 XB)
 postbus 445 (3000 AK) Rotterdam, tel. 010-
 7104608, fax 010-7104666, e-mail
 julietta.blom@dla.com

Boekel, mr. J. van, Ringbaan West 306 c (5025
 VB) Tilburg, tel. 013-4687600, fax 013-
 4688305, e-mail joris@vanboekelnederlof.nl

Boersma, mr. H.H., Prinsengracht 659 hs
 (1016 HV) Amsterdam, tel. 020-6260033, fax
 020-4212134, e-mail info@kuijper-
 lonterman.nl

Böhmer, mr. O., Meent 94 (3011 JP) postbus
 21390 (3001 AJ) Rotterdam, tel. 010-4137000,
 fax 010-4145719, e-mail info@vantraa.nl

Meldingen voor deze rubriek kunnen worden doorgegeven aan: adres@advocatenorde.nl

Boots, mw. mr. M.J., Bisonspoor 1210 (3605
 KZ) postbus 1084 (3600 BB) Maarssen, tel.
 0346-569944, fax 0346-575260, e-mail
 m.boots@vangelder.nl

Bos, mr. H.J. van den, Strawinskyalaan 1999
 (1077 XV) postbus 7113 (1007 JC) Amsterdam,
 tel. 020-7171926, fax 020-7171334, e-mail
 hein.vandenbos@nautadutilh.com

Bosman, mw. mr. E.W.K., Angerloerdijk 27
 (7822 HK) Emmen, tel. 0591-670310, fax 0591-
 610314, e-mail info@advocats.nl

Bovens, mr. P.S.A., Johannes Vermeerstraat 34
 (1071 DS) Amsterdam, tel. 020-6719995, fax
 020-6716185, e-mail
 pbovens@weilersadvocaten.nl

Brand, mr. P.C., Dorpstraat 63 (6931 BD)
 Westervoort, tel. 026-3117003, fax 026-
 3117346

Brandt-Simons, mw. mr. C.W.N.C. van den,
 Julianalaan 1 (4819 AB) postbus 2090 (4800
 CB) Breda, tel. 076-5253553, fax 076-
 5148356, e-mail info@khsadvocaten.nl

Briggeman, mr. T.M., Veersteiger 2 (3311 AS)
 Dordrecht, tel. 078-6300358, fax 078-
 6300359

Brouwer, mw. mr. L., Parkstraat 31 (2514 JD)
 postbus 30311 (2500 GH) Den Haag, tel. 070-
 3538824, fax 070-3538882, e-mail
 linda.brouwer@twobirds.com

Burg, mw. mr. B.E.M., Kerkstraat 17-a (3262
 TG) postbus 1050 (3260 AB) Oud-Beijerland,
 tel. 0186-627006, fax 0186-624189

Burema, mr. J., Westeinde 58-d (2275 AG)
 Voorburg, tel. 070-3870008, fax 070-
 3874382, e-mail jburema@advoboho.nl

Burg, mr. N. van den, Ramstraat 31-33 (3581
 HD) postbus 13086 (3507 LB) Utrecht, tel.
 030-2122800, fax 030-2520244, e-mail
 n.vandenburg@kbs.netlaw.nl

Burhenne, mw. mr. A.J.D., Wilhelminasingel
 244 (6001 GV) postbus 126 (6000 AC) Weert,
 tel. 0495-532555, fax 0495-547321, e-mail
 vanbuurenmertens@home.nl

Castelijns, mr. M.W.G., Liesbosstraat 45 (4813 BC) postbus 2005 (4800 CA) Breda, tel. 076-5226470, fax 076-5226413, e-mail castelijns@koch-heuvel.nl

Cohen, mw. mr. M., Drift 1 (3512 BP) postbus 1597 (3500 BN) Utrecht, tel. 030-2333847, fax 030-2322207, e-mail mail@kjd.nl

Coskun, mr. B., Weena 750 (3014 DA) postbus 1110 (3000 BC) Rotterdam, tel. 010-2418900, fax 010-2418925, e-mail bilal.coskun@nautadutlih.com

Cras-Schoenmakers, mw. mr. A.J.G., Deken van Oppenbergsingel 13 (5911 AA) postbus 1215 (5900 BE) Venlo, tel. 077-3209191, fax 077-3518438, e-mail a.cras@zon.bureaurechtshulp.nl

Dreesmann, mr. S.T., Meent 94 (3011 JP) postbus 21390 (3001 AJ) Rotterdam, tel. 010-4137000, fax 010-4145719, e-mail info@vantraa.nl

Dijk, mr. W. van, Storkstraat 22 (3833 LB) postbus 315 (3830 AJ) Leusden, tel. 033-4321957, fax 033-4321956, e-mail info@assumdelft.nl

Ende, mr. J. van den, Goudsesingel 84 (3011 KD) Rotterdam, tel. 010-4111280, fax 010-4131737

Eijnden, mr. L.G.M. van den, Leeuwenbrug 8 (7411 TJ) postbus 233 (7400 AE) Deventer, tel. 0570-697373, fax 0570-697379, e-mail l.vdeijnden@witbo.nl

Fadili, mr. M. D.K.P.K. el, Groot Hertoginnelaan 205 (2517 ES) Den Haag, tel. 070-4272905, fax 070-4272906

Flikkenschild, mw. mr. N., Weena 614 (3012 CN) Rotterdam, tel. 010-2012939, fax 010-2012949, e-mail nathalie.flikkenschild@borsboomhamm.nl

Frons, mr. J.M., Hereweg 93 (9721 AA) postbus 1105 (9701 BC) Groningen, tel. 050-5997999, fax 050-5997977, e-mail j.frons@triplaw.nl

Glen-Boedhrum, mw. mr. N.J., Westersingel 104 (3015 LD) Rotterdam, tel. 010-4113076, fax 010-2709004, e-mail ngb@justionadvocaten.nl

Groot Koerkamp, mw. mr. M., Jansbuitensingel 30 (6811 AE) postbus 560 (6800 AN) Arnhem, tel. 026-3538211, fax 026-4430943, e-mail m.grootkoerkamp@cmsderks.nl

Haren, mr. R.M.P.V. van, Druivengaarde 5-7 (3992 KR) postbus 139 (3990 DC) Houten, tel. 030-6359035, fax 030-6359045, e-mail rmp.van.haren@driehoekadvocaten.nl

Hartman, mw. mr. H., St. Cornelisstraat 2 (6041 HN) postbus 366 (6040 AJ) Roermond, tel. 0475-316911, fax 0475-310520, e-mail h.hartman@zon.bureaurechtshulp.nl

Hendriksen, mr. S.V., Schiedamseweg 59 (3134 BB) Vlaardingen, tel. 010-4600033, fax 010-4600098

Heuvel, mw. mr. E.W. van den, Pythagoraslaan 2 (3584 BB) postbus 85250 (3508 AG) Utrecht, tel. 030-2121111, fax 030-2121333, e-mail general@cmsderks.nl

Hoekstra, mr. J.J., Bijster 1 (4817 HX) postbus 4714 (4803 ES) Breda, tel. 076-5256500, fax 076-5142575, e-mail jhoekstra@akd.nl

Hoff, mr. J.J. van 't, Gouwe 6-10 (2991 RJ) postbus 2021 (2990 DA) Barendrecht, tel. 0180-622370, fax 0180-612262, e-mail jvthoff@legal-point.nl

Hofstra, mw. mr. R.M., Bisonspoor 1210 (3605 KZ) postbus 1084 (3600 BB) Maarssen, tel. 0346-569944, fax 0346-575260, e-mail r.hofstra@vangelder.nl

Holsbeek, mw. mr. J.A., Vest 72 (3311 TX) postbus 1022 (3300 AA) Dordrecht, tel. 078-6148333, fax 078-6143718

Hoogewerf, mw. mr. L.C.A.C., Grote Oost 6 (1621 BW) postbus 2380 (1620 EJ) Hoorn, tel. 0229-287000, fax 0229-287050, e-mail hoorn@vandiepen.com

Hoppe, mr. F., Paardenmarkt 1 (1811 KH) postbus 172 (1800 AD) Alkmaar, tel. 072-5144666, fax 072-5144600, e-mail f.hoppe@schenkeveldloomans.nl

Huisman, mw. mr. E.J., Koningin Julianaplein 30 (2595 AA) postbus 11756 (2502 AT) Den Haag, tel. 070-5153953, fax 070-5153011, e-mail i.huisman@prdf.nl

Hulsegge, mw. mr. P., Piet Heinstraat 7 (7204 JN) postbus 210 (7200 AE) Zutphen, tel. 0575-583758, fax 0575-583737, e-mail p.hulsegge@nysingh.nl

Hulstein-den Hartog, mw. mr. M., Deventerstraat 184 (7321 CG) postbus 1180 (7301 BK) Apeldoorn, tel. 055-3687767, fax 055-3687766

Jansen, mr. A.G.J.J., St. Canisiusingel 19-f (6511 TE) postbus 1126 (6501 BC) Nijmegen, tel. 024-3810810, fax 024-3810820

Jansen, mr. J.M., Raadhuisstraat 1 (9321 BA) Peize, postbus 40 (9300 AA) Roden, tel. 050-5020361, fax 050-5013574, e-mail m.jansen@raethuysadvocaten.nl

Kaijen, mw. mr. A.C.G., Statenweg 200 (3033 JA) postbus 27561 (3003 MB) Rotterdam, tel. 010-4800863, fax 010-4668375, e-mail akaijen@rechtshulp rotterdam.nl

Keizer, mr. J.G., Spuistraat 104 a (1012 VA) postbus 10466 (1001 EL) Amsterdam, tel. 020-6222151, fax 020-6222626, e-mail info@houkes.nl

Kesteren, mw. mr. Th.P.H. van, Zeeweg 165 (2224 CE) postbus 284 (2220 AG) Katwijk, tel. 071-4012177, fax 071-4077233, e-mail vankesteren@hetkantoor katwijk.nl

Klaas, mr. J., Nieuwe Gracht 5-a (2011 NB) Haarlem, tel. 023-5426688, fax 023-5426690, e-mail fischer@balienet.nl

Kloth, mw. mr. V., Noorderpoort 2 (5916 PJ) postbus 496 (5900 AL) Venlo, tel. 077-3201920, fax 077-3513491, e-mail v.kloth@vlsa.nl

Koekkoek, mw. mr. A., Beilerstraat 41 (9401 PC) postbus 300 (9400 AH) Assen, tel. 0592-316855, fax 0592-317741, e-mail a.koekkoek@triplaw.nl

Koelemeijer, mw. mr. M., Weena 355 (3013 AL) postbus 1507 (3000 BM) Rotterdam, tel. 010-2172000, fax 010-2172700, e-mail m.koelemeijer@houthoff.com

Kortbeek, mw. mr. D., Stationsplein 6 (3901 ES) postbus 675 (3900 AR) Veenendaal, tel. 0318-522404, fax 0318-523474, e-mail dkortbeek@boersadvocaten.nl

Korte, mr. S. de, Dukatenburg 90/23 (3437 AE) postbus 7165 (3430 JD) Nieuwegein, tel. 030-6051550, fax 030-6051551, e-mail dekorte@ausmadejong.nl

Kostwinder, mr. P.A.Th., Burg. Gautiersingel 13-19 (7741 Ga) postbus 49 (7740 AA) Coevorden, tel. 0524-523333, fax 0524-523335

Krenning, mw. mr. A.L., Weena 690 (3012 CN) postbus 2888 (3000 CW) Rotterdam, tel. 010-2246450, fax 010-4125839, e-mail andrea.krenning@loyensloeff.com

Kronenburg, mr. E.A., Amaliastraat 9 (2514 JC) postbus 97726 (2509 GC) Den Haag, tel. 070-3241397, fax 070-5111777, e-mail brandt@brandtadvocaten.com

Laarse, mr. M. van der, Veerhaven 17 (3016 CJ) postbus 23509 (3001 KM) Rotterdam, tel. 010-2418900, fax 010-2418925, e-mail vanderlaarse@schipmer.nl

Lange, mw. mr. S. de, Bijster 1 (4817 HX) postbus 4714 (4803 ES) Breda, tel. 076-5256500, fax 076-5256545, e-mail sdelange@akd.nl

Lardinols, mr. P.M.G., Vlotstraat 2-4 (6417 CB) Heerlen, tel. 045-5600987, fax 045-5742029, e-mail info@hvsadvocaten.nl

Linsen, mw. mr. N.J., Parkstraat 31 (2514 JD) postbus 30311 (2500 GH) Den Haag, tel. 070-3538800, fax 070-3538892, e-mail natascha.linsen@twobirds.com

Littink, mw. mr. H.G.M., Herebinnensingel 2 (9711 GH) Groningen, tel. 050-3113246, fax 050-3115268, e-mail hesterlittink@hetnet.nl

Logten, mr. M.J.V. van, Jansbuitensingel 30 (6811 AE) postbus 560 (6800 AN) Arnhem, tel. 026-3538211, fax 026-4430943, e-mail arnhem.office@cmsderks.nl

Lunter, mw. mr. H.C., Torenlaan 14 (9401 HR) Assen, tel. 0592-301570, fax 0592-301580

Maat-Oldenhof, mw. mr. F.C.M., Pasteurlaan 1 (4624 XK) postbus 500 (4600 AM) Bergen op Zoom, tel. 0164-266600, fax 0164-266388, e-mail f.maat@vitak.nl

Mair, mw. mr. R.M. le, Orteliusslaan 1041 (3528 BE) postbus 3267 (3502 GG) Utrecht, tel. 030-2995555, fax 030-2995506, e-mail mrmair@akd.nl

Meesters, mw. mr. J.W.A., Euclideslaan 1 (3584 BL) postbus 3053 (3502 GB) Utrecht, tel. 030-2595249, fax 030-2595255, e-mail janet.meesters@hollandlaw.nl

Mewe-Boerwinkel, mw. mr. M.E., Middenweg 168 a (1782 BL) postbus 6005 (1780 KA) Den Helder, tel. 0223-620000, fax 0223-620101, e-mail info@prinsenkosteraadvocaten.nl

Murris, mr. M.E.G., Euclideslaan 51 (3584 BM) postbus 85005 (3508 AA) Utrecht, tel. 030-2595959, fax 030-2595500, e-mail mmurris@vbk.nl

Noija, mw. mr. A.F., Velperweg 1 (6824 BZ) postbus 3045 (6802 DA) Arnhem, tel. 026-3538300, fax 026-3510793, e-mail noija@dirkwager.nl

Os, mw. mr. S. van, Singel 243 (3311 KS) postbus 635 (3300 AP) Dordrecht, tel. 078-6393737, fax 078-6393739, e-mail samantha.van.os@borsboomhamm.nl

Oudenaarden, mr. B., Jansbuitensingel 30 (6811 AE) postbus 560 (6800 AN) Arnhem, tel. 026-3538211, fax 026-4430943, e-mail b.oudenaarden@cmsderks.nl

Penners, mr. M.M.J.P., Rijksweg Zuid 207 (6161 BM) Geleen, tel. 046-4753534, fax 046-4758446, e-mail m.penners@bronnebergadvocaten.nl

Pontier, mw. mr. S.E., Anna van Saksenlaan 30 (2593 HT) postbus 93455 (2509 AL) Den Haag, tel. 070-3746305, fax 070-3746333, e-mail pontier@ekelmansenmeijer.nl

Posthuma, mr. D.J., Velserbeek 1 (1981 LA) Velsen-Zuid postbus 397 (1970 AJ) IJmuiden, tel. 0255-547818, fax 0255-511933, e-mail d.j.posthuma@tanger.nl

Rompaey, mr. R.M. van, Sophiastraat 22-28 (4811 EM) postbus 3404 (4800 DK) Breda, tel. 076-5136136, fax 076-5222552, e-mail rompaey@rassers.nl

Royen, mw. mr. C.C. van, Weena 666 (3012 CN) postbus 190 (3000 AD) Rotterdam, tel. 010-4042111, fax 010-4042333, e-mail cathrien.vanroyen@simmons-simmons.com

Rutte, mr. C.R., Kennemerstraatweg 2 (1815 LA) postbus 1035 (1810 KA) Alkmaar, tel. 072-5121300, fax 072-5121133, e-mail c.rutte@vandiepen.com

Schimansky, mw. mr. A.U., Piet Heinstraat 7 (7204 JN) postbus 210 (7200 AE) Zutphen, tel. 0575-583758, fax 0575-583737, e-mail a.schimansky@nysingh.nl

Sellmeijer, mw. mr. C.M., Lucasbolwerk 6 (3512 EG) postbus 815 (3500 AV) Utrecht, tel. 030-2303010, fax 030-2303011, e-mail csellmeijer@degier-stam.nl

Sloun, mw. mr. F.M. van, Velperweg 1 (6824 BZ) postbus 3045 (6802 DA) Arnhem, tel. 026-3538373, fax 026-3538396, e-mail vansloun@dirkwager.nl

Het Bureau van de Orde

ONDERWERP	TELEFOONNUMMER	E-MAILADRES
Voor		
• N.a.w. gegevens advocatuur	070 - 335 35 29	adres@advocatenorde.nl
• Centrale Controle Verordeningen	070 - 335 35 26	ccv@advocatenorde.nl
• Landelijke financiële bijdrage	070 - 335 35 23	finorg@advocatenorde.nl
• Communicatie: Advocatenblad, Brochures, etc.	070 - 335 35 52	pr@advocatenorde.nl
• BalieNet certificaten	070 - 335 35 51	certificaat@advocatenorde.nl
Opleiding		
• Beroepsopleiding (BO) (09.00-12.00 uur) (vragen van stagiaires inzake BO)	070 - 335 35 55	opl@advocatenorde.nl
• Voortgezette Stagiaire Opleiding (VSO) (vragen van stagiaires inzake VSO en erkende opleidingsinstellingen)	070 - 335 35 58/78	vso-po@advocatenorde.nl
• Permanente Opleiding (PO) (vragen van erkende opleidingsinstellingen)	070 - 335 35 58/78	vso-po@advocatenorde.nl
• Permanente Opleiding (PO) (vragen van advocaten inzake PO-punten, inclusief ontheffing PO)	070-3353541/89	jz@advocatenorde.nl
• Vrijstellingen BO en VSO	070-3353541/89	jz@advocatenorde.nl
Alle overige vragen van advocaten	070 - 335 35 71/86	helpdesk@advocatenorde.nl

Swart, mw. mr. L.E., Brugstraat 75 (4701 LD) postbus 160 (4700 AD) Roosendaal, tel. 0165-551472, fax 0165-545340
Tauwenaar, mr. E.S., Reigersbos 100 (1107 ES) Amsterdam (Z-O)
Telderman, mr. M., Randstad 22-143 (1316 BW) postbus 6004 (1320 AA) Almere, tel. 036-5486110, fax 036-5305800, e-mail telderman@gcmadvocaten.nl
Terrahe, mr. R.M., Kerklaan 37 (7311 AC) postbus 10482 (7301 AL) Apeldoorn, tel. 055-5212491, fax 055-5214731, e-mail ruben@dusseldorpcns.nl
Tjong Kim Sang, mw. mr. R.M., Griffdijk-Zuid 133 (6663 BE) Lent, tel. 024-3605566, fax 024-3601499
Tsoutsanis, mr. M., Haagweg 5 (2311 AA) postbus 11231 (2301 EE) Leiden, tel. 071-5124445, fax 071-5123609, e-mail m.tsoutsanis@deruiterdewildt.nl
Tijhuis, mr. drs. A.J.G., Nieuwe Leliestraat 62-c (1015 SV) postbus 11184 (1001 GD) Amsterdam, tel. 020-4212145, fax 020-4217410, e-mail info@pontius.nl
Verbaas, mw. mr. T., Brigittestraat 24 (3512 KM) postbus 85074 (3508 AB) Utrecht, tel. 030-2400143, fax 030-2400678, e-mail verbaas@osinga-advocaten.nl
Verouden, mw. mr. M., Uitstraat 63 (3201 EN) postbus 482 (3200 AL) Spijkenisse, tel. 0181-611677, fax 0181-623226, e-mail mail@vangoglawyers.nl
Vinke, mw. mr. M.A., Van der Hooplaan 7 (1185 EV) postbus 9104 (1180 MC) Amstelveen, tel. 020-6434966, fax 020-6436548, e-mail vinke@lamersdegroot.nl
Vondenbusch, mw. mr. drs. S., Vendellaan 42 (3521 GH) Utrecht, tel. 030-2817061, fax 030-2817062, e-mail s.vondenbusch@vondenbusch.nl
Vrieliink, mw. mr. R., Kennemerstraatweg 25-27 (1814 GB) postbus 303 (1800 AH) Alkmaar, tel. 072-5118574, fax 072-5128051, e-mail r.vrieliink@leesbergadvocaten.nl
Wiggers, mw. mr. S.C.M., Weena 666 (3012 CN) postbus 190 (3000 AD) Rotterdam, tel. 010-4042111, fax 010-4042333, e-mail simone.wiggers@simmons-simmons.com
Wildschut, mr. E., Groenewoudsedijk 40 (3528 BK) postbus 64 (3500 AB) Utrecht, tel. 030-2522577, fax 030-2523943, e-mail info@bbsadvocaten.nl
Willenborg, mw. mr. M.C., Pythagoraslaan 2 (3584 BB) postbus 85250 (3508 AG) Utrecht, tel. 030-2121111, fax 030-2121333, e-mail general@cmsderks.nl
Winter, mr. V.A., Heimans Dullaertplein 3 (3024 CA) postbus 63047 (3002 JA) Rotterdam, fax 010-4769915, e-mail vwinter@ilse.nl
Wools, mr. K.W.A., Smidsstraat 6 (6662 DR) postbus 130 (6660 AC) Elst, tel. 0481-378227, fax 0481-378056, e-mail wools@vandijladvocaten.nl
Zantinge-van der Staak, mw. mr. B.K., Deventerstraat 184 (7321 CG) postbus 1180 (7301 BK) Apeldoorn, tel. 055-3687767, fax 055-3687766, e-mail barbara.zantinge@pellicaan.nl
Zijdeveld, mw. mr. S.S., Stadsring 147 (3817 BA) Amersfoort, tel. 033-4652800, fax 033-4652807, e-mail s.s.zijdeveld@damman-advocaten.nl

PRAKTIJK NEERGELEGD

Akkerman, mw. mr. A. Deventer 31-12-2004
Arts, mr. M.M.J. Paterswolde 02-12-2004
Bergen, mr. A.J.E. van den Den Haag 01-03-2005
Blees-Sluis, mw. mr. M.P. Rotterdam 01-03-2005
Brilman, mr. E.W.R. Rotterdam 01-01-2005
Duivenboden, mr. R.H. van Amsterdam 13-01-2005
Dijk, mw. mr. B.J. van Den Haag 22-10-2004
Frankenhuyzen, mr. J. van Alkmaar 01-02-2005
Geel, mr. M.J.L. van Utrecht 01-02-2005
Geerits, mr. L.J. Breda 01-02-2005
Geertsma, mw. mr. M.M. Amsterdam 16-12-2004
Graat, mr. R.P.J. Rotterdam 01-03-2005
Greidanus, mr. M.T. Reeuwijk 01-03-2005
Harmssen, mr. M.L. Rotterdam 21-02-2005
Have, mr. J.A. van der Rotterdam 11-02-2005
Hoefs, mr. W.A.Th. Alkmaar 11-01-2005
Hof, mr. J.P. van 't Amsterdam 14-01-2005
Horn, mw. mr. B.L.A. Amsterdam 30-11-2004
Horne, mw. mr. J.G.M. van Bergen op Zoom 01-01-2005
Jozefzoon, mr. D.V.G. Amsterdam 13-09-2004
Kamps, mw. mr. T.N.M. Den Haag 01-04-2004
Kloosterman, mw. mr. M. Rotterdam 15-01-2005
Laan-Kuijt, mw. mr. M.A. van der Den Haag 01-01-2005
Lauvenberg, mw. mr. D. Weert 15-11-2004
Levie, mr. G. Den Haag 01-01-2005
Meer, mr. A.J.M. van Zoetermeer 01-02-2005
Mekenkamp, mr. R.J.B. Amsterdam 30-11-2004
Moonen, mr. J.L.C. Utrecht 02-02-2005
Nods-Koster, mw. mr. J. Almelo 21-12-2004
Noordermeer, mr. M.V.J. Alphen a/d Rijn 31-12-2004
Pellicaan, mw. mr. H.J. Amsterdam 30-11-2004
Rikhye, mw. mr. L.G. Eindhoven 15-02-2005
Robbe, mr. P.M. Amsterdam 03-12-2004
Roos, mr. R. Uden 24-02-2005
Rothkranz, mr. H.G.M.F. Maastricht 19-01-2005
Schenau, mr. K.W.W. Amsterdam 23-12-2004
Scholten, mr. H.L.M. Amsterdam 31-12-2004
Schoorl, mr. G.M. Amsterdam 04-01-2005
Sleijffers, mr. G.E.R.M. Eindhoven 01-03-2005
Smorenburg, mw. mr. M.E. Rotterdam 15-02-2005
Stam, mw. mr. D.A.F. van der Rotterdam 24-02-2005
Swart, mr. A. Exloo 01-03-2005
Tates, mw. mr. S.C. Rotterdam 10-01-2005
Theuws, mw. mr. J.H.H. Den Bosch 03-01-2005
Tuijnenburg Muijs, mw. mr. M.L. Rotterdam 31-12-2004
Vellekoop, mw. mr. T. Amsterdam 30-11-2004
Verkoijen, mw. mr. M.P.J.M. Amsterdam 31-12-2004
Volûte, mr. A. Amsterdam 18-01-2005
Winckels, mw. mr. D.H.J. Rotterdam 05-01-2005
Witte, mr. W.J.B. Utrecht 01-02-2005
Zeeland, mr. B.J.M. van Den Haag 27-08-2004

KANTOORVERPLAATSING

Ahmadi, mr. M. el: Maliebaan 100 (3581 CZ) postbus 13334 (3507 LH) Utrecht, tel. 030-2316569, fax 030-2343569
Albicher, mr. J.J.R. (Zierikzee): Markt 60 (4701 PJ) postbus 274 (4700 AG) Roosendaal, tel. 0165-391005, fax 0165-539782, e-mail advocaat@albicher.nl
Bakker, mr. P.: Willemsparkweg 100-b (1071 HM) postbus 20628 (1001 NP) Amsterdam, tel. 020-5825769, fax 020-5825824, e-mail info@vosschrijverbakker.nl
Baltes, mr. R.A. (Eindhoven): Bredaseweg 257 (5038 NG) postbus 902 (5000 AX) Tilburg, tel. 013-5444545, fax 013-5446090, e-mail baltes@gpadvocaten.nl
Belt, mw. mr. A.J.Y.M. van den: A.J. Ernststraat 729 (1082 LJ) postbus 71890 (1008 EB) Amsterdam, tel. 020-5022100, fax 020-5022109, e-mail info@bllegal.nl
Berg, mr. B.A.M. van den: Heemraadssingel 285 (3023 BG) Utrecht, tel. 010-4779288, fax 010-4773048
Besemer, mr. R.: Stieltjesstraat 78 (3071 JX) Rotterdam, tel. 010-4860486, fax 010-4860022, e-mail rbesemer@besemervantoor.nl
Blaauw, mw. mr. C. (Ede): Kapteijnstraat 19 (3771 CA) postbus 271 (3770 AG) Barneveld, tel. 0342-425642, fax 0342-408042, e-mail blaauw@dkj.nl
Bloem, mr. G.: Mauritskade 37 (2514 HE) postbus 85916 (2508 CP) Den Haag, tel. 070-5119209, fax 070-5113305, e-mail info@bj-advocaten.nl
Boetzelaer, mr. W.H.R. baron van (Leeuwarden): Tolhûswei 7 (8501 ZP) Joure, tel. 0513-410125, fax 0513-410245, e-mail info@van-boetzelaer.nl
Broesterhuizen, mr. A.E. (Den Haag): Vosselmanstraat 260 (7311 CL) postbus 10100 (7301 GC) Apeldoorn, tel. 055-5271271, fax 055-5223111, e-mail info@nysingh.nl
Bijl, mw. mr. L. (Purmerend): Maelsonstraat 22 (1624 NP) postbus 62 (1620 AB) Hoorn, tel. 0229-282828, fax 0229-267706, e-mail hoorn@abma.nl
Damen, mr. F. (Eindhoven): Orlyplein 10 (1043 DP) postbus 59280 (1040 KG) Amsterdam, tel. 020-5825100, fax 020-5825150, e-mail fdamen@akd.nl
Dolderen, mr. V. van: Honthorststraat 10 (1071 DD) postbus 74675 (1070 BR) Amsterdam, tel. 020-6646131, fax 020-6645163, e-mail mail@nolen.nl
Dolderman, mr. V. (Assen): Deventerweg 9 (3843 GA) postbus 87 (3840 AB) Harderwijk, tel. 0341-417023, fax 0341-419648, e-mail info@omvradvocaten.com
Dijk, mw. mr. M.J. van (Zutphen): Broerenstraat 41 (6811 EB) postbus 1015 (6801 BA) Arnhem, tel. 026-3828622, fax 026-3530883, e-mail m.vandijk@arnhem.bureaurechtshulp.nl
Elfrink, mw. mr. E.M.: Enschedesestraat 60 (7551 EN) postbus 171 (7550 AD) Hengelo (O), tel. 074-2421832, fax 074-2915775, e-mail e.elfrink@hmvng.nl
Franken, mw. mr. A. (London/Groot-Brittannië): Fred. Roeskestraat 100 (1076 ED) postbus 71170 (1008 BD) Amsterdam, tel. 020-5785785, fax 020-5785800, e-mail agnes.franken@loyensloeff.com
Fritse, mw. mr. J.C.: Toulonselaan 1 (3311 LT) postbus 503 (3300 AM) Dordrecht, tel. 078-6392060, fax 078-6392065
Huurdeman, mr. A.L.: Muntplein 2-IV (1012 WR) Amsterdam, tel. 020-6762500, fax 020-6262663, e-mail arthurhuurdeman@dekoning-renes.xs4all.nl
Janssen, mr. G.: Mauritskade 37 (2514 HE) postbus 85916 (2508 CP) Den Haag, tel. 070-5119209, fax 070-5113305, e-mail info@bj-advocaten.nl

Jehe, mr. M.C.J.: Anna van Saksenlaan 30 (2593 HT) postbus 93455 (2509 AL) Den Haag, tel. 070-3746300, fax 070-3746333, e-mail info@ekelmansenmeijer.nl
Jol, mr. C. (Zoetermeer): Benoordenhoutseweg 228 (2596 BG) postbus 96838 (2509 JE) Den Haag, tel. 070-3141999, fax 070-3141991, e-mail cjl@hofwijckadvocaten.nl
Kaiser-van Steijn, mw. mr. A.J.: Pelmolen 19 (3994 XX) Houten, tel. 030-6385504, fax 030-6380674, e-mail kaiser@kaiservansteijn.nl
Kemperman, mw. mr. C.J.F. (Etten-Leur): Heuvel 5-7 (4901 KB) postbus 4068 (4900 CB) Oosterhout, tel. 0162-453811, fax 0162-426514, e-mail kemperman@rijppaart-peeters.nl
Lans, mr. J.L.G.M. van der: Oranjestraat 6 (2514 JB) postbus 9 (2501 CA) Den Haag, tel. 070-3603151, fax 070-3627075, e-mail j.vdlans@vandiepen.com
Lasonder, mr. H.D.S. (Purmerend): Maelsonstraat 22 (1624 NP) postbus 62 (1620 AB) Hoorn, tel. 0229-282828, fax 0229-267706, e-mail hoorn@abma.nl
Leeffmans, mw. mr. P.J. (Amsterdam): Zuidoewer Dorpsstraat 46 (1153 PE) Zuiderwoude
Leniger, mr. M.: A.J. Ernststraat 729 (1082 LJ) postbus 71890 (1008 EB) Amsterdam, tel. 020-5022100, fax 020-5022109, e-mail info@bllegal.nl
Luscure, mr. J.: Goudsesingel 84 (3011 KD) Rotterdam, tel. 010-4111280, fax 010-4131737, e-mail luscure@rpadvocaten.nl
Metz, mw. mr. N.A.S.: Honthorststraat 10 (1071 DD) postbus 74675 (1070 BR) Amsterdam, tel. 020-6646131, fax 020-6645163, e-mail mail@nolen.nl
Michaël, mr. S.D.: Willemsparkweg 100-b (1071 HM) postbus 20628 (1001 NP) Amsterdam, tel. 020-5825769, fax 020-5825824, e-mail info@vosschrijverbakker.nl
Nerée tot Babberich, mr. A.R. de (Amsterdam): Sweerts de Landasstraat 50 (6814 DG) postbus 1052 (6801 BB) Arnhem, tel. 026-4452085, fax 026-4423977, e-mail info.hbv@planet.nl
Nowak, mw. mr. M.F.A. (Heerlen): Mariastraat 2 (6211 EP) postbus 46 (6200 AA) Maastricht, tel. 043-3501777, fax 043-3501788, e-mail m.nowak@zon.bureaurechtshulp.nl
Nugteren, mw. mr. C.M.A. van: Imstenrade 35 (1082 AK) Amsterdam, tel. 020-4042422, fax 020-4041989
Ommeren, mr. E.A.A. van (Utrecht): Arnhemseweg 629 (7361 TR) Beekbergen
Ong Sien Hien, mr. A.: 's-Gravenweg 437 (3065 SC) postbus 8149 (3009 AC) Rotterdam, tel. 010-5119933, fax 010-2887583, e-mail a.ong@slw-law.nl
Palanciyan, mw. L. (Hoofddorp): Singel 370 (1016 AH) postbus 15709 (1001 NE) Amsterdam, tel. 020-6232376, fax 020-6233450
Prinsen, mr. H.M.M.: Willemsparkweg 100-b (1071 HM) postbus 20628 (1001 NP) Amsterdam, tel. 020-5825769, fax 020-5825824, e-mail info@vosschrijverbakker.nl
Ribbers, mw. mr. C.M.J. (Utrecht): Rosendaalsestraat 64 (6824 CM) postbus 9079 (6800 ED) Arnhem, tel. 026-3781200, fax 026-3781250, e-mail c.m.j.ribbers@minlnv.nl

Righolt, mr. E.T. (Gorinchem): Vest 72 (3311 TX) postbus 1022 (3300 BA) Dordrecht, tel. 078-6148333, fax 078-6143718
Ris, mr. G. (Rotterdam): Vest 72 (3311 TX) postbus 1022 (3300 BA) Dordrecht, tel. 078-6148333, fax 078-6143718
Roodenburg, mr. N. (Zoetermeer): Benoordenhoutseweg 228 (2596 BG) postbus 96838 (2509 JE) Den Haag, tel. 070-3141999, fax 070-3141991, e-mail nro@hofwijckadvocaten.nl
Sandee, mr. F.J. (Zoetermeer): Benoordenhoutseweg 228 (2596 BG) postbus 96838 (2509 JE) Den Haag, tel. 070-3141999, fax 070-3141991, e-mail fjs@hofwijckadvocaten.nl
Schaafstra, mr. Th.R.: Droogbak 1-a (1013 GE) postbus 251 (1000 AG) Amsterdam, tel. 020-719000, fax 020-719999, e-mail tom.schaafstra@cliffordchance.com
Schenk, mr. M.H.: Weteringschans 126 (1017 XV) postbus 15955 (1001 NL) Amsterdam, tel. 020-5219999, fax 020-5219990, e-mail info@bousie-advocaten.nl
Schöyer, mr. V.L.J. (Alblasserdam): Houttuinen 36 (3311 CE) postbus 1080 (3300 BB) Dordrecht, tel. 078-6133966, fax 078-6310938, e-mail mail@veldlaw.nl
Schrijver, mr. P.J.B.G.: Willemsparkweg 100-b (1071 HM) postbus 20628 (1001 NP) Amsterdam, tel. 020-5825769, fax 020-5825824, e-mail info@vosschrijverbakker.nl
Schutz, mr. B.A. (Middelburg): Stationspark 34 (4462 DZ) postbus 75 (4460 AB) Goes, tel. 0113-211666, fax 0113-252100, e-mail bschutz@leeuwenadvo.nl
Steenwijk, mr. R.E. van: Willemsparkweg 100-b (1071 HM) postbus 20628 (1001 NP) Amsterdam, tel. 020-5825769, fax 020-5825824, e-mail info@vosschrijverbakker.nl
Sijnja, mr. H.A.: Strawinskylaan 3051 (1077 ZX) Amsterdam, tel. 020-7996200, fax 020-7996300

Toorn, mr. A. van: Stieltjesstraat 78 (3071 JX) Rotterdam, tel. 010-4860486, fax 010-4860022, e-mail avanttoorn@besemervanttoorn.nl
Uilhoorn, mr. W.T.M.: Toulonselaan 1 (3311 LT) postbus 503 (3300 AM) Dordrecht, tel. 078-6392060, fax 078-6392065
Vos, mr. R.: Willemsparkweg 100-b (1071 HM) postbus 20628 (1001 NP) Amsterdam, tel. 020-5825769, fax 020-5825824, e-mail info@vosschrijverbakker.nl
Wal, mr. D. van der: Nieuwe Leliestraat 62-c (1015 SV) postbus 1184 (1001 GD) Amsterdam, tel. 020-4212145, fax 020-4217410, e-mail info@pontius.nl
Wieringen, mr. V.L. van (Winschoten): Zuiderpark 15 (9724 AG) postbus 604 (9700 AP) Groningen, tel. 050-3603768, fax 050-3603561
Zanders, mr. P.J. (Amsterdam): Lucasbolwerk 6 (3512 EG) postbus 815 (3500 AV) Utrecht, tel. 030-2303010, fax 030-2303011, e-mail info@degier-stam.nl

NIEUW KANTOOR/ASSOCIATIE

BesemerVanToorn advocaten (mrs. R. Besemer en A. van Toorn) Stieltjesstraat 78 (3071 JX) Rotterdam, tel. 010-4860486, fax 010-4860022
BL Legal (mrs. M. Leniger en A.J.Y.M. van den Belt) A.J. Ernststraat 729 (1082 LJ) postbus 71890 (1008 EB) Amsterdam, tel. 020-5022100, fax 020-5022109, e-mail info@bllegal.nl
Bloem & Janssen Advocaten (mrs. G. Bloem en G. Janssen) Mauritskade 37 (2514 HE) postbus 85916 (2508 CP) Den Haag, tel. 070-5119209, fax 070-5113305, e-mail info@bj-advocaten.nl
Hofwijck advocaten (mrs. C. Jol, N. Roodenburg en F.J. Sandee) Benoordenhoutseweg 228 (2596 BG) postbus 96838 (2509 JE) Den Haag, tel. 070-3141999, fax 070-3141991, e-mail info@hofwijckadvocaten.nl

Pontius Advocaten (mrs. A.J.G. Tijhuis en D. van der Wal) Nieuwe Leliestraat 62-c (1015 SV) postbus 1184 (1001 GD) Amsterdam, tel. 020-4212145, fax 020-4217410, e-mail info@pontius.nl
Uilhoorn & Fritse Advocaten (mrs. W.T.M. Uilhoorn en J.C. Fritse) Toulonselaan 1 (3311 LT) postbus 503 (3300 AM) Dordrecht, tel. 078-6392060, fax 078-6392065
Vos, Schrijver & Bakker Advocaten (mrs. R. Vos, P.J.B.G. Schrijver, H.M.M. Prinsen, R.E. van Steenwijk, S.D. Michaël en P. Bakker) Willemsparkweg 100-b (1071 HM) postbus 20628 (1001 NP) Amsterdam, tel. 020-5825769, fax 020-5825824, e-mail info@vosschrijverbakker.nl

MEDEVESTIGING

Pellicaan Advocaten (mrs. B.K. Zantinge-van der Staak en M. Hulstein-den Hartog) Deventerstraat 184 (7321 CG) postbus 1180 (7301 BK) Apeldoorn, tel. 055-3687767, fax 055-3687766
Schreurs & Van Duin Abma Van Eeuwijk (mrs. L. Bijl en H.D.S. Lasonder) Maelsonstraat 22 (1624 NP) postbus 62 (1620 AB) Hoorn, tel. 0229-282828, fax 0229-267706, e-mail hoorn@abma.nl

NAAMSWIJZIGING

Advocatenkantoor Bloem te Den Haag thans: **Bloem & Janssen Advocaten**
 Advocatenkantoor Janssen te Den Haag thans: **Bloem & Janssen Advocaten**
 Louwerse, Van der Velde & Van Boom te Arnhem thans: **Louwerse en Van der Velde advocaten**
 Louwerse, Van der Velde & Van Boom te Utrecht thans: **Louwerse en Van der Velde advocaten**
 Strouken & Van der Pas Advocaten te Breda thans: **Van der Pas advocatuur**
 Haalebos, mw. mr. M. te Amsterdam thans: **Schwaanhuysen-Haalebos, mw. mr. M.**

Strouken & Van der Pas Advocaten te Lage Zwaluwe thans: **Advocatenkantoor Mr. Strouken**

BEZOEKADRES/POSTBUS/TEL./FAX/E-MAIL

Beer Advocaten te Amsterdam: Weteringschans 85-87 (1017 RZ) postbus 15755 (1001 NG) Amsterdam
Van den Biesen Advocaten te Amsterdam: Rhijnspoorplein 22 (1018 TX) Amsterdam
Boekel De Nerée N.V. te Amsterdam: Gustav Mahlerplein 2 (1082 MA) postbus 75510 (1070 AM) Amsterdam, tel. 020-7953953, fax 020-7953900
Faasen & Partners Advocaten te Rotterdam: Bahialaan 502 (3065 WC) Rotterdam, e-mail info@fplaw.nl
Advocatenkantoor De Groot te Rotterdam: Postbus 59043 (3008 PA) Rotterdam
Advocatenkantoor Maas te Maastricht: Geusseltweg 11 c (6225 XS) Maastricht
Willering Advocaten te Amsterdam: Singel 190-hs (1016 AA) Amsterdam
Van der Wijst Advocaten te Vlissingen: Dam 46 (4331 GK) Middelburg, postbus is opgeheven

(advertentie)

kleermakerij sinds 1937

Bernard Poelman

o.a. leverancier van toga's aan het
Internationaal Gerechtshof der Verenigde Naties

Superieure toga's

- op uw maat gemaakt
- leverbaar in wol/terlenka (lichtgewicht)
- of in zuiver wol (ultra-lichtgewicht)
- voldoende beffen in voorraad
- eventueel levering binnen enkele dagen mogelijk

Lange Poten 19
2511 CM 's-Gravenhage
telefoon: (070) 346 17 42
fax: (070) 362 11 70
E-mail: info@bernard-poelman.nl
www.bernard-poelman.nl

- Alle disciplinaire beslissingen die sinds 1986 in het Advocatenblad zijn gepubliceerd zijn ook te vinden op www.advocatenorde.nl en BalieNet
- Publicatie in deze rubriek geschiedt door de Commissie Disciplinaire Rechtspraak, bestaande uit mr. H.J.A. Knijff, mr. J.D. Loorbach, mr. I.E.M. Sutorius mr. G.J. Kemper en mr. C.H.B. Winters.

CONTACT MET CLIËNT VAN ANDERE ADVOCAAT

*Raad van Discipline Amsterdam, 15 september 2003 (03-009H)
(mrs. Van Bennekom, Breederveld, Rigters, Verweel-Stokman en Wiarda)*

Gedragsregel 18 is van essentieel belang voor behoorlijk verkeer tussen advocaten onderling en voor de bescherming van de belangen van cliënten in het bijzonder.

- *Advocatenwet 46 (3 en 5 Wat een behoorlijk advocaat betaamt tegenover de wederpartij en zijn mede-advocaten; 5.4 Welwillendheid)*
- *Gedragsregels 17 en 18 lid 1*

Feiten

Tussen de cliënten van klager en de cliënt van mr. X bestonden onder meer geschillen met betrekking tot de afwikkeling van de tussen hen bestaande vennootschap onder firma. In verband met een zijns inziens spoedeisende ontwikkeling ter zake van deze geschillen heeft mr. X op 20 september 2001 getracht telefonisch contact op te nemen met klager, die echter met vakantie bleek te zijn. Nog diezelfde dag heeft mr. X rechtstreeks contact opgenomen met A, een van de cliënten van klager. De cliënt van mr. X had aangedrongen op directe afwikkeling van de geschillen tussen hem en de cliënten van klager, daar hij, aldus mr. X, onmiddellijk contant geld nodig had. Vervolgens is A bij mr. X op kantoor gekomen en heeft deze daags daarop een door mr. X opgestelde vaststellingsovereenkomst getekend. Voorts heeft de heer A op 25 september 2002 aan mr. X een bedrag van f 20.000 betaald, mede ter voldoening van de declaratie van mr. X voor werkzaamheden die mr. X in feite had verricht voor diens eigen cliënt.

Bij terugkomst van vakantie heeft klager het bovenstaande van zijn cliënten moeten vernemen.

Zakelijk weergegeven houdt de klacht in dat mr. X zonder toestemming van klager contact heeft opgenomen met de cliënt van klager en deze een vaststellingsovereenkomst heeft laten ondertekenen, wetende dat deze cliënt zich niet kon laten adviseren door klager en dat de cliënt ook niet werd bijgestaan door een andere advocaat, en voorts dat mr. X zich in het kader van de rechtstreekse contacten met de cliënten van klager een bedrag heeft laten betalen, welk bedrag diende ter voldoening van de declaratie van mr. X in verband met de door hem ten behoeve van zijn eigen cliënt verrichte werkzaamheden.

Overwegingen raad

Nu vaststaat dat mr. X rechtstreeks contact heeft opgenomen met de cliënten van klager tijdens de vakantie van klager, terwijl klager mr. X geen toestemming had gegeven voor het rechtstreeks contact opne-

men met zijn cliënt, staat daarmee vast dat mr. X in strijd heeft gehandeld met de gedragsregel dat een advocaat zich met een partij betreffende een aangelegenheid waarin deze, naar hij weet, door een advocaat wordt bijgestaan, niet anders in verbinding stelt dan door tussenkomst van die advocaat, tenzij deze laatste toestemming geeft rechtstreeks met die partij in verbinding te treden. Aan de raad zijn geen omstandigheden gebleken waaruit volgt dat overtreding van deze regel gerechtvaardigd werd door bijzondere omstandigheden.

Aangezien het mr. X niet vrijstond rechtstreeks contact op te nemen met de cliënten van klager, was het hem te minder toegestaan dat hij in het kader van deze rechtstreekse contacten (ook) zijn declaratie voor werkzaamheden ten behoeve van zijn eigen cliënt heeft laten betalen door de cliënten van klager.

De raad benadrukt dat hetgeen is vastgelegd in regel 18 van de Gedragsregels 1992 van essentieel belang is voor behoorlijk verkeer tussen advocaten onderling en voor de bescherming van de belangen van hun cliënten in het bijzonder. Tevens acht de raad van belang dat mr. X niet zelf het initiatief heeft genomen om zijn handelwijze toe te lichten aan klager, doch heeft afgewacht totdat klager contact opnam met mr. X, toen klager van zijn cliënten had vernomen wat er in zijn afwezigheid was geschied. Mr. X heeft zich aldus zodanig onbehoorlijk gedragen dat hem de maatregel van berisping moet worden opgelegd.

Volgt

Gegronde verklaring van de klacht in beide onderdelen met oplegging van de maatregel van berisping.

AFWIJZING VERZOEK AANWIJZING

*Hof van Discipline, 15 september 2003, no. 3793
(Beslissing op grond van artikel 13 Advocatenwet; verzoek aan de deken tot aanwijzing van een advocaat)
(mrs. Zwitser-Schouten, Heidinga, Mout-Bouwman, Hulleman en Gründemann)*

Wanneer een rechtzoekende de deken verzoekt om aanwijzing van een advocaat, dan kan deze dat verzoek wegens gegronde redenen afwijzen; zo'n reden kan zijn dat de deken in redelijkheid tot de conclusie komt dat de beoogde procedure kansloos is.

- *Advocatenwet artikel 13*

Feiten

Klager wenst een bestuursrechtelijk geding aan te spannen tegen de gemeente waarin hij woonachtig is. Door middel van dit geding wenst

hij te bereiken dat alle verkeersdrempels in de gemeente worden verwijderd. Als hij zich met zijn verzoek om aanwijzing van een advocaat tot de deken wendt, heeft de kantonrechter zich in een vordering met de beschreven strekking al onbevoegd verklaard, en heeft een achttal advocaten zijn verzoek om een procedure met deze strekking (bij een andere instantie) te voeren, afgewezen.

De deken wijst het verzoek af op gronden die het hof later overneemt; zie derhalve onder 'Overwegingen van het hof'.

Klacht

Klager doet op de voet van artikel 13 lid 3 Advocatenwet tijdig beklag bij het Hof van Discipline tegen de afwijzende beslissing van de deken. Hij verwijst naar de onbevoegdverklaring door de kantonrechter en naar het feit dat acht advocaten hebben geweigerd voor hem op te treden.

Overwegingen van het hof

Het hof verwijst naar de overwegingen van de deken in zijn afwijzende beslissing, te weten dat de door klager gewenste procedure als kansloos moet worden aangemerkt en dat een advocaat een eigen verantwoordelijkheid heeft om slechts procedures te voeren met een zijns inziens verdedigbaar standpunt. De deken heeft voorts overwogen dat de advocaat niet klakkeloos de mening van een cliënt mag volgen wanneer deze dat laatste per se wenst.

Op grond van artikel 13 lid 2 van de Advocatenwet kan een deken een verzoek tot aanwijzing van een advocaat afwijzen wegens gegronde redenen. Zo'n reden is dat de gewenste procedure geen kans van slagen heeft. De deken kon ter zake van de door klager gewenste procedure in redelijkheid tot zijn conclusie komen dat die procedure kansloos was. (Het hof verwijst daarbij naar zijn eerdere beslissing van 9 april 1990, nr. 1378).

Volgt

Ongegrondverklaring van het beklag.

ANTEDATEREN

Hof van Discipline, 3 oktober 2003, nr. 3771
(mrs. Fransen, Beker, Thunnissen, Van Loo en Scholtens)

Raad van Discipline 's Gravenhage, 13 januari 2003
(mrs. Van Boven, Degenaar, Gilhuis, Van Hilten-Kostense en Verhulst)

Door het antedateren van een brief is het vertrouwen in de advocatuur en de eigen beroepsuitoefening ernstig geschaad. Zwaardere maatregel in hoger beroep.

- *Advocatenwet artikel 46 (1 Zorg voor de cliënt; 1.4 Kwaliteit van dienstverlening, 1.4.1 Termijnen; 6 Tuchtprocesrecht)*
- *Gedragsregel 1*

Feiten

Eind 2000 heeft klager zich gewend tot mr. X in verband met een machtiging tot voorlopig verblijf (MVV) voor zijn in Sri Lanka verblijvende vrouw en kinderen. Mr. X heeft contact opgenomen met de Nederlandse Ambassade in Colombo en de Visadienst in Rijswijk. De IND heeft bij brief van 31 mei 2001 verzocht om binnen 14 dagen aanvullende informatie omtrent de inkomenspositie van klager toe te zenden. Klager heeft op of omstreeks 8 juni 2001 deze brief van de IND aan mr. X toegezonden alsmede de toelichting van de IND met de bedoeling dat mr. X voor verzending aan de IND zou zorgdragen. Bij beschikking van 10 juli 2001 is de MVV-aanvraag afgewezen. Daarbij is onder meer overwogen dat klager niet heeft aangetoond duurzaam over voldoende middelen van bestaan te beschikken:

'Derhalve is referent op 31 mei 2001 schriftelijk verzocht om het arbeidsverleden van de 3 jaar voorafgaand aan de onderhavige aanvraag aan te tonen, om vast te kunnen stellen of er sprake is van het duurzaam beschikken over voldoende middelen van bestaan in de zin van de Vreemdelingenwet. Referent is hiervoor een termijn van 2 weken gegeven. Echter tot op heden heeft referent niet aangetoond 3 jaar voorafgaand aan de onderhavige aanvraag onafgebroken (al dan niet op basis van overeenkomsten met een bepaalde duur) arbeid te hebben verricht. Derhalve heeft referent niet aangetoond duurzaam over voldoende middelen van bestaan te beschikken.'

Bij beslissing van 15 juni 2002 heeft de Voorzitter van de Raad van Discipline de door klager tegen mr. X ingediende klacht kennelijk ongegrond verklaard. Tegen deze beslissing heeft klager tijdig verzet aangekend. Ter zitting van 11 november 2002 heeft klager zijn klacht ertoe beperkt dat hij mr. X verwijt in een procedure tot het verkrijgen van een MVV ten behoeve van zijn vrouw en kinderen te hebben nagelaten om de door de IND verzochte inlichtingen te verstrekken en voorts dat mr. X een brief aan de IND, gedateerd 6 juni 2001 heeft geantedateerd en aan de verkeerde IND heeft verzonden.

Overwegingen raad

Op 8 juni 2001 heeft klager aan mr. X doen toekomen een kopie van de brief d.d. 31 mei 2001 van de IND, de stukken waarom werd verzocht alsmede een toelichting voor de IND in de vorm van een brief met de bedoeling dat mr. X deze aan de IND zou doen toekomen. Ter zitting heeft mr. X verklaard dat hij de brief van klager van 8 juni 2001 aan de IND heeft opgevat als een kopie die door klager ter kennisgeving aan mr. X is verzonden. Deze verklaring staat echter haaks op de stellingname van mr. X in zijn schriftelijk verweer aan de deken, waarin hij verklaart zelf voor doorzending van de brief van klager van 8 juni 2001 aan de IND te hebben zorggedragen. Dit laatste wordt door mr. X niet gestaafd, bijvoorbeeld met een kopie van de door hem aan de IND gezonden begeleidende brief. Uit de beschikking van 10 juli 2001 blijkt dat naar aanleiding van het verzoek van de IND van 31 mei 2001 om nadere inlichtingen over klagers inkomenspositie die nadere inlichtingen de IND niet hebben bereikt, zodat het ervoor moet worden gehouden dat mr. X ten onrechte de door klager op 8 juni 2001 verstrekte gegevens niet, althans niet op adequate wijze heeft doorgezonden aan de IND. Mede gelet op de nadelige gevolgen daarvan voor klager is zulks als een ernstige nalatigheid in de zorg-

plicht aan mr. X te verwijten. Dit klachtonderdeel is dan ook gegrond. De beweerde door mr. X op 6 juni 2001 aan de Visadienst te Rijswijk verzonden brief is geadresseerd aan de verkeerde dienst, namelijk de in Rijswijk gevestigde dienst, terwijl deze geadresseerd had moeten zijn aan de in Hoofddorp gevestigde dienst en mr. X hiervan op de hoogte was. In zoverre is ook dit klachtonderdeel gegrond. Niet is komen vast te staan dat mr. X deze brief tijdig, in verband met de op 10 juli 2001 gevallen beslissing daadwerkelijk heeft verzonden. Een aanwijzing dat dit niet het geval is, is de beschikking van 10 juli 2001 waarin niet gerept wordt over nadere inlichtingen door mr. X ver-schaft. Een andere aanwijzing daarvoor is dat mr. X – volgens de onweersproken stelling van klager – op 21 juni 2001 telefonisch aan klager heeft medegedeeld dat hij zijn brief aan de IND zojuist had gedictteerd en dat deze de volgende dag zou worden verzonden. De raad kan evenwel niet met voldoende zekerheid vaststellen dat van antedatering door mr. X sprake is, zodat in zoverre dit klachtonder-deel ongegrond is.

De raad stelt vast dat mr. X zijn eigen tekortkoming op het conto van klager heeft trachten te schrijven.

Volgt

Gegrondverklaring van het eerste klachtonderdeel, gedeeltelijke gegrondverklaring van het tweede klachtonderdeel, ongegrondverklaring van het overige deel van het tweede klachtonderdeel met oplegging van de maatregel van berisping.

Overwegingen hof

Het hof gaat uit van de omschrijving van het tweede klachtonderdeel, nu daartegen geen grief is gericht. Klager heeft de volgende grief aan-gevoerd: ten onrechte heeft de raad overwogen dat niet met voldoende zekerheid kan worden vastgesteld dat van antedatering door mr. X sprake is en de klacht op het tweede onderdeel in zoverre ongegrond is verklaard. Klager heeft aan het hof een fotokopie overgelegd van de door de Visadienst (Immigratie- en Naturalisatiedienst; IND) te Rijs-wijk ontvangen brief van mr. X, die is gedateerd 6 juni 2001 en blij-kens een daarop geplaatst stempel van de postkamer van de IND is ontvangen op 6 juli 2001. Tevens heeft klager aan het hof een fotoko-pie overgelegd van de door de IND ontvangen enveloppe waarin deze brief was verzonden, waarop een poststempel van de frankeermachine van het kantoor van mr. X was geplaatst, blijkens welk stempel de enveloppe was gefrankeerd op 5 juli 2001. Mr. X heeft deze feiten niet betwist.

Klager heeft herhaalde malen (laatstelijk bij brief van 1 juli 2001) mr. X verzocht hem een fotokopie van de brief van mr. X aan de IND te doen toekomen. Vaststaat dat mr. X daarop aan klager een brief van 5 juli 2001 heeft verzonden waarin hij heeft bericht:

Bijgaand zend ik u een kopie van mijn brief aan de Visadienst d.d. 6 juni jl.

Uit deze feiten volgt dat mr. X zijn brief aan de IND en zijn brief aan klager op dezelfde dag – 5 juli 2001 – heeft verzonden. De vermelding van de datum 6 juni 2001 in de brief aan de IND kan naar het oordeel van het hof niet op een vergissing berusten, nu mr. X in zijn brief aan klager ook heeft vermeld dat hij hem een kopie zond van zijn brief

aan de Visadienst van 6 juni 2001, terwijl hij moet hebben geweten dat hij die brief niet op 6 juni 2001, maar op dezelfde dag als de brief aan klager heeft verzonden. Mr. X heeft geen plausible verklaring gege-ven voor het feit dat hij in beide brieven de onjuiste datum van 6 juni 2001 heeft genoemd. Het hof is van oordeel dat de onjuiste datum bewust door mr. X is vermeld en dat de brief aan de IND derhalve is geantedateerd. De grief slaagt derhalve en de klacht is ook op het in hoger beroep aan de orde zijnde onderdeel gegrond.

Het hof acht in het bijzonder het feit dat mr. X bewust zijn brief aan de IND heeft voorzien van een valse datum en aldus klager bewust in de waan heeft gebracht dat hij die brief op 6 juni 2001 (in plaats van 5 juli 2001) aan de IND had verzonden, onaanvaardbaar. Met deze handelwijze heeft mr. X zich zodanig gedragen dat het ver-trouwen in de advocatuur en zijn beroepsuitoefening ernstig is of kon worden geschaad. Gezien de aard en de ernst van de verweten gedra-gingen, zoals deze door de raad – in hoger beroep onbestreden – en door het hof zijn vastgesteld, acht het hof de oplegging van een onvoorwaardelijke schorsing passend.

Volgt

Vernietiging van de beslissing van de Raad van Discipline voorzover het tweede klachtonderdeel ongegrond is verklaard en aan verweerder de maatregel van berisping is opgelegd, en opnieuw rechtdoende gegrondverklaring van het tweede onderdeel, voorzover inhoudende dat mr. X zijn brief aan de IND, gedateerd 6 juni 2001, heeft geante-dateerd, met oplegging van de maatregel van schorsing in de uitoeffe-ning van de praktijk voor de duur van 2 weken.

HANDTEKENING GELEGALISEERD

*Raad van Discipline Amsterdam, 27 oktober 2003 (03-023A)
(mrs. De Groot, Van den Biesen, Breederveld, Goppel en Van der Plas)*

Derden moeten er op af kunnen gaan dat een door een advocaat gele-galiseerde handtekening inderdaad door de betrokkene is geplaatst. Vertrouwen in de advocatuur.

- *Advocatenwet artikel 46 (2, 3 en 4 Wat de advocaat betaamt)*
- *Gedragsregels 1 en 30*

Feiten

Mr. X heeft namens de ex-echtgenote van klager een echtscheidings-procedure tegen klager aanhangig gemaakt. Ten kantore van mr. X is een akte van referte opgemaakt ten behoeve van klager. De akte van referte is per post door mr. X aan klager gezonden op het adres waar klager volgens de gegevens van de Gemeentelijke Basis Administratie stond ingeschreven, welk adres hetzelfde was als het adres van de ex-echtgenote van klager. Mr. X heeft een ondertekende akte van referte, vergezeld van een kopie van het paspoort van klager retour ontvan-gen. Mr. X heeft volgens zijn eigen mededeling de handtekening op de akte van referte vergeleken met de handtekening op het paspoort, alsmede met de handtekening op een verklaring van inkomen en ver-mogen, waarop de handtekening van klager was geplaatst en gecon-

cludeerd dat de handtekening op de akte van referte afkomstig was van klager. Onder de akte van referte heeft mr. X vervolgens voor de plaatsing van zijn handtekening verklaard: '(mr. X) verklaart hierbij het hiervoor genomen echtscheidingsverzoek plus nevenvoorzieningen besproken te hebben met de ondertekenaar van deze referteverklaring, voordat deze gemelde verklaring heeft ondertekend, terwijl ondergetekende heeft geconstateerd dat bovenstaande handtekening afkomstig is van degene die de betreffende verklaring aflegt'.

Mr. X heeft de ondertekende akte van referte aan de rechtbank verzonden. De echtscheiding is uitgesproken en de verzochte nevenvoorzieningen zijn toegewezen. Vervolgens heeft mr. X een akte van berusting ten behoeve van klager per post aan klager gezonden op hetzelfde adres als de akte van referte. Ook die akte is door mr. X voorzien van een handtekening retour ontvangen. Mr. X heeft de handtekening op de akte van referte gecontroleerd op dezelfde wijze als hij de handtekening op de akte van referte heeft gecontroleerd. Vervolgens heeft mr. X onder de akte van berusting door plaatsing van zijn handtekening verklaard: '(mr. X) advocaat en procureur te Z., verklaart door ondertekening van dezes dat bovenstaande handtekening afkomstig is van (de hem bekende) (klager) voornoemd.'

Mr. X heeft vervolgens de echtscheidingsbeschikking laten inschrijven in de registers. Mr. X heeft klager nooit ontmoet of gesproken.

De klacht houdt zakelijk weergegeven in dat mr. X buiten medeweten van klager namens zijn ex-echtgenote de echtscheiding geregeld heeft, aldus dat alle schulden aan klager waren toegescheiden, door bij een legalisatie op een akte van referte en een akte van berusting te verklaren dat een daarop geplaatste handtekening afkomstig was van klager, terwijl dit feitelijk niet het geval was.

Overwegingen raad

Tot het legaliseren van een handtekening mag een advocaat eerst overgaan als hij ervoor kan instaan dat die handtekening ook afkomstig is van degene die in het betreffende stuk wordt bedoeld. In de regel zal dit betekenen dat de advocaat een handtekening alleen kan legaliseren als deze in zijn aanwezigheid is geplaatst en hij zich door inzage in een identiteitsbewijs of anderszins heeft kunnen overtuigen van de identiteit van degene, wiens handtekening hij legaliseert. Vaststaat dat de door mr. X gelegaliseerde handtekening niet is geplaatst in zijn aanwezigheid. Er bestaat geen aanleiding hier een uitzondering toelaatbaar te achten op het hiervoor geformuleerde uitgangspunt, reeds niet omdat mr. X klager nimmer had ontmoet. Daarom zijn de door mr. X genoemde omstandigheden volstrekt onvoldoende om de legalisatie van een handtekening, die niet in aanwezigheid van de legaliserende advocaat is geplaatst, aanvaardbaar te achten.

De raad is van oordeel dat de maatregel van berisping passend is, omdat de handelwijze van mr. X schadelijk is voor de beroepsgroep van advocaten, nu derden, waaronder rechtbanken, gemeenten en andere overheidsinstanties, erop moeten kunnen afgaan dat een door een advocaat gelegaliseerde handtekening buiten twijfel door de betrokkene is geplaatst. De raad neemt ook in overweging dat mr. X

door ondertekening van de aktes heeft verklaard dat hij met klager het echtscheidingsverzoek heeft besproken en dat klager hem bekend is. Vaststaat dat mr. X klager in het kader van de echtscheidingsprocedure niet heeft ontmoet en dat klager hem overigens niet bekend was. Aldus heeft mr. X ook een onjuiste verklaring afgelegd.

Volgt

Gegrondverklaring van de klacht met oplegging van de maatregel van berisping.

MEEWERKEN AAN SCHIJNKREDIETWAARDIGHEID

Raad van Discipline Amsterdam, 10 november 2003 (03/06A)
(mrs. De Groot, Bunjes, Remme, De Regt en Rigters)

Een advocaat dient zich te onthouden van handelingen waardoor het vertrouwen in de advocatuur als zodanig wordt geschaad. Het meewerken aan een schijnkredietwaardigheid van een vennootschap is ongeoorloofd. De handelwijze van een juridisch medewerker wordt toegerekend aan de advocaat.

- *Advocatenwet artikel 46 (2 Wat een behoorlijk advocaat betaamt)*
- *Gedragsregels 1, 29 en 38*

Feiten

Blijkens een brief van een notaris d.d. 23 februari 1998 hadden de heer A en mevrouw B de intentie twee holdings op te richten, respectievelijk A Holding B.V. en B Holding B.V. Op 2 april 1998 heeft mr. X het ingevolge artikel 2:203a BW benodigde minimum kapitaal ad f 40.000 gestort op de bankrekening van A Holding B.V. i.o. ten behoeve van de oprichting van de besloten vennootschap A Holding B.V. door de heer A. Na afgifte van een bankverklaring ten bewijze van de volstorting van de aandelen is op 29 april 1998 een bedrag van f 39.500 van de rekening van A Holding B.V. i.o. teruggestort naar de rekening van mr. X. Op 12 mei 1998 werd A Holding B.V. als houder- én financieringsmaatschappij opgericht. Het geplaatste en gestorte kapitaal van de vennootschap bedroeg f 40.000. Van 12 mei 1998 tot 25 mei 1999 stond de heer A. als enig bestuurder van A Holding B.V. ingeschreven. Op 25 mei 1999 is mr. Y als enige bestuurder van A Holding B.V. ingeschreven. Een dag later, op 26 mei 1999 is mr. Y uitgeschreven uit het register en is de heer C aangetreden als enige bestuurder tot 10 juni 1999. Uit het Handelsregister blijkt ten slotte dat A Holding B.V. verder bestuurloos is gebleven tot aan haar faillissement op 11 januari 2000. De heer A heeft op 21 september 2000 tegenover de rechter-commissaris in het faillissement van A Holding B.V. onder ede verklaard dat mr. Y een juridisch medewerker van mr. X was. Namens A Holding B.V. zijn door mr. Y op 4 mei en 1 juni 1999 met derden arbeidsovereenkomsten afgesloten. De overeenkomsten werden gefaxt vanuit het pand waar mr. X op dat moment zijn kantoor hield en nog steeds houdt. In zijn brief, op briefpapier van mr. X, van 25 januari 2000, heeft mr. Y klager in zijn hoedanigheid van curator in het faillissement van A Holding B.V. een aantal stukken aangaande de vennootschap gestuurd. Hij heeft de brief ondertekend als

juridisch medewerker. Mr. X heeft als advocaat op 11 januari 2000 aan een andere juridisch medewerker Z, een volmacht verleend om tijdens zijn verblijf in het buitenland tot 13 januari 2000, de belangen van zijn cliënten in rechte te verdedigen en in het bijzonder van A Holding B.V. Op 11 januari 2000 is het faillissement van A Holding B.V. uitgesproken en is klager als curator aangesteld. Op de zitting is tegen de aanvraag namens A Holding B.V. verweer gevoerd door Z.

Voorzover van belang houdt de klacht zakelijk weergegeven in dat mr. X in strijd met artikel 46 Advocatenwet door de storting van het bedrag van f 40.000 er opzettelijk aan heeft meegewerkt dat A Holding B.V. werd opgericht zonder dat reëel kapitaal aan de vennootschap werd verschafte en voorts dat mr. X niet heeft verhinderd dat zijn juridisch medewerker mr. Y onbevoegde namens de vennootschap verplichtingen is aangegaan, waarvan hij wist dat de vennootschap deze niet kon nakomen.

Mr. X stelt zich op het standpunt dat hij niet onder het bereik van het tuchtrecht valt, omdat hij op het moment van die kapitaalverstrekking aan A Holding B.V. i.o. als privé-persoon handelde. Bovendien voert mr. X aan dat hij het bedrag van f 40.000 tijdelijk had geleend als vriendendienst aan zijn vriendin, mevrouw B.

Overwegingen raad

De raad stelt voorop dat de vraag of mr. X als privé-persoon of in zijn hoedanigheid van advocaat handelde buiten beschouwing kan blijven, nu in het onderhavige geval zoals onder andere blijkt uit genoemde feiten en het geheel aan verwevenheid met de praktijkuitoefening van mr. X, dat er voldoende aanknopingspunten zijn om de gedragingen van mr. X tuchtrechtelijk van belang te oordelen. Mr. X heeft voorts niet voldoende aannemelijk kunnen maken dat de kapitaalstorting een tijdelijke privé-lening aan zijn vriendin, mevrouw B, betrof. Mr. X leende immers niet aan mevrouw B, of aan de door mevrouw B tegelijk met de A Holding B.V. op te richten vennootschap B Holding B.V., maar aan de vennootschap A Holding B.V. i.o., waarvan alleen de heer A aandeelhouder en bestuurder was.

De raad overweegt dat mr. X als advocaat geacht mocht worden op de hoogte te zijn van artikel 2:203a lid 1 BW, welk artikel de bescherming van derden, die met de vennootschap rechtshandelingen aangaan, beoogt. Mr. X moet zich ervan bewust zijn geweest, dat het bedrag van f 40.000 ertoe strekte dat de ingevolge artikel 2:203a lid 1 BW verplichte bankverklaring afgegeven kon worden, zodat aan de storting op aandelen voldaan zou zijn. In elk geval heeft hij kort na afgifte van de verklaring het min of meer gelijke bedrag met zijn medeweten laten terugstorten op zijn rekening. De raad overweegt voorts dat uit de relatie die mr. X en/of zijn juridische medewerkers, mr. Y en Z, hebben gehad met de heer A, mevrouw B, A Holding B.V. en door de inschakeling van zijn juridische medewerkers voldoende aannemelijk is geworden dat mr. X op de hoogte moet zijn geweest van en medewerking heeft verleend aan de schijnkredietwaardigheid van de vennootschap. Door deze handelwijze heeft mr. X daarom toerekenbaar eraan meegewerkt de bescherming die bovengenoemd arti-

kel derden beoogd te geven, te frustreren, waardoor het risico in het leven werd geroepen dat latere crediteuren van de vennootschap benadeeld zouden worden en in casu ook benadeeld zijn bij gebrek aan reëel kapitaal. Deze handelwijze is in strijd met wat een behoorlijk advocaat betaamt. Dit temeer, nu mr. X wist dat de oprichter geen geld fourneerde – mr. X leende immers geld uit aan de BV i.o. – en nog vóór de oprichting van de B.V. het uitgeleende geld had terugontvangen. Het eerste onderdeel van de klacht is derhalve gegrond.

Vaststaat dat mr. Y juridisch medewerker was op het kantoor van mr. X op het moment dat hij namens A Holding B.V. op 4 mei en 1 juni 1999 arbeidsovereenkomsten is aangegaan. Tevens is komen vast te staan dat mr. Y alleen op 25 mei 1999 bevoegd was de vennootschap te vertegenwoordigen en derhalve ten tijde van het aangaan van de genoemde arbeidsovereenkomsten, onbevoegd handelde.

De raad overweegt vervolgens dat, gezien de bemoeienis die mr. X reeds geruime tijd met de vennootschap had, het aannemelijk was dat mr. X op de hoogte was van de onbevoegde vertegenwoordiging door mr. Y bij het aangaan van de arbeidsovereenkomst. De handelwijze van zijn juridisch medewerker mr. Y moet aan mr. X worden toegerekend, nu hij enerzijds op de hoogte moet zijn geweest van het onbevoegde handelen van mr. Y, en anderzijds wist of moet hebben geweten dat de vennootschap verplichtingen zou zijn aangegaan die de vennootschap niet zou kunnen nakomen door de afwezigheid van reëel kapitaal. De raad acht ook het tweede onderdeel van de klacht gegrond. Bij het bepalen van de maatregel neemt de raad in aanmerking dat een advocaat zich dient te onthouden van handelingen waardoor het vertrouwen in de advocatuur als zodanig wordt geschaad. De raad acht de handelwijze van mr. X en het toelaten van het onbevoegd aangaan van rechtshandelingen door zijn juridisch medewerker, van zeer ernstige aard.

Volgt

Gegrondverklaring van de klacht in beide onderdelen met oplegging van de maatregel van berisping.

VERANTWOORDELIJKHEID VOOR HANDELEN MEDEWERKER

Hof van Discipline, 15 december 2003, nr. 3882

(mrs. Franssen, Beker, Schokkenbroek, De Jong Schouwenburg en Fiévez)

Raad van Discipline Leeuwarden, 17 juni 2003

(mrs. Van Riessen, De Groot, Hemmes, Van der Kwaak-Wamelink en Vogelsang)

Een advocaat is tuchtrechtelijk verantwoordelijk voor het handelen of nalaten van zijn juridisch medewerker. Matiging in hoger beroep van een door de raad mede op grond van het tuchtrechtelijk verleden van een advocaat opgelegde maatregel. Hoor en wederhoor.

- *Advocatenwet artikel 46 (3 Wat een behoorlijk advocaat betaamt tegenover de wederpartij; 6 Tuchtprocesrecht)*
- *Gedragsregels 1 en 38*

Feiten

De klacht in deze zaak betreft hetzelfde feitencomplex zoals in een eerder gepubliceerde uitspraak (nummer 9260*). In deze zaak richt de klacht zich tegen mr. X, kantooroudste en werkgever van advocaat-stagiaire mr. A (mr. X in hiervoor gepubliceerde zaak, *bew.*) en van de juridisch medewerker Y. Klaagster houdt mr. X tuchtrechtelijk verantwoordelijk voor het gewraakte handelen dan wel nalaten van zijn juridisch medewerker Y in deze affaire.

Mr. X stelt dat zowel mr. A als Y niet heeft begrepen dat er een paard werd afgevoerd tegen de wil van klaagster. Op enig moment werd het Y duidelijk dat klaagster niet bereid was om iets te regelen. Y constateerde ook dat het paard op hol dreigde te slaan en dat hij daarom heeft ingegrepen/geassisteerd. Het was Y niet duidelijk dat zijn ingrijpen of assistentie tegen de wil van klaagster was, noch heeft klaagster Y op enig moment gesommeerd om het terrein te verlaten.

Overwegingen raad

Uit het verhandelde ter zitting en de aan de raad overgelegde bescheiden, leidt de raad af dat er tussen de familie Z en klaagster verschillende (financiële) problemen bestonden. Eén daarvan was dat klaagster in gebreke zou zijn gebleven de vorderingen van Z jr. te voldoen. In verband daarmee had Y in opdracht van Z jr. klaagster bij brief van 24 oktober 2001 gesommeerd het aan Z jr. verschuldigde binnen zeven dagen te betalen door overschrijving op de derdengeldenrekening van Y (het kantoor van mr. A, *bew.*). Op 25 oktober 2001, de dag waarop Y zich samen met mr. A naar het hippisch centrum van klaagster begaf, was deze termijn nog niet verstreken. Er was derhalve nog geen aanleiding om op 25 oktober 2001 het geschil over de betaling met klaagster op haar manege te regelen. Het was Y bekend dat zijn cliënt na de bespreking op de manege zijn paard wilde (laten) meenemen. Door zich daar naartoe te begeven, liep Y het risico betrokken te raken bij (andere) geschillen tussen de familie Z en klaagster. Hij heeft daarmee op de koop toe genomen dat in zijn aanwezigheid het aldaar gestalde paard van zijn cliënt met geweld uit de box zou worden weggehaald. Vermeden moet worden dat medewerkers van een advocatenkantoor daarbij betrokken (kunnen) worden. Mr. X heeft hier geen of onvoldoende oog voor gehad. Dat het paard met geweld uit de stal is gehaald, blijkt uit hetgeen klaagster ter zitting – onweersproken – heeft gesteld. Y wist dat er problemen waren tussen de familie Z en klaagster en had mitsdien kunnen begrijpen dat de problemen ook betrekking zouden kunnen hebben op paarden van de familie Z, die op de manege waren gestald (geweest) en dat deze niet zonder meer daaruit zouden mogen worden gehaald. In dit verband zij erop gewezen dat Y volgens zijn eigen zeggen zijn cliënt Z jr. heeft geadviseerd om geld mee te nemen voor eventuele stallingkosten. Niet is gebleken dat terzake iets is betaald alvorens het paard uit de stal werd meegenomen. Op grond van het vorenstaande heeft de raad de overtuiging bekomen dat Y bij een en ander betrokken is geweest, dat hij erbij aanwezig is geweest dat op 25 oktober 2001 het paard met toepassing van geweld uit de stal werd gehaald. Een dergelijke medewerking of betrokkenheid van juridische medewerkers past een behoorlijk advocatenkantoor niet, althans behoort te worden gemeden. Mr. A is voor zijn handelen als advocaat ten dezen zelf tuchtrechtelijk verantwoor-

delijk. Y daarentegen valt niet onder het voor advocaten geldend tuchtrecht, nu hij in dezen niet als advocaat heeft gehandeld. Mr. X is als kantooroudste, althans als leidinggevende, tuchtrechtelijk verantwoordelijk voor het op zijn kantoor werkzame personeel. Onjuist handelen van Y is mitsdien aan mr. X toe te rekenen.

Mr. X heeft niets, althans onvoldoende gedaan om te voorkomen dat Y zich in de hiervoor beschreven situatie heeft begeven en daarin handelend is opgetreden. De raad acht, gelet op de ernst van de klacht en mede gelet op het feit dat mr. X de zaak heeft willen bagatelliseren, onjuistheden heeft gedebiteerd in zijn brieven en ter zitting, alsmede het feit dat mr. X in het verleden vaker met de tuchtrechter in aanraking is geweest, na te noemen maatregel passend.

Volgt

Gegroundverklaring van de klacht met oplegging van de maatregel van voorwaardelijke schorsing in de uitoefening van de praktijk voor de duur van drie maanden.

Overwegingen hof

Het hof gaat uit van voormelde klachtomschrijving en van de feiten die de raad in zijn beslissing heeft vermeld, nu daartegen geen grief is gericht.

In zijn eerste grief stelt mr. X dat de raad ten onrechte de gedragingen van mr. Y aan hem toerekent op een wijze alsof hij zelf bij de gebeurtenissen aanwezig is geweest.

In zijn tweede respectievelijk derde grief klaagt mr. X erover dat de raad ten onrechte stelt dat hij de zaak heeft willen bagatelliseren respectievelijk onjuistheden zou hebben gedebiteerd in zijn brieven en ter zitting.

De eerste grief berust op een onjuiste lezing/interpretatie van de beslissing van de raad. De raad heeft als vaststaand feit aangenomen dat mr. X ten tijde van het gewraakte handelen van zijn juridisch medewerker Y in het buitenland verbleef en dat hij tevoren niet op de hoogte was van het onaangekondigde bezoek van Y aan de manege van klaagster. De raad heeft mr. X tuchtrechtelijk verantwoordelijk gehouden in zijn hoedanigheid van advocaat/werkgever van Y en van kantooroudste. De raad heeft het optreden van mr. X mitsdien getoetst aan de norm van Gedragsregel 38. Mr. X had volgens die norm zijn juridisch medewerker, die niet als advocaat was ingeschreven, de zaak slechts mogen laten behandelen nadat hij zich ervan overtuigd had dat deze daartoe de bekwaamheid bezat en voorts had de behandeling van de zaak onder mr. X' toezicht moeten plaatsvinden. Mr. X stelt dat hij niet heeft kunnen voorzien dat zijn medewerker op de gewraakte wijze zou optreden. Mr. X had dit handelen van een relatief onervaren niet-advocaat echter behoren te voorkomen. Mr. X' controle op de werkzaamheden van de medewerker en zijn instructies aan de medewerker zijn onvoldoende geweest en op die grond is het hof met de raad van oordeel dat mr. X als advocaat is tekortgeschoten. De grief wordt derhalve vergeefs voorgesteld.

De tweede en derde grief betreffen beide de opgelegde maatregel. Het hof acht beide grieven gegrond.

Mr. X heeft, nadat hij kennis nam van de klacht van klagster, navraag gedaan bij zijn juridisch medewerker Y en bij de eveneens bij het incident betrokken stagiaire mr. A. Mr. X is aanvankelijk op de door hen verstrekte informatie afgegaan. Deze informatie week op belangrijke onderdelen af van de lezing van klagster. Het hof heeft er begrip voor dat mr. X is afgegaan op hetgeen hem door zijn medewerker en stagiaire werd medegedeeld, nu immers vaststaat dat mr. X op 25 oktober 2001 afwezig was en derhalve geen eigen wetenschap had. Het hof oordeelt op die grond dat niet geconcludeerd kan worden dat mr. X de klacht heeft gebagatelliseerd en dat hij opzettelijk onjuistheden heeft gedebiteerd. De beslissing van de raad kan niet in stand blijven voorzover deze verwijten aan mr. X ten grondslag zijn gelegd aan de opgelegde maatregel.

Voorts overweegt het hof ambtshalve dat de raad de opgelegde maatregel mede heeft gegrond op het tuchtrechtelijk verleden van mr. X. Het hof acht dat onjuist, omdat uit het proces-verbaal van de zitting van de raad niet blijkt dat het tuchtrechtelijk verleden aan mr. X is voorgehouden, zodat hij daarop niet heeft kunnen reageren.

Het hof ziet daarom aanleiding de op te leggen maatregelen te matigen. Mede gelet op het tuchtrechtelijk verleden zoals dat ter zitting van het hof aan de orde is geweest, acht het hof de maatregel van berisping passend en geboden.

Volgt

Vernietiging van de beslissing van de raad, (voorzover daarbij aan mr. X de maatregel van voorwaardelijke schorsing in de uitoefening van de praktijk voor de duur van drie maanden is opgelegd en in zoverre opnieuw rechtdoende) oplegging van de maatregel van berisping en bekrachtiging van de beslissing voor het overige.

BEHARTIGING BELANGEN VAN BEIDE ECHTSCHEIDINGSPARTIJEN

*Raad van Discipline Amsterdam, 6 februari 2004
(mrs. Kist, Bunjes, Van der Plas, Remme, Wiarda)*

De advocaat die de belangen van beide partijen in een echtscheiding behartigt, dient grote zorgvuldigheid te betrachten en zich ervan te vergewissen dat beide partijen de inhoud van een regeling begrijpen. Nadere eisen zoals geformuleerd in de jurisprudentie van het Hof van Discipline.

- Artikel 46 Advocatenwet en 48 lid 7 Advocatenwet (1 Zorg voor de cliënt; 1.5 Vereiste van schriftelijke vastlegging; 2 Wat een behoorlijk advocaat betaamt; 2.4 Vermijden van belangenconflicten; 6 Tuchtprocesrecht)
- Gedragsregel 7 en 8

Feiten

Klagster heeft mr. X verzocht om voor haar en haar echtgenoot de echtscheiding te regelen. Klagster stelde dat zij en haar echtgenoot het over de belangrijkste zaken eens waren. Op 23 mei 2001 heeft een eerste bespreking tussen mr. X en partijen plaatsgehadt. Aldaar werd

aan mr. X een afsprakenlijstje overhandigd met betrekking tot onder meer de alimentatie, de echtelijke woning, alsook de verrekening conform de huwelijksvoorwaarden. Klagster is niet juridisch onderlegd; de echtgenoot wel. Aan mr. X werden geen financiële gegevens overhandigd. Afgesproken werd dat mr. X op basis van de afsprakenlijst een echtscheidingsconvenant zou opstellen en voorts een verzoek tot echtscheiding op gemeenschappelijk verzoek zou opstellen en indienen. Vervolgens heeft mr. X drie concepten voor een convenant opgesteld, telkenmale aangepast aan de hand van schriftelijk commentaar van partijen. Klagster heeft op 13 juni 2001 haar akkoord gegeven op de laatste versie, waarna mr. X partijen het convenant in viervoud ter ondertekening heeft toegezonden. Tevens zond mr. X een concept voor het echtscheidingsverzoekschrift.

Op 29 juni 2001 heeft klagster zich gewend tot mr. Y en de drie (concept)convenanten besproken. Bij brief van 10 juli 2001 heeft mr. Y klagster over haar rechtspositie geadviseerd en verscheidene opties geschetst voor het vervolgetraject. Nadat partijen aanvankelijk kozen voor de optie waarin mr. Y klagster zou bijstaan en de echtgenoot geen advocaat zou inschakelen, in welk kader mr. Y de echtgenoot bij brief van 17 juli 2001 ook om de nodige gegevens heeft gevraagd, kozen partijen uiteindelijk toch voor terugkeer naar mr. X als hun gezamenlijke advocaat. Nadat klagster mr. Y hiervan in kennis had gesteld, heeft deze klagster het uitdrukkelijk advies gegeven om mr. X te vragen als VAS-bemiddelaar op te treden.

Op 27 juli 2001 vond de tweede bespreking tussen mr. X en partijen plaats. Klagster heeft mr. X toen de brieven van mr. Y getoond. De mogelijkheid dat mr. X als VAS-bemiddelaar zou optreden is besproken. Tevens is besproken dat klagster recht had op inzage in de financiële gegevens van de echtgenoot. De echtgenoot weigerde die gegevens over te leggen. Tussen partijen en mr. X is geen VAS-bemiddelingsovereenkomst gesloten. Afgesproken werd dat mr. X het laatste (derde) concept voor het echtscheidingsconvenant nogmaals zou aanpassen. Op 31 juli 2001 heeft mr. X partijen het vierde concept toegezonden, welke versie op 3 augustus 2001 op het kantoor van mr. X is getekend. Ter gelegenheid daarvan heeft mr. X klagster herhaaldelijk gevraagd of het convenant nu echt haar bedoelingen weergaf, hetgeen klagster steeds bevestigde. Diezelfde dag heeft mr. X het echtscheidingsverzoekschrift waarop partijen hun akkoord hadden gegeven bij de rechtbank ingediend. Bij fax van 10 augustus 2001 heeft mr. Y aan mr. X bericht dat klagster het met de gang van zaken niet eens was. Vervolgens is mr. Y voor klagster een procedure gestart ten einde het convenant opengemaakt te krijgen. De rechtbank heeft klagsters vordering afgewezen. De zaak dient thans in hoger beroep.

De klacht houdt zakelijk weergegeven in dat mr. X niet heeft gehandeld overeenkomstig de eisen die worden gesteld aan een advocaat die voor beide partijen optreedt in een echtscheiding. Voorts verzoekt klagster de raad uit te spreken dat mr. X jegens haar niet de zorgvuldigheid heeft betracht die bij een behoorlijke rechtshulpverlening betaamt.

Tevens heeft klagster zich over de handelwijze van mr. X bij de VAS beklagd, welke procedure nog loopt.

Overwegingen raad

Vaststaat dat mr. X als gezamenlijke advocaat is opgetreden. Uitgangspunt bij de tuchtrechtelijke beoordeling van het optreden van de advocaat die de belangen van beide partijen in een echtscheiding behandelt, is dat hij grote zorgvuldigheid dient te betrachten en zich ervan dient te vergewissen dat beide partijen de inhoud van een regeling begrijpen. In zijn uitspraak van 8 juli 1996 heeft het Hof van Discipline uitgemaakt dat de betreffende advocaat de partijen duidelijk dient te wijzen op hun wederzijdse marges en mogelijkheden en ervoor dient te waken dat wanneer een van beide genoeg neemt met minder dan hem of haar bij formele afwikkeling toe zou komen, deze daarin dan uitdrukkelijk instemt en zich rekenschap geeft van de gronden waarop hij of zij dat standpunt inneemt. In het algemeen zal het daarbij van belang zijn dat partijen schriftelijk op hun mogelijkheden en hun voorgenomen toegevingen worden gewezen, naast vastlegging van de regeling welke partijen en de gezamenlijke advocaat voor ogen staat. In latere jurisprudentie heeft het hof deze uitgangspunten herhaald.

Mr. X heeft gesteld dat hij partijen, en dan in het bijzonder klaagster als niet-juridisch geschoolde partij, er tijdens de eerste bespreking op gewezen heeft dat hij – mr. X – zich geen oordeel kon vormen over de financiële afspraken die partijen hadden gemaakt, nu hij niet over de onderliggende (financiële) gegevens beschikte. Het ging met name om gegevens over het inkomen en vermogen van de echtgenoot. Mr. X stelt niet op het overleggen van die gegevens te hebben aangedrongen, enerzijds omdat dit gecompliceerd lag in verband met het feit dat de echtgenoot recentelijk van maatschap was veranderd, en anderzijds omdat partijen het (ook) over de financiële kant van de regeling eens waren. Uitgangspunt bij de regeling was volgens mr. X de behoefte van klaagster. Mr. X stelt bewust een grof eerste concept te hebben gemaakt, omdat hij zich voorstelde dat daarover met partijen nog discussie zou plaatsvinden. Het verloop was echter anders.

Hetgeen mr. X zelf over zijn advisering stelt, is onvoldoende om aan te nemen dat hij heeft voldaan aan de strenge eisen die het Hof van Discipline stelt. De raad kan niet vaststellen in hoeverre mr. X gewezen heeft op de wederzijdse marges en mogelijkheden en op welke wijze hij zich ervan heeft vergewist dat, gezien in dat kader, hetgeen partijen samen waren overeengekomen, ook daadwerkelijk voor beiden duidelijk en hun beider wens was. De raad constateert in elk geval dat advisering op deze punten niet schriftelijk is geschied en dat met name ook de door mr. X geconstateerde beperking in zijn adviesmogelijkheden als gevolg van het ontbreken van financiële gegevens, niet in de begeleidende brief bij het eerste concept is vastgelegd. Die brief bevat slechts een summier toelichting. Ook daar waar in het convenant van de wettelijke regeling dan wel het door partijen gemaakte afsprakenlijstje wordt afgeweken, wordt de reden daarvan niet aangegeven. Zeker nu de echtgenoot wel en klaagster niet juridisch onderlegd was, had het op de weg van mr. X gelegen klaagster veel uitvoeriger over haar positie te informeren. De raad stelt vast dat zelfs niet is gebleken dat een deugdelijke berekening van de behoefte van klaagster voorhanden was. Zou mr. X gevolgd worden in zijn verweer dat

het aanvankelijk zijn bedoeling was dat over het grove concept nog nader gediscussieerd zou worden, dan kan mr. X verweten worden dat hij er niet op heeft aangedrongen dat die discussie ook daadwerkelijk plaatsvond, toen bleek dat partijen zich kennelijk wensten te beperken tot schriftelijk commentaar. De rol van mr. X in die fase lijkt beperkt te zijn geweest tot het doorvoeren van de door partijen aangegeven wijzigingen, waarna hij het concept in definitieve vorm aan partijen heeft toegezonden. De raad acht dit onvoldoende.

Mr. X heeft voorts gesteld dat klaagster in elk geval tijdens de tweede bespreking volledig bekend was met haar rechten en mitsdien een bewuste keuze maakte, althans dat hij daarop mocht vertrouwen. Mr. X gaat er aan voorbij dat tijdens de tweede bespreking de stand van zaken aldus was, dat klaagster het advies van mr. Y had gekregen mr. X te vragen op te treden als VAS-bemiddelaar. Omdat de echtgenoot echter expliciet weigerde (alsnog) de financiële gegevens over te leggen, constateerde mr. X op dat moment – terecht – dat VAS-bemiddeling niet mogelijk was. Daarmee ontstond een nieuwe situatie. Zou mr. X ter rechtvaardiging van zijn handelwijze in die situatie met recht een beroep willen doen op de omstandigheid dat klaagster mr. Y had ingeschakeld, dan had mr. X zich ervan moeten vergewissen dat mr. Y ook van deze laatste ontwikkeling op de hoogte was en dat deze naar aanleiding daarvan klaagster nader had geadviseerd. Nu mr. X dat niet heeft gedaan, lag het op zijn weg klaagster adequaat voor te lichten. Door echter in die omstandigheden op de oude voet verder te gaan, heeft hij niet de zorgvuldigheid betracht die van een advocaat in een dergelijke situatie verwacht mag worden. Het feit dat partijen de nieuwe situatie kennelijk al vooraf hadden besproken, noch het feit dat mr. X partijen aanvankelijk voorhield dat hij, indien partijen het over het overleggen van de financiële gegevens oneens bleven, zijn werkzaamheden zou staken, doet aan een en ander af.

Mr. X heeft nog aangevoerd dat hij geen aanleiding had om eraan te twifelen dat klaagster het met de regeling eens was, mede omdat klaagster zulks telkenmale, desgevraagd, bevestigde. Wat daarvan ook zij: voor de beantwoording van de vraag of mr. X ten opzichte van klaagster zorgvuldig heeft gehandeld, is dat niet doorslaggevend. Ook bij het ontbreken van die aanwijzing had mr. X zich ervan moeten vergewissen dat klaagster zich bewust was van de consequenties van haar keuze. Het enkele stellen van de vraag of klaagster nog steeds achter haar keuze stond, is in dit verband niet voldoende. De raad is dan ook van oordeel dat mr. X jegens klaagster niet de zorgvuldigheid heeft betracht die bij een behoorlijke rechtshulpverlening betaamt. Gelet op de ernst van het geconstateerde verwijt, acht de raad de maatregel van enkele waarschuwing passend en geboden.

Volgt

Gegronde verklaring van de klacht en oplegging van de maatregel van enkele waarschuwing.

OPTREDEN TEGEN VOORMALIG CLIËNT VAN KANTOORGENOOT

Hof van Discipline, 16 februari 2004, nr. 3913

(mrs. Fransen, Beker, Schokkenbroek, De Jong Schouwenburg, Fiévez)

Raad van Discipline Leeuwarden, 1 augustus 2003

(mrs. Van Riessen, De Groot, Van Hartingsveld, Van der Kwaak-Wamelink, Vogelsang)

Een advocaat die overweegt tegen een voormalige cliënt van een kantoorgenoot op te treden dient erop bedacht te zijn geen gebruik te maken van informatie die de voormalige cliënt in een eerdere zaak aan de kantoorgenoot heeft toevertrouwd. Ook de schijn van zodanig gebruik moet worden vermeden. De afspraak dat een advocatenkantoor tegenstrijdige belangen mag behartigen, bindt een cliënt niet; hij mag daarvan terugkomen en van het kantoor verlangen dat het zich uit de zaak terugtrekt.

– Artikel 46 Advocatenwet (1.3 Geheimhoudingsplicht; 2.4 Vermijding van belangenconflicten, 2.4.2 Tegenstrijdige belangen van verschillende cliënten)

– Gedragsregels 1, 2 en 7

Feiten

Klager is grootaandeelhouder en directeur, alsmede ook feitelijk leidinggevende van een groot aantal tot het Gebr. A-concern behorende vennootschappen. Als advocaat van Gebr. A Beheer B.V. (één der vennootschappen van het Gebr. A-concern) heeft mr. Z in de jaren '90 geprocedeerd tegen B. Diens belangen werden behartigd door mr. X. Bij onherroepelijk vonnis is aan B – in hoofdsom – toegewezen een bedrag groot f 98.483,36. Omdat betaling uitbleef, heeft B het faillissement van Gebr. A Beheer B.V. – mede – aangevraagd. Het faillissement is op 24 februari 1999 uitgesproken. Bij exploit van 17 januari 2002 heeft mr. X klager doen dagvaarden tot betaling van al hetgeen Gebr. A Beheer B.V. aan B op grond van voormeld vonnis verschuldigd is geworden. Namens klager heeft mr. Z zich in deze procedure als procureur gesteld.

Klager klaagt erover dat mr. X, hoewel hij niet vrijstond, klager in privé heeft gedagvaard tot betaling van hetgeen Gebr. A Beheer B.V. aan B verschuldigd is gebleven. Nu de inleidende dagvaarding informatie bevat die door de A-vennootschappen en/of klager in de periode dat zij cliënten waren van het kantoor Y, waarvan mr. X deel uitmaakt, aan de advocaten van dat kantoor is toevertrouwd, terwijl ook voor het vervolg van de door mr. X in gang gezette procedure het niet onaannemelijk is te achten dat eerder aan het kantoor Y verstrekte gegevens thans tegen klager zullen (kunnen) worden gebruikt, is klager van oordeel dat mr. X in deze (nieuwe) procedure niet voor B kon optreden.

Mr. X stelt dat destijds uitdrukkelijk als voorwaarde voor de behandeling van een of ander(e) kanto(or)ren overgenomen dossiers van het Gebr. A-concern door kantoor Y is afgesproken, dat hij de belangen van B kon blijven behartigen ondanks het feit dat zijn kantoor de belangen van het Gebr. A-concern behartigde of had behartigd. Het Gebr. A-concern heeft zich in andere procedures die door

c.q. tegen B zijn gevoerd, steeds door een andere advocaat laten bijstaan. Toen is nimmer bezwaar gemaakt tegen het feit dat mr. X aan B rechtsbijstand is blijven verlenen. Klager heeft over het onderhavige geschil geen overleg gehad met een van zijn kantoorgenoten, laat staan daarover informatie verstrekt. Bovendien heeft mr. X geen vertrouwelijk verkregen informatie gebruikt.

Overwegingen raad

In zijn schriftelijk advies aan mrs. Z en X, dat aan de klacht vooraf is gegaan, heeft de deken als vaststaand feit aangenomen dat de belangen van de A-vennootschappen, klager en B tegenstrijdig waren, en dat het kantoor van mr. X ervoor heeft gekozen om al die belangen te behartigen. Dit uitgangspunt is door mr. X niet bestreden. Voor de beoordeling van de onderhavige klacht, gaat de raad er derhalve vanuit dat vaststaat dat er sprake is van onderlinge tegenstrijdige belangen van partijen. Mr. X had zich uit de zaak van B tegen klager moeten terugtrekken, zoals door klager verzocht. Gedragsregel 7 brengt tot uitdrukking dat de cliënt erop moet kunnen vertrouwen dat zijn advocaat uitsluitend zijn belangen behartigt en hij zijn advocaat dus niet in een andere zaak tegenover zich zal vinden en de advocaat de hem toevertrouwde informatie niet tegen hem gebruikt of tegen hem kan gebruiken. Zelfs de schijn dat dit zou kunnen gebeuren dient de advocaat te vermijden. Mr. X stelt dat met het Gebr. A-concern indertijd de afspraak is gemaakt dat mr. X B zou mogen blijven bijstaan in zijn zaak tegen Gebr. A. Beheer B.V. of andere vennootschappen van het Gebr. A-concern en dat daartegen ook nimmer bezwaar is gemaakt.

Het beroep van mr. X op deze afspraak – wat de betekenis daarvan in tuchtrechtelijke zin ook moge zijn – gaat reeds hierom niet op, nu klager in privé wordt aangesproken voor de schulden van de gefailleerde Gebr. A Beheer B.V. aan de cliënt van mr. X.

Voorts passeert de raad het verweer van mr. X dat niet gebleken is dat hij in de door hem in deze procedure opgestelde processtukken gebruik heeft gemaakt van van klager in privé of als grootaandeelhouder en directeur of als feitelijk leidinggevende afkomstige informatie, welke tegen hem in privé kan worden gebruikt, nu zulks in het verder verloop van de procedure geenszins is uitgesloten.

Volgt

Gegronde verklaring van de klacht met oplegging van de maatregel van enkele waarschuwing.

Overwegingen hof

Met betrekking tot de afspraak die kantoor Y (met instemming van B) met klager heeft gemaakt toen meerdere vennootschappen van het Gebr. A-concern en klager in privé cliënt van kantoorgenoten van mr. X werden, stelt mr. X dat deze inhield dat de omstandigheid dat kantoorgenoten vennootschapszaken en privé-zaken van klager zouden gaan behandelen (tegen anderen dan B), nimmer zou kunnen betekenen dat mr. X zich als advocaat van B zou moeten gaan terugtrekken. Mr. X is voorts van mening dat de afspraak ook voor de nieuwe (onderhavige) procedure geldt, nu deze het rechtstreekse gevolg is van

de eerdere procedures van B. Klager bestrijdt niet dat er destijds een nadrukkelijke afspraak gemaakt is, maar stelt dat deze alleen maar betrekking heeft op procedures tussen B en vennootschappen, en ‘vanzelfsprekend’ niet op de procedure van B tegen klager in privé. De reikwijdte van de afspraak kan echter in het midden blijven. Wat er tuchtrechtelijk ook zij van een afspraak dat een advocatenkantoor tegenstrijdige belangen mag behartigen, een dergelijke afspraak is voor een cliënt niet verbindend; hij mag daarvan terugkomen en van het kantoor verlangen dat het zich uit de zaak terugtrekt. Voorts heeft mr. X aangevoerd dat, indien de afspraak wel alleen betrekking zou hebben op het optreden van mr. X voor B tegen vennootschappen van het concern, er ook dan tuchtrechtelijk geen reden voor hem is om zich terug te trekken uit de procedure, aangezien klager in privé geen cliënt meer is van kantoor Y.

Als een advocaat voor de vraag komt te staan of hij tegen een voormalige cliënt van een kantoorgenoot kan optreden, moet hij in de eerste plaats bij zichzelf te rade gaan. Daarbij dient hij er acht op te slaan dat hij geen gebruikmaakt van informatie die de voormalig cliënt in een eerdere zaak aan de kantoorgenoot heeft toevertrouwd. Ook de schijn van zodanig gebruik moet worden vermeden (Hof nr. 2656, 13 juli 1998, *Advocatenblad* 19 februari 1999).

Tot slot heeft mr. X aangevoerd dat hij zich in de (door hem overgelegde) dagvaarding, naar aanleiding waarvan de klacht is ingediend, uitsluitend heeft gebaseerd op informatie uit een vijftal verslagen van de curator in het faillissement van Gebr. A Beheer B.V. en een brief van de curator aan de toenmalig raadsman van klager, en niet op enige informatie van kantoorgenoten; dat hij in de dagvaarding specifiek naar de verslagen en de brief heeft verwezen en deze stukken ook in de procedure heeft ingebracht; voorts dat hij ook geen vertrouwelijke informatie van kantoorgenoten heeft ontvangen die hij in de procedure zou kunnen gebruiken, en dat zijn kantoorgenoten hem hebben medegedeeld dat aan hen zodanige informatie ook niet is toevertrouwd. Dit verweer kan mr. X niet baten.

Bij dit oordeel neemt het hof als uitgangspunt dat het samenwerkingsverband tussen mr. X en zijn kantoorgenoten met zich meebrengt dat informatie over vennootschappen en klager in een of meer van zijn genoemde kwaliteiten die aan kantoorgenoten bekend is geworden, ook beschikbaar zal kunnen komen voor mr. X. Vaststaat dat meerdere vennootschappen en klager in privé cliënt van kantoorgenoten van mr. X zijn geworden, nadat volgens de stellingen in bovengenoemde dagvaarding in mei 1997 de concernstructuur was gewijzigd. Zij zijn cliënt gebleven in de periode waarin naar de stelling in die dagvaarding de vennootschap Gebr. A Beheer B.V. paulianeus is leeggehaald. Onder deze omstandigheden kan het (haast) niet anders of kantoorgenoten van mr. X hebben kennis gekregen van de structuurwijziging en de daarvoor aangedragen motieven, alsmede van de wijze waarop klager beleid voerde in zijn ondernemingen. Voorts is het aannemelijk dat in de zaak of zaken (daarover verschillen mr. X en klager van mening) die kantoorgenoten voor klager in privé hebben behandeld, zij wetenschap hebben gekregen over bijvoorbeeld de financiële situatie van klager in privé. Het voorgaande leidt tot het oordeel dat er een reële kans bestaat dat op het kantoor Y van mr. X

vertrouwelijke informatie aanwezig is die mr. X in het vervolg van de lopende procedure tegen klager in privé zou kunnen gebruiken. De conclusie moet daarom zijn dat de raad de klacht terecht gegrond heeft verklaard. Deze reële kans doet immers afbreuk aan het vertrouwen dat klager in de advocatuur behoort te kunnen hebben.

Bij de beantwoording van de vraag of in de onderhavige zaak een tuchtrechtelijke maatregel passend en geboden is, neemt het hof ook met name de volgende omstandigheden in aanmerking:

- niet aannemelijk is geworden dat mr. X in de litigieuze dagvaarding vertrouwelijke informatie heeft gebruikt die de vennootschappen of klager in privé aan kantoorgenoten van mr. X hadden verschafte;
- de situatie dat vertrouwelijk verschafte informatie zou kunnen lekken naar mr. X of de schijn dat een dergelijke situatie bestaat, hebben hun oorsprong in de beslissing van klager om zich met verscheidene van zijn vennootschappen en in privé bij het kantoor van mr. X aan te melden als cliënt.

Op grond van deze omstandigheden ziet het hof aanleiding geen maatregel aan mr. X op te leggen.

Volgt

Vernietiging van de beslissing van de Raad van Discipline, voorzover daarbij aan mr. X de maatregel van enkele waarschuwing is opgelegd, en opnieuw rechtdoende: verstaat dat aan mr. X geen maatregel zal worden opgelegd, bekrachtigt de beslissing voor het overige.

AFGAAN OP CLIËNT

Raad van Discipline Arnhem, 1 maart 2004
(*mrs. Van Ginkel, Brandsma, Dam, Harenberg en Poelmann*)

In het algemeen mag een advocaat afgaan op mededelingen van zijn cliënten. Een advocaat mag geen gebruikmaken van een door strafbaar handelen van zijn cliënt totstandgekomen bandopname. Tententieuze bewoordingen die onnodig grievend zijn.

- *Advocatenwet artikel 46 (3.3.1 Grievende uitlatingen; 3.3.7 Wat nooit geoorloofd is; 5.1 Regels die betrekking hebben op de juridische strijd)*
- *Gedragsregels 1, 30 en 31*

Feiten

Tussen klaagster en haar ex-echtgenoot, bijgestaan door mr. X, is veel geprocedeerd, over de echtscheiding, de voorlopige voorzieningen, in kort geding, et cetera. Mr. X heeft voor zijn cliënt de procedure ter beëindiging van diens alimentatieverplichting tegen klaagster gevoerd op grond van de stelling dat zij samenleefde met een ander als waren zij gehuwd. Deze procedure is geëindigd met een beschikking van het gerechtshof waarbij is vastgesteld dat ingaande 29 juli 1999, de datum van de ontbinding van het huwelijk, sprake is van een relatie als bedoeld in artikel 160 BW. Klaagster had tevoren al bij monde van haar advocaat aan het hof kenbaar gemaakt dat zij akkoord ging met beëindiging van de alimentatieplicht per datum ontbinding huwelijk en geen verweer zou voeren, niet omdat zij het

met de stellingen van de wederpartij eens zou zijn, maar omdat zij een nieuwe procedure emotioneel en financieel niet aankon. De boedelscheidingsprocedure is geëindigd met een arrest van het Gerechtshof d.d. 4 december 2001. Daarbij is over in de periode tussen januari 1998 en juni 1998 opgenomen bedragen geoordeeld dat 'de eisen van redelijkheid en billijkheid zich ertegen verzetten dat het bedrag van € 153.000 buiten de verdeling blijft'.

Klaagster verwijt mr. X dat deze heeft gehandeld zoals een behoorlijk advocaat niet betaamt, in het bijzonder doordat hij in de alimentatie- en boedelscheidingsprocedure – voorzover hier van belang en kort samengevat, *bew.* – a) heeft gelogen met betrekking tot de vraag of de partner van zijn cliënt in haar eigen onderhoud kon voorzien; c) cassettebandjes met opnamen van door zijn cliënt afgeluisterde telefoongesprekken van klaagster in het geding heeft gebracht; e) klaagster heeft beledigd door haar in de procedure te verwijten dat zij de zeligheidsfactor gebruikte om bij de rechter indruk te maken; klaagsters partner heeft beledigd door hem uit te maken voor ordinaire crimineel daar waar hij heeft gesteld 'ook daarnaast blijkt dat hij het vaker met de waarheid niet zo nauw neemt'; f) klaagsters partner in het gerechtshof heeft uitgemaakt voor vuile boef; g) klaagsters partner heeft beschuldigd van meened, terwijl zijn eigen cliënt nota bene geprobeerd heeft een getuige om te kopen.

Overwegingen raad

De klacht ziet op het optreden van mr. X als advocaat van klaagsters tegenpartij. Voorop staat dat ook naar vaste rechtspraak van het Hof van Discipline bij de beoordeling van een klacht over het optreden van een advocaat van de tegenpartij van de klager, er van moet worden uitgegaan dat die advocaat een grote mate van vrijheid toekomt om de belangen van zijn cliënt te behartigen op de wijze die hem – in overleg met zijn cliënt – passend voorkomt. Daarbij mag hij in het algemeen afgaan op hetgeen zijn cliënt hem heeft medegedeeld zonder verplicht te zijn de juistheid daarvan te onderzoeken, tenzij het gaat om feiten waarvan hij weet of redelijkerwijs kan weten dat zij niet waar zijn. Ook is daarbij niet van belang dat de wederpartij zich door uitlatingen van de wederpartij gekrenkt zou kunnen voelen. Hij dient zich slechts te onthouden van voor anderen krenkende beweringen indien hij in gemoede niet kan menen dat deze in het belang van zijn cliënt nodig zijn. De wederpartij zal zich dus slechts in uitzonderlijke gevallen over de wijze van belangenbehartiging kunnen beklagen. Voor de tuchtrechter staat daarbij de wijze waarop de advocaat de zaak behandelt slechts ter beoordeling voorzover de advocaat zich bij die behandeling jegens de wederpartij heeft schuldig gemaakt aan enig handelen of nalaten dat een behoorlijk advocaat niet betaamt.

De verweten gedragingen moeten beschouwd worden in het licht van de bestaande hevige strijd tussen klaagster en de cliënt van mr. X en

de daaruit voor beiden voortvloeiende emoties. Waar die betrekking hebben op de persoonlijke levenssfeer van partijen, zal het optreden van de advocaat van de wederpartij al snel weerstand oproepen. Dat valt in dergelijke geëscaleerde conflicten niet altijd te voorkomen. In die context zal de hier volgende beoordeling ook begrepen dienen te worden.

Mr. X heeft af mogen gaan op hetgeen zijn cliënt hem vertelde over de mogelijkheden van diens partner om in haar eigen onderhoud te voorzien.

Niet is gebleken dat mr. X klaagsters partner heeft uitgemaakt voor vuile boef (klaagster heeft ter zitting gezegd niet met zekerheid te kunnen zeggen of het mr. X of diens cliënt is geweest die dat gezegd heeft), noch dat hij klaagster het verwijt heeft gemaakt de zeligheidsfactor te gebruiken.

Het stond mr. X voorts vrij klaagsters partner te beschuldigen van meened door in de conclusie na getuigenverhoor te stellen dat zowel de laatste als klaagster in strijd met de waarheid verklaart over de plaats waar klaagsters partner met regelmaat de nacht doorbrengt. Dit geldt als een partijstandpunt dat onder de aandacht van de rechter gebracht mag worden. Tot zover dient de klacht dan ook ongegrond te worden verklaard.

De raad kan klaagster wel volgen in haar verwijt dat mr. X haar partner heeft uitgemaakt voor ordinaire crimineel, waar hij heeft gesteld dat 'ook daarnaast blijkt dat hij het vaker met de waarheid niet zo nauw neemt!', zonder dit nader te onderbouwen. Weliswaar heeft mr. X niet de term 'ordinaire crimineel' gebezigd, maar de door hem gekozen bewoordingen zijn dermate tendentius dat die als onnodig grievend, ook jegens klaagster, moeten worden aangemerkt.

Ook had mr. X de door zijn cliënt aangereikte cassettebandjes niet mogen gebruiken. Zijn cliënt had hem verteld dat hij de telefoongesprekken van klaagster met behulp van een scanner had afgeluisterd. Mr. X heeft ten onrechte gemeend dat hij de opnames mocht gebruiken omdat de gesprekken 'algemeen af luisterbaar' waren. Ingevolge artikel 129a lid 1 van het Wetboek van Strafrecht is zulks echter strafbaar. Door gebruik te maken van een door strafbaar handelen totstandgekomen bandopname heeft mr. X gehandeld in strijd met hetgeen een behoorlijk advocaat betaamt. Gelet op de ernst van dit verwijt is de raad van oordeel dat na te noemen maatregel dient te worden opgelegd.

Volgt

Gegronde verklaring van het onderdeel c) en het tweede deel van onderdeel e), ongegronde verklaring van de overige klachtonderdelen, met oplegging van de maatregel van berisping. ●